

วารสารชัยมงคลปริทรรศน์ JOURNAL OF CHAIMONGKOL REVIEW

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

VOL.5 NO.1 JANUARY - JUNE 2025

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

เกี่ยวกับวารสาร

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 3027-8848 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงที่มีการประยุกต์พระพุทธศาสนากับศาสตร์ทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

วารสารรับตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ

- **บทความวิชาการ** คือ บทความที่นำเสนอบทวิเคราะห์ วิจัย รวมถึงการรวบรวมความรู้ ระบุถึงภูมิหลัง วัตถุประสงค์ และแนวทางการแก้ปัญหาที่บ่งชี้ถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ บทความจะต้องนำเสนอทฤษฎีที่มีอยู่หรือทฤษฎีใหม่ที่อ้างอิงความเห็นจากนักวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง และมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการ และหรือประยุกต์กับพระพุทธศาสนา จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิชาการต้องไม่เกิน 8,000 คำ

- **บทความวิจัย** คือ บทความที่นำเสนองานวิจัยที่แสดงถึงความคิดริเริ่มและเกี่ยวข้องกับรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการ และหรือประยุกต์กับพระพุทธศาสนา บทความวิจัยต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจน กระชับ มีความแปลกใหม่ มีโครงสร้างที่ดี รวมถึงการอธิบายผลงานวิจัยโดยสรุป จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิจัย ไม่เกิน 8,000 คำ

- **บทวิจารณ์หนังสือ** คือ การเขียนเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเจตนาจะแนะนำหนังสือเล่มนั้นให้ผู้อ่านรู้จัก โดยให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสืออย่างสมบูรณ์ รวมถึงประเภทของหนังสือ ให้ขอบเขตเนื้อหา คุณลักษณะพิเศษหรือข้อเด่นของหนังสือ เช่น ภาพประกอบ วรรชนี มีการประเมินคุณค่า แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลว่ามีค่าควรอ่านหรือควรจัดหา เหมาะกับผู้อ่านกลุ่มใด มีการเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่นในประเภทเดียวกัน ผู้วิจารณ์ควรมีความรู้ในสาขาที่วิจารณ์ ควรระบุชื่อหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจารณ์ เพื่อใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือของบทวิจารณ์

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

การใช้ภาษา:

วารสารเปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมุ่งเน้นให้บทความมีการใช้ภาษาที่ให้ความหมายที่ชัดเจนและมีความกระชับรัดกุม

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์:

วารสารมีนโยบายในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ หลังจาก accepted (ยอมรับการตีพิมพ์แล้วเท่านั้น เก็บเพียงครั้งเดียว) ทั้งนี้ทางวารสารจะดำเนินการออกใบเสร็จรับเงินกับทางมหาวิทยาลัยให้แก่ผู้ส่งบทความทุกบทความ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมดังนี้

- บทความวิชาการหรือบทความวิจัยจำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ
- บทความวิจัย จำนวน 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ

กรุณาชำระค่าธรรมเนียม หลังจากได้รับอีเมลให้ชำระเงินจากวารสารแล้วเท่านั้น วารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียมให้ทุกกรณี

นโยบายการเข้าถึงบทความอย่างเสรี:

วารสารนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามารถเข้าถึงบทความทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์และเผยแพร่งานวิจัยแก่ผู้ชมในวงกว้าง ผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าถึงได้แบบเปิด ซึ่งหมายความว่าบทความที่ตีพิมพ์ทั้งหมดสามารถเปิดออนไลน์สำหรับทุกคนจากทุกที่ในโลกโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

ความเป็นเจ้าของและการจัดการ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เป็นเจ้าของวารสารชัยมงคลปริทรรศน์ วารสารได้รับการสนับสนุนบางส่วนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี กระบวนการและการกำกับดูแลของวารสารสามารถทำได้ผ่านแหล่งเงินทุนที่หลากหลาย การสนับสนุนทางการเงินทั้งหมดทำให้วารสารสามารถรักษามาตรฐานการตีพิมพ์ในระดับสูง โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้มงวด

ผู้จัดพิมพ์:

วารสารชัยมงคลปริทรรศน์ เป็นวารสาร peer-reviewed อย่างเป็นทางการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

พระราชวิชานัฐ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : paksiri.aenihon@gmail

.....

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระเมธีวชิรญาณบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : paksiri.aenihon@gmail

ภัคศิริ แอนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : paksiri.ae@mcu.ac.th

กิตติพงศ์ ขวัญเมือง

สำนักเรียนคณะจังหวัดราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : yutana1982@gmail.com

.....

คณะบรรณาธิการ

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

E-mail : pajitsakong@gmail.com

พระเมธาวิเชียร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

E-mail : suthep.bud@mbu.ac.th

กฤตชน วงศ์รัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

E-mail : kritchana.won@gmail.pbru.ac.th

โสภาพร กล้าสกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

E-mail : sopaporn.kla@mail.pbru.ac.th

วัชร เวชประสิทธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

E-mail : watchara.wet@mail.pbru.ac.th

วิวิศน์ สุขแสงอร่าม

E-mail : wiwit.suk@mail.pbru.ac.th

รักเกียรติ หงษ์ทอง

E-mail : rakkait.hon@mail.pbru.ac.th

กุลสกาวั เลาสลิตย์

E-mail : kulsakwao.lao@mail.pbru.ac.th

จักรวาล เหมือนแจ่ม

E-mail : Jack@forester64.com

นรพัทธ์ เสางทอง

E-mail : paksiri.aenihon@gmail

วารินทร์ จันทรัตน์

E-mail : Warin_Jantararat@hotmail.com

สรัญพัทธ์ เอี้ยวเจริญ

E-mail : pbrusaranpat@gmail.com

พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบุโล

E-mail : oadsy1972@gmail.com

มนตรี วรภัทรทรัพย์

E-mail : papamontree@gmail.com

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (หันตรา), ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

กองจัดการ

พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑโมโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

จิณณะ พิทักษ์เกษมสุข

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

อุษา กุศลางกูรวัฒน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

ธนพงษ์ จุ้ยเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

ปิยะวัฒน์ ฐานพัฒน์ธนากร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

ไพรินทร์ ไตรวิทย์พานิชย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

นันทฤพร อุ่นรื้อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสารชัยมงคลปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: Journal of Chaimongkol Review

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระเมธาวิเชียร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
กฤตชน วงศ์รัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
โสภภาพร กล้าสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
วัชร เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
วิวิศน์ สุขแสงอร่าม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
รักเกียรติ หงษ์ทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
กุลสกาวั เลหาสถิตย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
จักรวาล เหมือนแจ่ม	นักวิชาการอิสระ
นรพัทธ์ เสาธงทอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (หันตรา), ประเทศไทย
สรัญพัทธ์ เอี้ยวเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระครูธรรมธรไพบุลย์ ญาณวิบุโล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย
มนตรี วรภัทรทรัพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย
วารินทร์ จันทรัตน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ, ประเทศไทย

บทบรรณาธิการ

วารสารชัยมงคลปริทรรศน์วิชาการฉบับนี้เป็นปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประเดือน มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2568 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุดควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'พระชาวนิสิฐ'.

พระชาวนิสิฐ, ผศ. ดร.

บรรณาธิการวารสารชัยมงคลปริทรรศน์

สารบัญ

เกี่ยวกับวารสาร	(1)
กองบรรณาธิการ	(3)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(6)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)

บทความวิชาการ

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	1-9
✳ พระครูพิริยสาธุกิจ (เดือน ญาณวิโร), พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ กิตติธโร) พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)	
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	10-18
✳ พระมหาอำพร อิทธิญาโณ, พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), นิกร ศรีราช	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน	19-30
✳ อธิภัทร หยวกจ้อย, สมชาย ชูเมือง	
การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนไทย ผ่านการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมี “7 กิจวัตรความดี” เป็นพื้นฐาน	31-44
✳ พระธีรวัชร มุตตจิตโต, พระใบฎีกามงคล ปณฺญาทีโป	
การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา : โอกาสทางการศึกษาของสามเณรในประเทศไทยในยุคดิจิทัล	45-54
✳ พระธณัญชัย กนตปญฺโญ	
พระพุทธรูปศาสนานิกายมหายานในแถบเอเชีย	
✳ พระใบฎีกามงคล ปณฺญาทีโป, พระธีรวัชร มุตตจิตโต	55-68
พระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล	
✳ พระปิยะ ฐิตปญฺโญ	69-80
อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาอาชีพเกษตรกรชุมชน	
✳ พนมพร เมฆพัฒน์, พระครูวิรุฬห์ธรรมกิตต์ (ทวีศักดิ์ ธรรมกิตติโก), จักรพันธ์ นະวะแก้ว	81-91
ภาคผนวก	ภาคผนวก 1

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร*
POTENTIAL DEVELOPMENT OF SANGHA ADMINISTRATORS FOR THE ADMINISTRATION OF
THE SANGHA THAP KHLO DISTRICT, PHICHIT PROVINCE

พระครูพิริยสารกิจ (เดือน ญาณวีโร)

พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ กิตติธโร)

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)

Phrakru Piriyasathukit (Duen Yanaweero)

Phrakru Wichotisikhakit (Narong Kittitharo)

Phrakru Suthikittibundit (Kritsada Kittisobhono)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: aaaakkalak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพ (2) เปรียบเทียบ (3) ศึกษาปัญหาอุปสรรค และ ข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีประชากร คือ พระสังฆาธิการในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร จำนวน 196 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัด พิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.43)

2. บุคลากรที่มีเพศ พรรษา มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรจังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครอง คณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ด้านการฝึกอบรม พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา และคุณงามความดีแก่เด็กเยาวชนด้านการศึกษา คณะสงฆ์มีการประเมินผลความรู้ ความสามารถของพระสังฆา

การแต่ละตำแหน่งทุกปี ด้านการพัฒนาคณะสงฆ์ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจ กระบวนการอำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการวัด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, พระสังฆาธิการ, การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

This research aims to (1) study the potential development, (2) compare, and (3) study the problems, obstacles, and suggestions for the potential development of the Sangha chiefs for the administration of the Sangha in Tap Khlo District, Phichit Province. The research was a mixed-methods study with a population of 196 Sangha chiefs in Tap Khlo District, Phichit Province. The obtained data were analyzed by finding the frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis was tested by t-testing, F-testing, and one-way analysis of variance. Qualitative research was conducted by interviewing 8 key informants and analyzing the data using content analysis techniques. The research results found that:

1. The overall status of the potential development of the Sangha chiefs for the administration of the Sangha in Tap Khlo District, Phichit Province was at a high level ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.43).

2. The opinions of personnel with different genders and seniority were not statistically significant. Therefore, the hypothesis was rejected. When considering each aspect, it was found that the level of opinions on the potential development of the Sangha chiefs For the administration of the Sangha, Tap Khlo District, Phichit Province, Phichit Province is no different.

3. Problems, obstacles and suggestions for the development of the potential of the Sangha leaders for the administration of the Sangha, Tap Khlo District, Phichit Province In terms of training, monks organize activities to develop knowledge in morality, concentration, wisdom and virtue for children and youth. In terms of education, the Sangha evaluates the knowledge and abilities of each Sangha leader every year. In terms of development, the Sangha promotes and supports monks to have knowledge and understanding of the process of facilitating the general public who come to use the temple's services.

Keywords: Potential development, Sangha leaders, Sangha governance

บทนำ

บทบาทของพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2545)

คณะสงฆ์อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ได้ยึดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามเขตการปกครองของ บ้านเมือง และวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเถรสมาคมเป็นหลัก หากแต่ยังไม่เคยมีผู้ใด ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร จาก เหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ เห็นควรทำการศึกษาพัฒนา ศักยภาพเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัย ครั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนจะต้องมีความสอดคล้องตามแนวพระราชบัญญัติ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ จะต้องเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการตามความถนัด ความสนใจและความแตกต่างของ ผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมี ความสุขสามารที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง มาเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางนำเสนอข้อมูลสารสนเทศในการ ปรับปรุงระบบการปกครองคณะสงฆ์ ตำบลเขาทราย อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัด พิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัด พิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครอง คณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัด พิจิตร”

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิง ปริมาณ (Quantitative Research)

2.ประชากร (Population)และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชากรเป็นพระสงฆ์ที่มีการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาศักยภาพเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในปี 2567 จำนวน 400 รูป สุ่มกลุ่มตัวอย่างได้ 196 รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 รูปหรือคน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire)และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์

5.การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1.ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีการมีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

ผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พิจารณาเป็นภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของระดับการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรผลรวม (n= 196)

	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการฝึกอบรม	4.44	0.48	มาก
2	ด้านการศึกษา	4.42	0.45	มาก
3	ด้านการพัฒนา	4.41	0.42	มาก
	รวม	4.42	0.43	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เพื่อการปกครอง คณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.43$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44, S.D. = 0.48$) รองลงมาด้านการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.45$) ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41, S.D. = 0.42$) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการทดสอบค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา วุฒิสำญญ วุฒิทางธรรม เปรียญธรรม มีความเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F = 3.53$, $Sig. = 0.15$) อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

1. ด้านการฝึกอบรม พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านศีล สมาธิ ปัญญา และคุณงามความดีแก่เด็กเยาวชน ควรมียุทธศาสตร์ให้กิจกรรมการฝึกอบรมสำหรับพระสังฆาธิการในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านการปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา และการสงเคราะห์ ทำให้คณะสงฆ์มีความเข้มแข็ง

2. ด้านการศึกษา คณะสงฆ์มีการประเมินผลความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการแต่ละตำแหน่งทุกปี เพื่อส่งเสริมความพร้อมในการบริหารจัดการวัด รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้เป็นไปได้อย่างถูกต้อง ตามระเบียบข้อกำหนดของคณะสงฆ์ และมีการประชุม จัดสัมมนา

3. ด้านการพัฒนา คณะสงฆ์ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการอำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการวัด ควรบอกประสบการณ์จากการทำงาน การประกอบอาชีพและการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ และถ้าจะพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น การรับที่มีแบบแผนเพียงพอ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยมีประเด็นการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, $S.D. = .43$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = .48$) รองลงมาด้านการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = .45$) ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = .42$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวิโร) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14” ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนา ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่เก็บข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล พบว่ามีการประชุมกันเนื่องนิยัตทุกระดับส่วนใหญ่บริหารงานแบบปฏิบัติสืบทอดกันมา ปัญหาอุปสรรค ของการพัฒนาพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีการศึกษาพระธรรมวินัยเพียงอย่างเดียวทำให้

ความรู้ ความเข้าใจพฤติกรรมทางโลกมีน้อยข้อมูลจากการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอมีระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\mu = 3.56$) และกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุก ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท)** (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการ บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา พบว่า บุคลากร (Man) เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการองค์การจะเห็นได้ว่า ทุกองค์การประสงค์ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จในฐานะผู้นำ โดยเฉพาะคุณภาพของบุคลากร นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ปัญหา และอุปสรรคที่พบ ได้แก่ ไม่มีพระวิปัสสนาจารย์คอยให้ความช่วยเหลือ ในการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน กันนำในการปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์มีไม่พอ ต้องขอพระวิปัสสนาจารย์จากที่อื่น

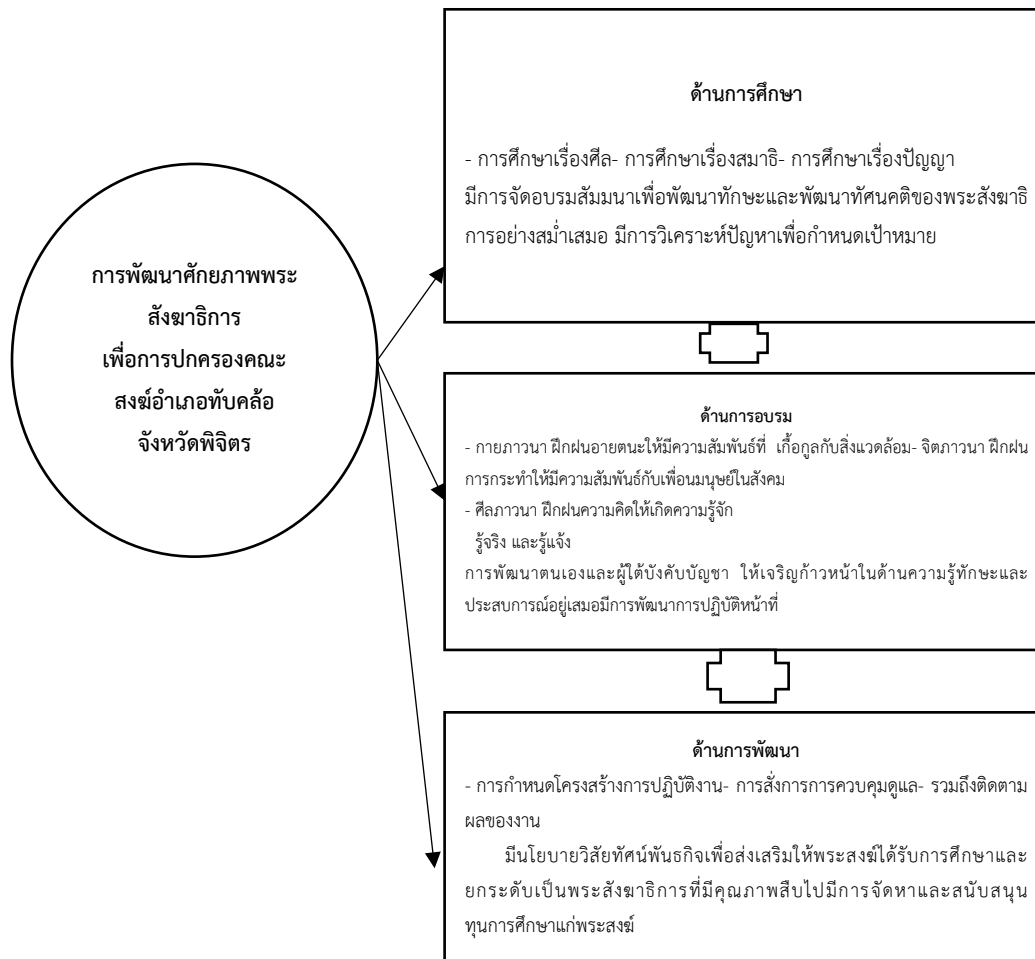
2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

1. พระสงฆ์พรชาต่างกัน ระดับการศึกษา มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรมีความคิดเห็นแตกต่างกัน พบว่าพระสงฆ์พรชาต่างกัน ระดับการศึกษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ($t = 4.53$, Sig. = .075) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

3.ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

1. ด้านการฝึกอบรม ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึง และควรมีการจัดรูปแบบการอบรมให้หลากหลาย ทั้งในส่วนของ การเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ตระหนักถึงความสำคัญใน การเข้าร่วมทุกครั้ง 2. ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ได้มีแนวทางในการเข้าศึกษาทั้งภาคพระปริยัติแผนกธรรม-บาลี รวมถึงพระปริยัติแผนกสามัญ โดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิจิตร คือ ทางเลือกที่ดีเพื่อรับการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ และควรมีทุนสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา การเดินทาง และค่าอาหาร สำหรับพระภิกษุที่มีความตั้งใจ และผลการเรียนดี เพื่อเป็นกำลังใจในศึกษาเล่าเรียนต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การศึกษา ซึ่งต้องอาศัยไตรสิกขา 3 ได้แก่ อธิศีลสิกขาการศึกษาเรื่องศีล มาช่วยในการพัฒนากาย หรือการกระทำ มุ่งเน้นให้กระทำแต่สิ่งดีงาม อันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และประโยชน์ต่อส่วนรวม อธิจิตตสิกขา การศึกษาเรื่องสมาธิ มาช่วยในการพัฒนาจิต เป็นการฝึกจิตให้สงบนิ่ง มีสติที่มั่นคง พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาทุก ๆ เรื่อง ด้วยความไม่ประมาท และอธิปัญญาสิกขา การศึกษาเรื่องปัญญา มาช่วยในการพัฒนาความคิด เป็นการพัฒนาองค์ความรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ของคนที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้องและเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

2. การอบรม ซึ่งต้องอาศัยหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana ฝึกฝนอายตนะให้มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สीलภavana ฝึกฝนการกระทำให้มีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคมอย่างมีระเบียบวินัย จิตภavana ฝึกฝนจิตใจให้เป็นสมาธิ สงบ ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวและปัญญาภavana ฝึกฝนความคิดให้เกิดความรู้จัก รู้จริง และรู้แจ้งในสิ่งทั้งหลาย

3. การพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่มีการส่งเสริมกิจการหรืองานของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คณะสงฆ์และพระสงฆ์สามารถได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่หลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบคำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัดและถูกต้อง ได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาตนเองและผู้ที่บังคับบัญชาให้เจริญในด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านประสบการณ์อยู่เสมอ มีการพัฒนาพระสงฆ์ทั้ง 6 ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นสิ่งที่คณะสงฆ์จะต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง

สรุปแนวทางการพัฒนาพระสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอทับคล้อ ด้านการพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่มีการส่งเสริมกิจการหรืองานของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คณะสงฆ์และพระสงฆ์สามารถได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่หลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบคำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัดและถูกต้อง เพื่อให้งานพระศาสนาสำเร็จลุล่วงเรียบร้อยดีงาม เป็นที่น่าเคารพศรัทธาต่อพุทธบริษัททั้งหลาย ด้านการฝึกอบรม พระสงฆ์ต้องได้รับการฝึกอบรม หรือเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการปกครองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในที่ประชุม เพื่อนำไปปรับใช้ในเขตปกครองของตน ด้านการศึกษา พระสงฆ์ในระดับเจ้าคณะอำเภอจะต้องกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์พันธกิจ ให้ชัดเจน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงทั้งปริยัติและปฏิบัติและยกระดับพระสงฆ์ให้มีคุณภาพ ทั้งในระดับพระสงฆ์และผู้ที่บังคับบัญชาด้านการพัฒนา พระสงฆ์ต้องหมั่นอัปเดตข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในสังคม รวมถึงการพัฒนาตนเองและพัฒนาผู้ที่บังคับบัญชาให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้เกิดความทันสมัยในการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์ในระดับอำเภอ ควรดำเนินการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาประจำอำเภอในทุกอำเภอ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสังฆาธิการระดับอำเภอควรมีการประเมินผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
2. ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรม การสัมมนาพระสังฆาธิการระดับอำเภอ

เอกสารอ้างอิง

ทวี พลรัตน์. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท). (2559). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ ธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2545). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร). (2558). การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพรัตน์ เลิศพิริยกุล. (2539).สภาพปัญหาสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถาบันราชภัฏ.

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร*

PERFORMANCE EFFICIENCY OF PRECEPTORS IN THAPKHOLO DISTRICT

PHICHIT PROVINCE

พระมหาอำพร อิทธิญาโณ

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรงค์ สุจินโณ)

นิกร ศรีราช

Phra Maha Amphon Itthijano

Phrakruuthaikijarak (Surang Sujino)

Nigorn Srirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: aaaakkalak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพ 2) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพและ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร
ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ แจกแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ 212 รูป แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบ ค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$ S.D.=1.781)

2. ผลการเปรียบเทียบผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม และวุฒิการศึกษาแผนกบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านคุณสมบัติ ในการอบรมให้ความรู้แก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ ด้านการ

* Received March 16, 2025; Revised April 18, 2025; Accepted June 11, 2025

ปกครอง หลักของอภิศมณะเป็นเพียงเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งในสังคมอย่างประสานกลมกลืนให้เกิดความสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น ด้านการให้ความสงเคราะห์ การสนับสนุนทางการศึกษาแก่สัทวิहारิกโดยยึดเป้าหมายหลักไว้ 2 ประการคือ 1. เพื่อการบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา 2. เพื่อให้สัทวิहारิกได้ช่วยกันรักษาและสืบสานอายุพระศาสนา ด้านการให้พยาบาล ในการอบรมให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางแก่พระอุปัชฌาย์

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การปฏิบัติงาน, พระอุปัชฌาย์

Abstract

This research aimed to 1) study the efficiency level, 2) compare the efficiency, and 3) propose guidelines for developing the efficiency of preceptors in Tap Khlo District, Phichit Province. The research methodology was a mixed-methods quantitative research, distributing questionnaires to a sample group of 202 monks, and analyzing the data using a social science software package. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test using the one-way analysis of variance. The qualitative research involved in-depth interviews with 8 key informants or people using the descriptive content analysis technique, which was summarized as an essay. The research results found that:

1. The opinions of monks on the efficiency of preceptors in Tap Khlo District, Phichit Province were overall at a high level ($X = 4.45$ S.D. = 0.780).

2. The results of the comparison of the results of the research hypothesis testing found that monks with different personal factors, including age, years of monkhood, general education, Dhamma education, and Pali education, did not have different opinions on the efficiency of preceptors in Tap Khlo District, Phichit Province. Therefore, the research hypothesis was rejected.

3. The guideline for developing the efficiency of the work performance of preceptors in Thap Khlo District, Phichit Province found that in terms of qualifications, in training to provide knowledge to preceptors in terms of qualifications of preceptors, in terms of governance, the principle of Adhikarana Samatha is only a tool to solve problems or conflicts in society in a harmonious manner to be consistent with the problems that arise, in terms of providing assistance, supporting education for the Sangha by adhering to the two main goals: 1. To achieve the highest virtue in Buddhism, 2. To enable the Sangha to help preserve and continue the life of the religion, in terms of nursing, in training to provide knowledge as a guideline for preceptors.

Keywords: Efficiency, performance, preceptor

บทนำ

ในอำเภอทับคล้อ มีการแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น 7 เขต มีวัดทั้งหมด 44 วัด มีที่พักสงฆ์จำนวน 4 วัด มีพระภิกษุสามเณรจำนวน 418 รูป มีพระอุปัชฌาย์จำนวน 7 รูป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) ปัญหาและอุปสรรคในการคัดเลือกแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดชลบุรียังเป็นลักษณะอุปถัมภ์คือ พระสังฆาธิการบางรูปต้องการที่จะเป็นพระอุปัชฌาย์แต่มีคุณสมบัติไม่พร้อมและไม่มีความรู้ทางวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรม และความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่และรวมทั้งทักษะในภาควิชาการและภาคปฏิบัติ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เพื่อนำผลวิจัยมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาและพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อและนำข้อมูลเสนอเจ้าคณะปกครองให้ทราบ เพื่อจะได้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ให้มีความสมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร”

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร (Population) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชากรเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับตอบแบบสอบถามประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 212 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์

5.การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับ“ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร”ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1.ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$ S.D.=1.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1. พระอุปัชฌาย์กุลบุตรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่กุลบุตรก่อนการให้อุปสมบท เช่น การซ่อมขานนา การหัดห่มผ้า และกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของพระสงฆ์เป็นต้น 2. พระอุปัชฌาย์จัดการอบรมพระบวชใหม่และแจกคู่มือพระบวชใหม่เพื่อให้ได้รับการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์หลังจากได้รับการอุปสมบทแล้วด้วยระบบมัลติมีเดีย 3. พระอุปัชฌาย์บูรณาการสื่อการเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาให้สัตถุวิหริกได้รับความรู้และความเข้าใจในบทเรียนง่ายขึ้นด้วยระบบมัลติมีเดีย

2.ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม และวุฒิการศึกษาแผนกบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3.ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

ด้านคุณสมบัติ ในการอบรมให้ความรู้แก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์

ด้านการปกครอง หลักของอภิศระเป็นเพียงเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งในสังคม

ด้านการให้ความสงเคราะห์ การสนับสนุนทางด้านการศึกษาแก่สัทธิวิหาริกโดยยึดเป้าหมายหลักไว้ 2 ประการคือ 1. เพื่อการบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา 2. เพื่อให้สัทธิวิหาริกได้ช่วยกันรักษาและสืบสานอายุพระพุทธศาสนา

ด้านการให้พยาบาล ในการอบรมให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางแก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของการดูแลและเอาใจใส่พยาบาลไข้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ทางวิชาการ ด้านทักษะ ด้านเจตคติ ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

1.ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$ S.D.=1.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1. พระอุปัชฌาย์กุลบุตรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่กุลบุตรก่อนการให้อุปสมบท เช่น การซ่อมขานนาค การหัดห่มผ้าและกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของพระสงฆ์ เป็นต้น 2. พระอุปัชฌาย์จัดการอบรมพระบวชใหม่และแจกคู่มือพระบวชใหม่เพื่อให้ได้รับการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์หลังจากได้รับการอุปสมบทแล้วด้วยระบบมัลติมีเดีย 3. พระอุปัชฌาย์บูรณาการสื่อการเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาให้สัทธิวิหาริกได้รับความรู้และความเข้าใจในบทเรียนง่ายขึ้นด้วยระบบมัลติมีเดีย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรรัตน์ คำขมุพ** (2563) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงาน สรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 23 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 23 โดยภาพรวมมีระดับประสิทธิภาพอยู่ใน ระดับมาก

2.ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม และวุฒิการศึกษาแผนกบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มาลินี นกศิริ** (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ธรรมรักษ์ ออโตพาร์ท จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผล ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่ ปฏิบัติงาน

พบว่า เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน แตกต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการศึกษา ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 1.15 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับสูง

3.ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

พระอุปัชฌาย์ที่มีบุคลิกภาพที่ดี ทั้งรูปร่าง ส่วนสูง ย่อมมีความเหมาะสมกับการเข้ามาทำหน้าที่ในคณะสงฆ์ เพราะเนื่องด้วยต้องพบกับบรรดาผู้ที่เข้ามาติดต่ออยู่เสมอ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมได้ดี ตั้งแต่การแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย การยืน การเดิน การนั่ง การพูดจา การใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวลชวนฟัง ไม่พูดจากระโชก รู้จักการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับผู้ฟัง พระอุปัชฌาย์ที่มีบุคลิกภาพที่ดี เป็นผู้ที่มีสติ รู้คิด รู้ทำในทางงานนั้นเป็นลักษณะ ที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ในงานของคณะสงฆ์ เพราะการที่ต้องพบกับบรรดาผู้ที่เข้ามาติดต่อมาหน้าหลายและหลายอารมณ์ ในการแสดงออกทางอารมณ์ออกไปนั้นจึงมีส่วนที่สำคัญอย่างมาก ในการแสดงออกทางอารมณ์ให้อยู่ในระดับรักษาน้ำใจในขอบเขตที่เหมาะสม การมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเมตตา และปราณีสามารถการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สกฤต กิตติพิรช (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปรับตัวของบุคลากรกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน” ผลการวิจัยพบว่า บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงานประกอบด้วยการมีทัศนคติในทางบวกมองโลกในแง่ดีมีใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ยึดติดกับความคิดเห็นของตนเองมีความใฝ่รู้และไม่กลัวที่จะต้องทำอะไรใหม่ๆ มีความรับผิดชอบ มีแรงผลักดัน มีความอดทนและสามารถรับแรงกดดันได้ดีและมีความมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการวิจัยได้ดังนี้

ด้านคุณสมบัติ วิธีการพัฒนาศักยภาพของพระอุปัชฌาย์ด้านคุณสมบัติในการอบรมให้ความรู้แก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ในการเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองและคัดกรองสัทธิวิฑริกที่จะเข้ามาอุปสมบท

ด้านการปกครอง การแนะนำแนวทางในเรื่องของการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตแก่พระอุปัชฌาย์เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ในด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยในหลักธรรม 2 ประการ คือ สมถะและวิปัสสนา

ด้านการให้ความสงเคราะห์ ด้านการให้ความสงเคราะห์ในการอบรมให้ความรู้แก่พระอุปัชฌาย์เป็นการแนะนำแนวทางในเรื่องการสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ด้านการให้พยาบาล ด้านการให้พยาบาลในการอบรมให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางแก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของการให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางแก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของสาธารณสุข

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” จากแผนภาพที่ 1 ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยได้ดังนี้

ด้านคุณสมบัติ ในการสืบอายุของพระพุทธศาสนาให้มีความยาวนานออกไปนั้น จำต้องมีการคัดเลือกพระอุปัชฌาย์นั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะได้แก่ 1. วัยวุฒิ คือมีพรรษาการพอสมควรและเป็นผู้มีร่างกายที่สมบูรณ์ไม่ทุพพลภาพ 2. คุณวุฒิ คือมีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมในแต่ละขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำอุปสมบท

ด้านการปกครอง ในการปกครองพระอุปัชฌาย์ให้ความรู้ถึงประโยชน์และโทษของการฝ่าฝืนพระธรรมวินัยและกฎระเบียบทางสังคมเพื่อให้พระสงฆ์และสามเณรได้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในทางพระพุทธศาสนาพระอุปัชฌาย์จะต้องมีการอบรมสั่งสอนทุก ๆ กึ่งเดือนเพื่อเป็นการตักเตือนสติให้พระสงฆ์และสามเณรอยู่ในกฎระเบียบข้อบังคับตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และคำสั่งของเถระสมาคม

ด้านการให้ความสงเคราะห์ ในการจัดหาที่พักอาศัยและจัดหาปัจจัย 4 ให้สัทธิวิหาริกพระอุปัชฌาย์ในฐานะเป็นผู้ปกครองโดยตรงอันมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความสงเคราะห์ในการจัดหาปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็น

ต่อการดำเนินชีวิตในสมณะเพศที่มีความสำคัญทั้งในด้านที่พกอาศัยให้อยู่ในที่ที่มีความเหมาะสมและมีความปลอดภัยแก่สัทธินิหาริกทั้งพระภิกษุสงฆ์และสามเณร

ด้านการให้พยาบาล ในการให้พยาบาลแก่สัทธินิหาริกพระอุปัชฌาย์มุ่งเน้นไปใน 2 ประการคือ 1. พระอุปัชฌาย์ให้คำแนะนำสัทธินิหาริกให้หมั่นดูแลสุขภาพของตนเองด้วยในการบริหารชั้นคือการออกกำลังกายของพระสงฆ์และสามเณร 2. พระอุปัชฌาย์ให้คำแนะนำสัทธินิหาริกให้เรียนรู้เรื่องสาธารณสุขมูลฐานเพื่อให้สัทธินิหาริกนำความรู้ในการสาธารณสุข

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์อำเภอทับคล้อควรฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ด้านความรู้ฝึกฝนด้านทักษะในศาสตร์สมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ

2. คณะสงฆ์อำเภอทับคล้อควรมีนโยบายให้พระอุปัชฌาย์ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ควรมีการวางแผนในการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

2. คณะสงฆ์ควรฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ในด้านภาษาบาลี เพื่อการสวดอักขระที่ชัดเจนมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์ ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *สอนนาถ-สอนจิต ชีวิตพระชีวิตชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

มาลินี นกศิริ. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ธรรมรักษ์ ออโต้ พาร์ท*

จำกัด (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

- วิชาญ ภาเมธีวรฉัตร. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สกุล กิตติพิรชล. (2560). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปรับตัวของบุคลากรกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาองค์การและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์วิทยาลัยพานิชยาการศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สภาสงฆ์จังหวัดพิจิตร. (2562). ทำเนียบวัด-ทำเนียบพระสังฆาธิการจังหวัดพิจิตร ปี2562. พิจิตร : สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- สุรรัตน์ คำขมุพ. (2563). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*

FACTORS AFFECTING DEMOCRATIC CITIZENSHIP OF PEOPLE IN DON KHLANG SUBDISTRICT
DAMNOEN SADUAK DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

ธีรภัทร หยวกจ้อย

สมชาย ชูเมือง

Teerapat Yuakjooy

Somchai Chumuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

Corresponding Author E-mail: Paladteerapat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 3) เพื่อนำเสนอความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า หลักฆราวาสธรรม 4 มี 3 ด้านที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ 1) ด้านทมะ การฝึกฝน 2) ด้านสัจจะ ซื่อสัตย์ 3) ด้านจาคะ ความเสียสละ 3.นำเสนอความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ควรมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในระบอบประชาธิปไตยควรยึดหลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ ด้านสัจจะ ซื่อสัตย์ พบว่า ความซื่อสัตย์ที่ยึดความเสมอภาคและความรับผิดชอบ

ด้านทมะ การฝึกฝน พบว่า การฝึกฝนคุณธรรมด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเคารพกฎหมาย ด้านขันติ ความอดทน พบว่า ความอดทนต่อความหลากหลายเพื่อสร้างความยุติธรรม และด้านจาคะ ความเสียสละ พบว่า ความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ และการทำงานเพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่า สำหรับคนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: หลักฆราวาสธรรม, ความเป็นพลเมือง, ประชาธิปไตย

Abstract

This research aims to 1) study the level of democratic citizenship of people in Don Khlang Sub-district, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province; 2) study the factors affecting the democratic citizenship of people in Don Khlang Sub-district, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province; and 3) present the democratic citizenship of people in Don Khlang Sub-district, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The quantitative research instrument was a questionnaire, and the qualitative research collected data from key informants using the descriptive content analysis technique.

The research results found that 1. The level of democratic citizenship of people in Don Khlang Sub-district, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province was found to be at a high level overall. When considering each aspect, it was found to be at a high level in all aspects. 2. Factors affecting the democratic citizenship of people in Don Khlang Sub-district, Damnoen Saduak District Ratchaburi Province found that the 4 principles of lay morality had 3 aspects that had statistically significant effects at the 0.01 level, ranked according to the following equation: 1) Dhamma, training 2) Truth, honesty 3) Charity, sacrifice 3. Presenting the citizenship in a democratic regime of people in Don Khlang Subdistrict, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province by applying the principles of lay morality. There should be promotion of morality and ethics in a democratic regime. It should adhere to the principles of lay morality 4, namely, Truth, honesty, found that honesty that adheres to equality and responsibility; Dhamma, training, found that practicing morality by participating in politics and respecting the law; Khanti, endurance, found that tolerance for diversity to create justice; and Charity, sacrifice, found that sacrifice for the benefit of the public, resolving conflicts peacefully, and working to create a better future for the next generation.

Keywords: lay principles, citizenship, democracy

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ระบุหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมาตรา 3 ที่ระบุว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย” ซึ่งใช้อำนาจผ่านกลไกต่าง ๆ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560) ส่งผลให้ “ประชาชน” มีสถานะไม่ใช่เพียงผู้รับผลประโยชน์จากรัฐเท่านั้น หากแต่เป็น “เจ้าของอำนาจ” ที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งระบบการปกครองและตรวจสอบกลไกอำนาจอย่างมีส่วนร่วม หลักการนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการสร้าง “ความเป็นพลเมือง” ที่ไม่ได้หมายถึงเพียงสถานะทางกฎหมาย แต่ยังรวมถึงการมีจิตสำนึก ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอย่างตื่นรู้ อย่างไรก็ตาม กระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในหลายพื้นที่ของประเทศไทยยังคงเผชิญความท้าทาย โดยเฉพาะในระดับชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีบริบทเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนชนบทที่มีรากฐานทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง เพื่อตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันที่เกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความเป็น “พลเมือง” (ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล, 2555) เห็นได้จากการที่ประชาชนไม่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เป็นแต่เพียงผู้อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์หรือชนชั้นปกครองใหม่ ที่มาจากการเลือกตั้งที่สำคัญ คือ เกิดการแตกแยกในสังคมประชาชนไม่ยอมรับความแตกต่างและไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ความเห็นที่ต่างกันจึงนำไปสู่ความแตกแยก พรรคการเมืองและการเลือกตั้งจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมชุมชน หรือครอบครัวแตกแยกกัน กล่าวคือ สมาชิกของสังคมที่มีการใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพผู้อื่น เคารพความแตกต่าง และเคารพกติกา หรือกล่าวได้ว่า พลเมืองเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เมื่อประชาชนเป็น “พลเมือง” ก็จะเปลี่ยนจากภาระหรือปัญหา กลายเป็นพลังของเมืองหรือกำลังของเมืองปัญหาทุกอย่างของสังคมก็จะแก้ไขได้ สังคมก็จะเข้มแข็ง และประชาธิปไตยก็จะประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามงานศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองในบริบทท้องถิ่นยังมีอยู่อย่างจำกัด ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งแม้จะมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากภาคการเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับระดับความเป็นพลเมืองและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยในพื้นที่นี้ยังเป็นระบบ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่เลือกพื้นที่ตำบลดอนคลังเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

การศึกษาครั้งนี้จากแนวคิดเรื่อง “พลเมืองประชาธิปไตย” ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดของ Thomas Marshall (1950) ที่เสนอว่า สิทธิพลเมืองต้องครอบคลุมทั้งสิทธิพลเมือง (Civil Rights) สิทธิทางการเมือง (Political Rights)

และสิทธิทางสังคม (Social Rights) ขณะเดียวกันยังนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Almond และ Verba (1963) ซึ่งชี้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่เปิดกว้างและมีการสนับสนุนจากสถาบันพื้นฐาน เช่น ครอบครัว ศาสนา โรงเรียน และรัฐ จะช่วยเสริมสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังประยุกต์หลักทฤษฎี 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ, ทมะ, ขันติ และจาคะ ซึ่งสามารถส่งเสริมคุณลักษณะของพลเมืองที่มีคุณภาพ เช่น การมีวินัย เคารพผู้อื่น และเสียสละเพื่อส่วนรวม (พระธรรมปิฎก, 2542) ซึ่งเหมาะสมต่อการพัฒนาแนวคิดพลเมืองในบริบทของสังคมไทยโดยเฉพาะ

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” จึงมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว รวมถึงค้นหาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองนั้น อันจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางส่งเสริมพลเมืองประชาธิปไตยโดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อตอบสนองเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยการประยุกต์ตามหลักทฤษฎี 4 ประการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาในลักษณะการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากร (Population) ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยจำนวน 370 คน ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม หลังจากดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับมาทำการประมวลผลของข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็น

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีและการทดสอบค่า F-test โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๙ รูปหรือคน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มที่ 3 นักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หลังจากดำเนินการสัมภาษณ์จนครบทุกประเด็นรวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

1.2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาธรรม 4 โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มากที่สุดได้แก่ ด้านสัจจะ ซื่อสัตย์ รองลงมาได้แก่ ด้านทมะ การฝึกฝน และด้านขันติ ความอดทน และน้อยที่สุดได้แก่ ด้านจาคะ ความเสียสละ

1.2.2 ผู้ตอบแบบสอบถามมีต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มากที่สุดได้แก่ ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รองลงมาได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และน้อยที่สุดได้แก่ เคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

สมมุติฐาน หลักธรรมาธรรม 4 อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่า

หลักธรรมาภิบาล 4 มี 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามผลการดังนี้ 1) ด้านทักษะ การฝึกฝน 2) ด้านสังคม ชี้อัตถ์ 3) ด้านทักษะ ความเสียสละ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

3. ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยประยุกต์ตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล 4

1.1 ด้านสังคม ชี้อัตถ์ พบว่า ความซื่อสัตย์สุจริตในการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการกำกับดูแลการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นควรมุ่งเน้นความเสมอภาคและยุติธรรม ทั้งในด้านการแบ่งปันทรัพยากร การให้บริการประชาชน และการรักษาความเป็นกลางทางการเมือง การทำงานควรยึดหลักคุณธรรม ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมส่งเสริมจิตสำนึกแห่งการช่วยเหลือและความร่วมมือในทีมงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การสร้างความไว้วางใจในตัวนักการเมืองขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดอนาคตของชุมชนตามระบอบประชาธิปไตย

1.2 ด้านทักษะ การฝึกฝน พบว่า การฝึกฝนความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ การเคารพกฎหมาย การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การมีจิตสาธารณะ การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การปกป้องสิทธิ การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม

1.3 ด้านขันติ ความอดทน พบว่า ความอดทนต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เกี่ยวข้องกับการยอมรับความแตกต่าง การฟังอย่างตั้งใจ การอดทนต่อกระบวนการทางการเมืองและความล้มเหลว การรับฟังการวิจารณ์ การอดทนต่อความไม่แน่นอนและความขัดแย้ง การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา การฝึกฝนความอดทนเหล่านี้ ช่วยสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค

1.4 ด้านทักษะ ความเสียสละ พบว่า ความเสียสละต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อส่วนรวม การเสียสละเวลาและทรัพยากร การยอมรับความไม่สะดวกสบายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การยืนหยัดเพื่อความยุติธรรม การสละเวลาเพื่อ

การศึกษา การแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ และการทำงานเพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่าสำหรับคนรุ่นหลัง การเสียสละ เหล่านี้ช่วยสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค

2. ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

2.1 ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พบว่า การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนเกี่ยวข้องกับการยอมรับความเท่าเทียม การเคารพสิทธิส่วนบุคคล การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การสนับสนุนความยุติธรรม การปกป้องสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมการศึกษา การสนับสนุนการมีส่วนร่วม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และการส่งเสริมความหลากหลาย การเคารพศักดิ์ศรีเหล่านี้ช่วยสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค

2.2 ด้านการพกกฎหมายและกฎกติกาของสังคม พบว่า การเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การปฏิบัติตามกฎหมายช่วยสร้างความเป็นระเบียบและความยุติธรรมในสังคม การเคารพกฎกติกาช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความปลอดภัย การมีจิตสำนึกต่อสังคมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายช่วยสร้างความเชื่อมั่นในระบบกฎหมายและการปกครอง การศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายช่วยให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

2.3 ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น พบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การรับผิดชอบต่อภาระของตนเอง การดูแลสุขภาพ การศึกษาและพัฒนาตนเอง การเคารพสิทธิของผู้อื่น การมีจิตสาธารณะ การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การปฏิบัติตามกฎหมาย การช่วยเหลือผู้อื่น และการส่งเสริมความยุติธรรมและความเสมอภาค ล้วนเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อที่ช่วยสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

1.1 หลักทฤษฎี 4 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า การประยุกต์หลักทฤษฎี 4 ในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยความซื่อสัตย์ที่ยึดหลักความเสมอภาค ยุติธรรม และการรับผิดชอบต่อส่วนรวม การฝึกฝนคุณธรรมผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเคารพกฎหมาย และการส่งเสริมจิตสาธารณะ รวมถึงความอดทนต่อความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลง และการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย แสงดาว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักทฤษฎี 4 ของ

นักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๓” ผลการวิจัยพบว่า นำเสนอแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักฆราวาสธรรมของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๓ หลักสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ด้วยการรักษาสัจจะ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชน ให้ข้อมูลที่เป็นจริง เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ กระทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น หลักทมะ (ความหนักแน่น) ด้วยการฝึกฝนการข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง การบังคับตัวเอง สกัดกลั่นความโกรธ การปรับตัว การอยู่ร่วมกันในสังคม ควบคุมจิตใจ ให้อยู่ในฝ่ายธรรมะอันเป็นฝ่ายกุศลอย่างเสมอต้นเสมอปลาย หลักขันติ (ความอดทน) อดทนต่อความยากลำบาก ไม่ท้อถอย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร ฝึกอดกลั่นหรือฝึกให้มีขันติ ไม่โกรธง่าย อดทนต่อแรงกดดัน ไม่หวั่นไหวหลงไหลไปความทะยานอยาก หลักจาคะ (ความเสียสละ) มีความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตน การให้ทาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนบ้าน มิตรสหาย ด้วยความเต็มใจ ทั้งผู้ให้และผู้รับ เอาใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งพาอาศัย บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม อยู่เสมอ มีความเสียสละ กล้าหาญ

1.2 ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า การเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับความเท่าเทียม ปกป้องสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมการศึกษา และสนับสนุนความหลากหลาย พร้อมทั้งเคารพกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นระเบียบและความยุติธรรม การเคารพสิทธิ การช่วยเหลือกัน และส่งเสริมจิตสาธารณะ เพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรมซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของพระมหานรินทร์ วีรพล (ทบแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 มี 3 ด้าน ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ 1) ด้านทมะ การฝึกฝน 2) ด้านสัจจะ ซื่อสัตย์ 3) ด้านจาคะ ความเสียสละ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูบรรพตภาวนาวีธาน (มินันท์ จันทโก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา ของประชาชนอำเภอมะนังนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า

ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเมืองนครนายก พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี เพศ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยการประยุกต์ตามหลักธรรมาธรรม

แนวทางการนำเสนอความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตามหลักธรรมาธรรม 4 ประกอบด้วย ด้านสัจจะ ความซื่อสัตย์ พลเมืองควรยึดหลักคุณธรรม ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ด้านทมะ การฝึกฝน การฝึกฝนพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรมีการเคารพกฎหมาย และการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม ด้านขันติ ความอดทน พลเมืองควรยอมรับความแตกต่าง สร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค ด้านจาคะ ความเสียสละ มีการทำงานเพื่อส่วนรวมและเสียสละทรัพยากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีการยอมรับและเคารพสิทธิส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ด้านเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม มีการปฏิบัติตามกฎหมายสร้างความเป็นระเบียบและความยุติธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ปฏิบัติตามกฎหมาย ยอมรับความคิดเห็นและยืนหยัดในความยุติธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในระบอบประชาธิปไตยควรยึดหลักธรรมาธรรม 4 เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชาณรงค์ โชติธมโม (ประเสริฐศรี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 องค์ประกอบคือ ด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย การปฏิบัติตามกฎหมาย พลเมืองที่มีความรับผิดชอบจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่มีอยู่ในสังคมโดยไม่ละเมิด และรู้จักแจ้งความเมื่อเห็นการละเมิดกฎหมายหรือความไม่เป็นธรรมในสังคมการร่วมเสนอแนะและเข้าร่วมในการตัดสินใจด้านการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในกรุงเทพมหานครเป็นกระบวนการที่สำคัญและสามารถทำได้โดยมีการรับผิดชอบและมีความรู้ในหลายด้าน ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม มีองค์ประกอบหลายอย่างที่สำคัญ ได้แก่ การเข้าใจและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบการปกครอง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะการยึดหลัก ทฤษฎี 4 ซึ่งประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ที่สะท้อนถึงการยึดมั่นในความเสมอภาคและความรับผิดชอบต่อนานาชาติ การฝึกฝนคุณธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ และการเคารพกฎหมายอย่างเคร่งครัด ความอดทนต่อความหลากหลาย ทั้งในด้านความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างคุณธรรมในสังคม ความเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ของสังคมเหนือผลประโยชน์ส่วนตน มาประยุกต์ใช้กับพลเมืองในระบบประชาธิปไตย จึงควรยึดมั่นในหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปกป้องสิทธิมนุษยชน และเปิดใจยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ ยังควรแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ผ่านการดูแลช่วยเหลือกัน การส่งเสริมจิตสาธารณะ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อร่วมกันสร้างสังคมที่มีความเสมอภาค เป็นธรรม และยั่งยืนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรทำโครงการอบรมเกี่ยวกับกฎหมายพื้นฐานสำหรับประชาชนและสร้างหลักสูตรการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยให้นักเรียนทุกระดับการศึกษาได้เรียนรู้

2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อระบอบประชาธิปไตย โดยเปิดให้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในการสื่อสาร
3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมายที่มีโทษร้ายแรง หรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียน
4. องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการปลูกกระบวนการยุติธรรมให้มีความเที่ยงธรรม ในการบังคับใช้กฎหมายด้วยความเสมอภาค ไม่แบ่งแยกชนชั้นและไม่เห็นแก่พวกพ้อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการยอมรับความคิดเห็นและความแตกต่างของผู้อื่น
2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดในชีวิตประจำวัน
3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดอบรมเกี่ยวกับมีความรับผิดชอบหน้าที่และบทบาทของตนเองในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในระดับวงกว้างอาจเป็นระดับอำเภอหรือระดับจังหวัด
2. ควรศึกษาอิทธิพลหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเทียบเคียงให้เห็นถึงความเหมือนหรือความแตกต่าง
3. ควรทำการศึกษาวิจัยความพึงพอใจของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรมหมวดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic education)*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- พระชาณรงค์ โชติธรมโม (ประเสริฐศรี). (2566). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร (ดัชนีนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *หลักธรรมาสธรรม 4 ประการ*. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2568, จาก https://pws.npru.ac.th/paepat/system/20220706084951_e17e64bb2221675c17edf8d8ef87a757.pdf.

- พระครูบรรพตภาวนาวิธาน (มินทร์ จันทโก). (2566). *การพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา ของประชาชนอำเภอเมืองนครนายก* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานิพนธ์ วีรพล (ทบแก้ว). (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดระยอง* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สมชาย แสงดาว. (2566). *การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาลของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class*. Cambridge University Press.

การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนไทย ผ่านการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

โดยมี“7 กิจวัตรความดี”เป็นพื้นฐาน*

THE CULTIVATION OF VIRTUES AMONG THAI YOUTH THROUGH THE PROMOTION
OF THE "SIL FIVE VILLAGE" PROJECT, WITH THE "7 GOOD HABITS" AS THE FOUNDATION

พระธีรวัชร มุตตจิตโต

พระใบฎีกามงคล ปณญาทีโป

Phra Theerawat Muttajitto

Phra Baidika Mongkol Panyateepo

วัดโชติทายการาม

Wat Chothi thayakaram

phrathirwachrxudmsin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนไทย ผ่านการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมี“7 กิจวัตรความดี”เป็นพื้นฐาน จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราและ เว็บไซต์ ผลการศึกษาพบว่า 1.โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการขับเคลื่อนโดยองค์กรคณะสงฆ์ร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนและเอกชน เป็นการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้ได้รับผลประโยชน์ที่สำคัญ คือ ประชาชนหรือเยาวชนที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาศีล 5 ที่เกิดประโยชน์ทำให้สังคมน่าอยู่ไม่เกิดการคิดร้ายทำร้ายได้ พุดจาที่ดีต่อกันทำให้ประชาชนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข 2. 7 กิจวัตรความดีที่เป็นการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น เป็นการสร้างอุปนิสัยที่มีความรับผิดชอบและสร้างความคิดด้วยตนเองเป็นการพึ่งตนเอง ไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการรักษาศีล 5 การสวดมนต์นั่งสมาธิการจัดเก็บห้องนอนห้องน้ำห้องครัวให้สะอาดเป็นระเบียบ การคิดดี พุดดี ทำดีและการทำกิจกรรมความสุขจริงหนอยอย่างน้อยทำความดีได้ 1 อย่างต่อวันทำให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อรู้จักหน้าที่ของตนเองและไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นจึงทำให้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่เยาวชนแก่สังคมได้แก่ประเทศชาติได้

คำสำคัญ : การปลูกฝังคุณธรรม, โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5, 7 กิจวัตรความดี

Abstract

This academic article aims to study the cultivation of morality in Thai youth through the promotion of the 5 Precepts Village Project, based on the “7 Good Habits”. From the analysis of

*Received March 10, 2025; Revised April 18, 2025; Accepted June 11, 2025

documents, books, textbooks and websites, the results of the study found that 1. The 5 Precepts Village Project is driven by the Sangha Organization in collaboration with government agencies, communities and private sectors. It is an effective promotion that results in the important beneficiaries, which are the people or youth who practice the principles of Buddhism, especially the practice of the 5 Precepts, which is beneficial, making society livable, free from evil thoughts, and speaking well to each other, making people live together happily. 2. The 7 Good Habits that drive the 5 Precepts Village are the creation of responsible habits and the creation of goodness by oneself, as self-reliance, not causing trouble to others, whether it is the keeping of the 5 Precepts, praying, meditating, keeping the bedroom, bathroom and kitchen clean and tidy, thinking good, speaking good, doing good and doing at least 1 good activity per day, making the youth responsible, knowing their own duties and not causing trouble to others, thus creating benefits for the youth, society and the country.

Keywords : Cultivation of morality, Five Precepts Village Project, Seven Good Habits

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคดิจิทัลที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถสื่อสารกันได้ทั่วทุกสารทิศไปขอบเขตไร้พรมแดน มีความเจริญในวัตถุได้มีความติดต่อก้าวสารได้อย่างรวดเร็วสะดวกสบายไม่ว่าจะเป็นสิ่งของบริโภคอุปโภคต่าง ๆ แต่สิ่งที่ขาดไปคือคุณธรรมจริยธรรมภายในใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งของเยาวชนไทยที่จะเริ่มเป็นวัยสร้างชีวิตข้างครอบครัวยังขาดคุณธรรมจริยธรรมดูได้จากข่าวสารที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ทั้งในออนไลน์หรือในโทรทัศน์ต่างมีข่าวที่เกี่ยวกับการขาดคุณธรรมจริยธรรมได้เป็นเรื่องจริงเช่นนั้น เพราะประเทศไทยคิดจะพัฒนาในส่วนของกายภาพมากกว่าจิตใจ ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะสงฆ์มีการขับเคลื่อนอยู่ในระดับหนึ่งแต่สิ่งที่จะเป็นประเด็นสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยการผ่านการรักษาศีล 5 นั้นจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องรู้ในลักษณะเนื้อหาสำคัญที่เป็นโครงการและประเด็นที่เป็นหลักในเนื้อหาของบทความนี้คือโครงการ 7 กิจวัตรความดีซึ่งเป็นสิ่งที่อ่านนำมาซึ่งหลักการที่นำไปสู่การปฏิบัติทั้งในครอบครัวการทำงานและการใช้ชีวิตของตนเองเป็นการรับผิดชอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนหากมีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อครอบครัวและต่อสังคมประเทศชาติก็จะนำอยู่สังคมก็จะมีแต่ความดีและช่วยกันขับเคลื่อนศีล 5 ให้ไปสู่ความสำเร็จความสำเร็จแล้วปรากฏแก่ประชาชนคนไทยเพราะฉะนั้น บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนอกจากการอบรมแล้ว คือ การมีบทบาทที่จะขับเคลื่อนให้เป็นผู้นำสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนโดยทั่วอย่างเยาวชนโดยผ่าน 7 กิจวัตรความดีและการรักษาศีล 5 ที่ถูกต้องเป็นการนำหลักทางพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนเผยแผ่พุทธศาสนาโดยอ้อมสังคมจะได้อยู่

ประชาชนจะไม่คิดร้ายไม่ทำร้ายไม่เกิดการทุจริตเกิดขึ้นฉะนั้นบทความนี้จึงตอบโจทย์ฟังก์ชันธรรมแก่เยาวชนคนไทยผ่านการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมีกิจวัตรความดีเป็นพื้นฐาน

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นโครงการที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้นในสังคมไทย ด้วยการอาศัยหลักธรรมศีล 5 ข้อ ซึ่งเป็นธรรมพื้นฐานของการดำรงชีวิต เป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน ผลการดำเนินการ จากการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในรอบ 9 ปีที่ผ่านมา (2557-2564) พบว่า มีประชาชนสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 41,435,024 คน คิดเป็น ร้อยละ 63.04 ของประชากรในสังคมไทย ซึ่งเป็นการดำเนินการในระยะที่ 1 ให้ผู้ที่สนใจเข้ามาร่วมกิจกรรม ส่วนกิจกรรมในเชิงคุณภาพได้ดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ เช่น การคิดดี ทำดี พูดดี โดยมีกิจกรรมสำคัญ 7 ประการ คือ

- 1) กิจกรรมรักษาศีล 5
- 2) กิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ
- 3) กิจกรรมการรักษาความสะอาดบ้าน สภาพแวดล้อมให้น่าอยู่
- 4) กิจกรรมคบคนดีรอบข้าง ชวนกันทำความดี
- 5) กิจกรรมพูดไพเราะ สื่อสารเพื่อประโยชน์และความสุข
- 6) กิจกรรมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์
- 7) กิจกรรมช่วยเหลือสังคมจริงใจ เพื่อสร้างครอบครัวให้อบอุ่น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการ

1) ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมอันก้าวหน้าของตนเอง ด้วยการสร้างความรักความสามัคคี ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

2) ประชาชนไทยทุกหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และสังคมมีความรักความเข้าใจ เคารพในความคิดเห็นของกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อ เป็นสังคมเครือญาติและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3) ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

4) ประชาชนมีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

ต่อมาคณะสงฆ์โดย มหาเถรสมาคม ได้มีการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและได้กำหนดจัดทำแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามมติมหาเถรสมาคมในการประชุมครั้งที่ 5/2559 (มติที่ 106/2559) และในการประชุมครั้งที่ 2/2560 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560 ที่มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามแผนดังกล่าว จึงได้ดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการ

พระพุทธศาสนา 6 (+ 1) ด้าน ได้แก่ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง ศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก โดยมีโครงการที่ดำเนินการจำนวน 14 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม
- 2) โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 3) โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์
- 4) โครงการยกระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- 5) โครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย
- 6) การพัฒนาระบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ
- 7) โครงการ Smart Card Smart Buddhism สู่พระพุทธศาสนา 4.0
- 8) โครงการส่งเสริมนวัตกรรมเชิงพุทธ
- 9) โครงการยกระดับขีดความสามารถศาสนบุคคล
- 10) โครงการศูนย์รวมองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนา
- 11) โครงการบริหารศาสนสมบัติระบบการเงิน-การบัญชี
- 12) โครงการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส
- 13) โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
- 14) โครงการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น โครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงเป็นโครงการที่สำคัญของคณะสงฆ์และภาครัฐที่บรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นไปตามพันธกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 และ 2560 โดยมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับการปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาโครงการเพื่อต่อยอดกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

“7 กิจวัตรความดี”(ชมรมบ้านแสงสว่าง ครอบครัวอบอุ่น, 2563) โครงการ 7 กิจวัตรความดีเป็นโครงการย่อยมาจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่คณะสงฆ์เป็นผู้ริเริ่มโครงการขึ้นตั้งแต่สมัยสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ระยะยาว (ปี 2561 – 2563) เป็นกระบวนการการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ในสังคม ให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอแนะ ร่วมคิดแนวทาง ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ร่วมกระบวนการพัฒนาสังคมในฐานะหุ้นส่วนของการพัฒนา และดำเนินการที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในฐานะเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน และร่วมรับประโยชน์อัน จากผลของโครงการนี้โดยจะเน้นการดำเนินการ

ประชาสัมพันธ์รณรงค์ เชิญชวนให้พุทธศาสนิกชน หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานสมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของ หมู่บ้าน/ชุมชน และมีองค์กรเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งทุกภาค ส่วนในประเทศควรมีบทบาทหน้าที่ต่อการขับเคลื่อนโครงการนี้

คณะสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริมและ สนับสนุนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์
2. ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรและทรัพยากรทั้ง ๖ เป็นในการขับเคลื่อนงาน ตามมติมหาเถรสมาคม และระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการด าเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
3. ประสาน อำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่ของวัด หรือสถานที่ที่ได้รับจัดตั้งเป็น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เพื่อประสานงานการด าเนินโครงการ รวมถึงการอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ ตามสมควร
4. ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ และเชิญชวนพุทธศาสนิกชน ให้เห็นความสำคัญของการ รักษาศีล 5 ตามรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมโดยเน้นการจัดกิจกรรมการพัฒนาดน ตามหลักศีล 5 การจัดกิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และอื่น ๆ
5. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่คณะกรรมการโครงการ หรือพิจารณาดำเนินการอื่น ๆ ตาม สมควร
6. รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาและมีองค์กรเครือข่ายปกป้อง พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน
7. ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ และเชิญชวนพุทธศาสนิกชน ให้เห็นความสำคัญของการ รักษาศีล 5 ตามรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมโดยเน้นการจัดกิจกรรมการพัฒนาดน ตามหลักศีล 5 การจัดกิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และอื่น ๆ
8. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่คณะกรรมการโครงการ หรือพิจารณาดำเนินการอื่น ๆ ตามสมควร

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1. ส่งเสริม สนับสนุนโครงการ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการ ตามที่ได้รับการ ประสานจากจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน และร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อ รณรงค์ สร้างกระแส และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม
2. ส่งเสริม สนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่ บุคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่จัดกลุ่ม รวม เป็นหมู่คณะไปร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์
3. ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่มี ส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับศาสนา เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่หลากหลายให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

4. รมรณค์ ปรชสัณณพัณัธ เชิญชวนซ้ารชการในสังกัท้ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้า ร่วมเป็นสมาชิกครอบครัวศีล 5และสมัครเป็นอาสาสัณณคัรปกป้องพระพุทศาสนาประจำหน่วยงาน

5. ในฐานะกระทรวงทบวงกรมขอความร่วมมือให้กับส่วนราชการในสังกัดที่อยู่ในส่วน ภูมิภาค ให้การสนับสนุนส่งเสริมทุกกลุ่มเป้าหมาย ที่อยู่ในความรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ โดยใน ส่วนภูมิภาคประสานงานติดต่อน้สำนักงานพระพุทศาสนาจังหวัด หรือวัดทุกแห่ง เพื่อสอบถามข้อมูล รายละเอียดโครงการ

6. สอดแทรกสาระความรู้เกี่ยวกับหลักการของศีล 5 ในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน ผ่านช่องทางของหน่วยงาน เช่น การประชุมผู้บริหารส่วนการและส่วนภูมิภาค การประชุมสัมมนา บุคลากรในหน่วยงาน เป็นต้น

7. ร่วมสนับสนุนในการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ โดยดำเนินการหรือร่วมกับ หน่วยงานเครือข่ายพร้อมทั้งนำไปติดตั้งในสถานที่ที่เหมาะสม

8. รมรณค์ ปรชสัณณพัณัธโครงการดังกล่าวผ่านสื่อต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจของกระทรวง กรม และหน่วยงาน เช่น วารสาร รายการวิทยุ รายการทีวี สำนักงานพระพุทศาสนาจังหวัด

สำนักงานพระพุทศาสนาจังหวัด ขับเคลื่อนดำเนินการในภาพรวมของจังหวัด ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามโครงสร้างที่กำหนด

2. เป็นเลขานุการจัตประชุมคณะกรรมการ ระดับจังหวัด เพื่อวางแผนสร้างควมเข้าใจ ในการขับเคลื่อนโครงการ รมรณค์เชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมโครงการ และติดตามควมคืบหน้าใน การดำเนินงานในภาพรวมของจังหวัด

3. ประสานงานกับคณะกรรมการทุกระดับ เพื่อร่วมมือในการดำเนินงานตามโครงการ ทุกขั้นตอน

4. จัตประชุมชี้แจงหรือประสานงานให้มีการชี้แจงควมสงัษณ์ หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และ บุคคลที่เกี่ยวข้องในจังหวัด เพื่อสร้างควมเข้าใจเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโครงการกิจกรรม

5. ขอควมอนุเคราะห์ให้หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคลที่ร่วมดำเนินงาน ให้จัตทำรายงานผลการดำเนินงาน ส่งให้จังหวัดตามขั้นตอนและกรอบระยะเวลา

6. สนับสนุนส่งเสริม และรมรณค์ให้มีการจัตกิจกรรมพัฒนาตนตามหลักศีล 5 การจัด กิจกรรมตามวิถีชาวพุท ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับการน าหลักธรรมทางพระพุทศาสนามาปรับใช้ใน ชีวิตและสังคม เพื่อสร้างควมปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนในชาติอย่างต่อเนื่อง

7.. รับสมัครอาสาสัณณคัรปกป้องพระพุทศาสนาและมืองัครเครือข่ายปกป้อง พระพุทศาสนา เกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

8. ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการประกาศยกย่อง โดยการมอบใบประกาศเกียรติคุณบุคคล ครอบครัวมุ่บ้าน ผู้นำชุมชน สถานศึกษา ส่วนราชการ และหน่วยงานเอกชน ที่มีผลการดำเนินงาน ผ่านเกณฑ์

9. สนับสนุนหน่วยงานอื่นที่มีส่วนร่วมดำเนินการ และให้คอยดูแลช่วยเหลือแก่หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างยั่งยืน

10. ติดตามประเมินผลและรวบรวมผลการดำเนินงานในทุกระดับภายในจังหวัด รายงานเป็นรายเดือน และรายปีให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ ตามแบบรายงานที่ กำหนด หรือตามความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงาน

11. ประชาสัมพันธ์รณรงค์เชิญชวนให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

12. ประสานงานกับสื่อต่าง ๆ ภายในจังหวัด เช่น ประชาสัมพันธ์จังหวัด สถานีวิทยุกระจายเสียงของจังหวัด วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เสียงตามสาย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อท า การประชาสัมพันธ์ให้คนในจังหวัด ได้รับทราบอย่างกว้างขวาง

13. เผยแพร่ข่าวสารโครงการกิจกรรมสู่สาธารณชน เช่น จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลโครงการทางเว็บไซต์ของจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และเครือข่ายต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา

1. สถาบันการศึกษาร่วมสนับสนุนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและฐานข้อมูลให้กับ หมู่บ้าน ชุมชนหรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานโครงการที่ประสานขอความร่วมมือ ให้เป็นระเบียบ ถูกต้อง เป็นหมวดหมู่

2. ร่วมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าว ผ่านการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กับ กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หน้าเสาธงหลังเคารพธงชาติทุกวัน เพื่อเชิญชวนนักเรียนให้สมัครเป็นสมาชิกผู้รักษาศีล 5 กิจกรรมอบรมธรรมะ โดยพระวิทยากรใน สถานศึกษา กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

3. ร่วมสนับสนุนดำเนินโครงการ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลโครงการผ่านเว็บไซต์ของ สถานศึกษา จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานกิจกรรม สถานศึกษา/โรงเรียนรักษาศีล 5 ในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

4. เชิญชวนผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้นักเรียน นักศึกษา เป็นสื่อในการรณรงค์เชิญชวน และขยายผลไปยังภาคส่วนต่าง ๆ และเชิญชวนสมัครเป็น อาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นประจำหน่วยงาน/สถานศึกษา

5. อำนวยความสะดวกให้กับหมู่บ้าน ชุมชน ที่อยู่ในเขตบริการสถานศึกษาที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ เช่น ออกแบบแผ่นพับ ออกแบบป้ายประชาสัมพันธ์ โครงการ ตาม ความประสงค์ของวัด ชุมชน หรือหมู่บ้าน

6. จัดกิจกรรมเดินรณรงค์ ประชาสัมพันธ์รอบชุมชน หมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่โครงการและ เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการ

การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1. ส่งเสริม สนับสนุนโครงการ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการ ตามที่ได้รับการ ประสานจากจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน และร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อ อนุรักษ์สร้างกระแส และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม
2. อนุญาตและเปิดโอกาสให้พนักงาน คนงาน ลูกจ้างในหน่วยของตน ได้จัดตั้งกลุ่มหรือ รวมเป็นหมู่คณะ ไปร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมอนุรักษ์
3. อนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้พนักงานในหน่วยงานได้รับทราบ และเข้าร่วม โครงการ โดยผ่าน ช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ กิจกรรมฝึกอบรมพนักงาน หรือดำเนินการ อื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร
4. จัดกิจกรรมด้านพัฒนาจิต โดยการนิมนต์พระวิทยากรมาให้ข้อธรรมะ ในโอกาส สำคัญ
5. รับผิดชอบอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาและมีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสา ปกป้อง พระพุทธศาสนาในหน่วยงาน/สถานประกอบการ

หมู่บ้าน/ชุมชน

1. ประสานงานกับวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หรือหน่วยงาน องค์กร ที่ เกี่ยวข้องเพื่อ ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ ฯ ประจำหมู่บ้าน เพื่อขับเคลื่อนการ ดำเนินงาน และรายงานผลการ แต่งตั้งให้อำเภอและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ
2. จัดประชุมคณะกรรมการประจำ หมู่บ้านเพื่อกำหนดกิจกรรม และอนุรักษ์เผยแผ่ให้ ประชาชนใน หมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตและ สังคม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนใน ชุมชน หมู่บ้าน อย่างต่อเนื่อง โดยประสานการ ดำเนินงานกับวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
3. เชิญชวนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาตนตาม หลักศีล 5 การ จัดกิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสม
4. ตรวจสอบติดตามการดำเนินการโครงการ ของหมู่บ้านที่รับผิดชอบ โดยใช้รูปแบบที่ หมู่บ้านหรือชุมชน ร่วมกันกำหนด เช่น ประชาคมหมู่บ้าน เป็นต้น
5. ให้วัด ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือศาลาประชาคมหมู่บ้าน ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการ ประสานงานหรือ รับใบสมัครของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ และแจ้งรายงานผลการดำเนินงานรอบ 15 วัน และรอบ 1 เดือน ให้ นายอำเภอ หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ
6. ประสานงานกับสื่อต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น สถานีวิทยุชุมชน หอกระจายข่าวเสียง ตามสายหรือ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อทำการประชาสัมพันธ์โครงการให้คนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้ รับทราบอย่างต่อเนื่อง
7. จัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์อนุรักษ์เชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเข้าร่วม โครงการ ณ บริเวณหน้าวัด หรือหน้าที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน หรือศาลาประชาคมหมู่บ้าน

8. เผยแพร่โครงการเครือข่าย สถานศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือผ่าน เครือข่ายสื่อมวลชน ในหมู่บ้านหรือชุมชนได้ทราบ และเชิญชวนให้ไปเข้าโครงการ

9. รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาและมีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสา ปกป้องพระพุทธศาสนาในหมู่บ้าน/ชุมชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

สรุปได้ว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการขับเคลื่อนโดยองค์กรคณะสงฆ์ร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนและเอกชนเป็นการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้ได้รับผลประโยชน์ที่สำคัญ คือ ประชาชนหรือเยาวชน ที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาศีล 5 ที่เกิดประโยชน์ทำให้สังคมน่าอยู่ไม่เกิดการคิดร้ายทำร้ายได้พุดจาที่ดีต่อกันทำให้ประชาชนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เพราะฉะนั้น ภาวศีเครือข่ายต่าง ๆ จึงมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปแต่วัตถุประสงค์เดียวกันคือการสร้างความรู้ความเข้าใจและสามารถให้ประชาชนได้รู้ถึงรากแท้ของการรักษาศีล 5 ที่ถูกต้องโดยวิธีการต่าง ๆ

โครงการ 7 กิจวัตรความดี ประกอบด้วย

1. รักษาศีล 5
2. สวดมนต์ นั่งสมาธิ
3. จัดเก็บห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัวให้สะอาด เป็นระเบียบ
4. คิดดี...ด้วยการจับดีคนรอบข้าง
5. พุดดี...ด้วยการพุดจาไพเราะ
6. ทำดี...ด้วยการทำบุญหรือบำเพ็ญประโยชน์อย่างน้อย 1 เรื่อง

7. ร่วมกิจกรรมชั่วโมงสุขจริงหนอ ช่วงเวลาที่สมาชิกมาทำดีร่วมกัน ทั้งอาราธนาศีล 5 สวดมนต์นั่งสมาธิ แบ่งปันประสบการณ์ที่ดี ๆ ที่เกิดจากการทำ 6 กิจวัตรความดี และได้ฟังธรรมะที่ตอกย้ำความสำคัญของการทำ 6 กิจวัตรความดี ซึ่งกิจกรรมชั่วโมงสุขจริงหนอนี้ จะช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการทำความดีของสมาชิกให้มีความมั่นคง และ เข้มแข็งขึ้น

ศีลนั้น ชื่อว่าเป็นรากฐานของความดีในทางพระพุทธศาสนาความดีหรือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้คนไม่เป็นสัตว์ เพราะเป็นการเว้นจากการเบียดเบียน การทำร้ายผู้อื่นและตนเองด้วยการฆ่าการทำร้ายเว้นการลักการปล้นการฉ้อโกงเว้นจากการทำผิดทางเพศโดยการละเมิดสิทธิของผู้เป็นเจ้าของและการพุดบดลือกถ่วงไม่จริงใจต่อกันได้จากการดื่มน้ำเมาเสพของเสพติดสิ่งเหล่านี้คือ ๕ การงดเว้นดังกล่าวเรียกว่าศีลซึ่งแปลว่าปกติธรรมดาและตามปกติธรรมดาของคนทั่วไปก็ไม่ได้ฆ่าเขารักเขาเป็นต้น (สมเด็จพระญาณวโรดม, 2552)

ในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่มีความทันสมัยและเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่พัฒนาประเทศต่าง ๆ ในสิ่งที่ขาดไปคือศีลธรรมข้อแรกคือศีลประชาชนส่วนใหญ่ขาดศีลและจริยธรรมเป็นอันมากทำให้สังคมไม่ได้อยู่และเกิดการคอร์รัปชันต่าง ๆ พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและชั่วและทำจิตใจให้ผ่องใสผ่านกระบวนการศึกษาด้านศีลเป็นอันดับแรกในส่วนของผู้พุทธศาสนิกชนหรือประชาชนทั่วไปนั้นการรักษาศีล 5 จึงเป็น

หลักประกันชีวิตหลักประกันทรัพย์สิน หลักประกันครอบครัว รวมไปถึงหลักประกันสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีชีวิตที่ดีขึ้น การศึกษาในเรื่องของศิลปจึงเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจและสามารถยึดโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีเพราะเมื่อศิลปบริสุทธิ์แล้วก็จะเป็นที่พึ่งไม่ว่าจะอยู่ในโลกนี้หรือแม้ถึงการเวลาที่จะต้องจากโลกนี้ไป ศิลปยังเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ภพภูมิที่เป็นสุคติได้ การจะสมาทานศิลปต่าง ๆ เกิดขึ้นกับเหตุการณ์หรือเทศกาลต่าง ๆ โดยมีพระภิกษุเป็นผู้นำในการให้ศิลปแต่โดยความเป็นจริงแล้วการจะรักษาศิลปผู้รักษาศิลปสามารถที่จะสมาทานได้ทุกวันและสามารถมีความรู้สึที่จะอยากรักษาศิลปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่รักษาศิลปจึงได้เปรียบและสามารถที่จะอยู่ในโลกนี้ด้วยความสงบสุขกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนโดยผ่านการรักษาศิลป 5 1 ในกิจวัตรนั้นก็เป็นการรักษาศิลป 5 ไม่ว่าจะเป็นการไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดีกในกาม การไม่พูดเท็จและการไม่ดื่มสุราเมรัยล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และในโลกหน้าเมื่อมีศิลปส่งคนมาอยู่กับการคอร์ปชั่นต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นเพราะฉะนั้นคณะสงฆ์จึงรณรงค์ให้อบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยเน้นเรื่องศิลปเป็นหลัก

สวดมนต์ นั่งสมาธิ

ท่ามกลางความเครียดและความวุ่นวายที่ต้องเจอในแต่ละวัน ประโยชน์ของการนั่งสมาธิในด้านการบำบัดจิตให้สงบนิ่งจึงถูกนำมาใช้และเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ปัญหาที่นักฝึกสมาธิมือใหม่มักต้องเจอก็คือ ไม่แน่ใจว่าวิธีการนั่งสมาธิให้ได้ผลนั้นควรทำอย่างไรกันแน่

ต้นกำเนิดการนั่งสมาธิ

การฝึกจิตนั่งสมาธิมีมาช้านานตั้งแต่หลายพันปีก่อน โดยเริ่มแรกนั้นมีเป้าหมายผูกติดอยู่กับทางศาสนาเพื่อบรรลุนิพพานและเข้าถึงพลังลึกลับแห่งชีวิต แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การนั่งสมาธิก็กลายมาเป็นวิธีการผ่อนคลายจากความเครียดและความวิตกกังวลที่เราต่างคุ้นเคยกันดีในทุกวันนี้

ประโยชน์ของการนั่งสมาธิ

1. การนั่งสมาธิยึดหลักการผสมผสานร่างกายและจิตใจเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้ที่ทำสมาธิเกิดความรู้สึกผ่อนคลายทั้งทางกายและใจ โดยแม้จะเป็นการทำสมาธิเพียงช่วงสั้นๆ ก็มีประโยชน์ไม่น้อย และยังเป็นเทคนิคที่ช่วยในการบำบัดทางด้านจิตใจและอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

2. เพิ่มการตระหนักรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ตรงหน้า และการมีสติอยู่กับปัจจุบัน
3. เปิดมุมมองใหม่ๆ ในการรับมือกับสถานการณ์ที่มีความเครียด
4. เพิ่มทักษะการจัดการความเครียด
5. ช่วยให้สมองปลอดโปร่งยิ่งขึ้น
6. ช่วยลดอารมณ์ในทางลบ
7. เพิ่มความอดทนอดกลั้น
8. ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาบางงานที่พบว่าสมาธิบำบัดอาจมีส่วนช่วยในการรับมือกับอาการของโรคบางชนิดได้ แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะสรุปว่าช่วยได้จริงหรือไม่ ผู้ที่ต้องการฝึกนั่งสมาธิเพื่อประโยชน์ในการบำบัดโรคใด ๆ ควรปรึกษาแพทย์ก่อนเสมอ เพราะการทำสมาธิที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ถูกกับโรค อาจยิ่งทำให้อาการแย่ลงกว่าเดิมได้ ประเภทของการทำสมาธิ แบบไหนเหมาะกับเราที่สุด? เทคนิคการผ่อนคลายและทำสมาธิแตกแขนงออกเป็นหลากหลายประเภท และมีการประยุกต์กับเทคนิคอื่น ๆ มากมาย

หนึ่งในรูปแบบการทำสมาธิที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ การฝึกสติ หรือ Mindfulness Meditation ซึ่งเป็นการตระหนักรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ทำอยู่ รวมถึงความคิดและความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้นว่าเป็นไปในทางบวกหรือลบ และตัวเรากำลังแสดงออกไปแบบไหน เพื่อสร้างเกราะป้องกันจิตใจจากการถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง และไม่ตื่นตระหนกกับสถานการณ์ต่าง ๆ มากเกินไป การฝึกสมาธิแบบนี้สามารถทำได้ด้วยตนเองง่ายๆ ตลอดวัน อาจเริ่มจากการสำรวจความรู้สึกทางร่างกายและอารมณ์ของตัวเองเมื่อตื่นนอนในตอนเช้า แล้วหายใจเข้าออกช้า ๆ เพื่อปรับตัวปรับใจให้พร้อมเริ่มวันใหม่ จากนั้นลองสร้างพลังบวกด้วยการมองสำรวจตัวเองในกระจกอย่างพิถีพิถันพิจารณาแล้วกล่าวชื่นชมหรือให้กำลังใจตัวเอง รวมไปถึงการทำกิจวัตรประจำวันอย่างช้า ๆ เพื่อเปิดประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทั้งรูป รส สัมผัส กลิ่น เสียง เช่น กลิ่นของกาแฟ รสชาติของอาหาร เสียงนกร้องนอกหน้าต่าง และเสียงต่าง ๆ ที่ไหลออกไป

การฝึกสมาธิอื่นๆ ที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายไม่แพ้ Mindfulness ได้แก่การทำสมาธิแบบจดจ่อ (Focused Meditation) คือการเพ่งสมาธิไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ณ ขณะนั้นโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น การนับลูกประคำ การเพ่งมองเปลวเทียน และการฟังเสียงที่เป็นจังหวะซ้ำ ๆ ก้องกังวานอย่างเสียงกลองหรือเสียงระฆังไปพร้อม ๆ กัน การทำสมาธิโดยใช้จินตนาการ (Visualization meditation) เป็นเทคนิคการนึกภาพสถานที่หรือเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย และถ้าจะให้ดีต้องพยายามใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทั้งการดมกลิ่น การมองเห็น การได้ยิน และการสัมผัส เพื่อจินตนาการรายละเอียดให้มากที่สุด

การทำสมาธิด้วยการเคลื่อนไหว คือการเพิ่มสมาธิและการจดจ่อโดยใช้วิธีการเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ เช่น การเล่นโยคะ การเดินในสวน การทำซิ้ง ไทยิ เป็นต้น มंत्रาสมาธิหรือการสวดมนต์ (Mantra meditation) เป็นการเปล่งเสียงซ้ำ ๆ เพื่อให้จิตใจสงบและปลอดโปร่งยิ่งขึ้น โดยอาจสวดเป็นคำ เป็นวลีสั้น ๆ หรือบทสวดมนต์ยาวๆ และจะสวดออกเสียงหรือไม่ออกเสียงก็ได้เช่นกัน ถือเป็นเทคนิคทำสมาธิที่ช่วยเพิ่มการตระหนักรู้ต่อสภาวะรอบตัวและการใช้ชีวิตได้เป็นอย่างดี การทำสมาธิแบบล่องพ้น (Transcendental meditation) คล้ายๆ การสวดมนต์ แต่จะลงลึกไปถึงการเลือกคำที่ใช้สวดให้เหมาะกับผู้ที่ทำสมาธิแต่ละคนโดยเฉพาะ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการฝึกสมาธิอย่างจริงจังและทำสมาธิแบบลงลึกไปสู่ภายใน

การเกร็งคลายกล้ามเนื้อทั่วร่างกาย (Progressive relaxation) หรือที่เรียกว่า Body Scan (บอดี้สแกน) คือเทคนิคการฝึกเพิ่มความผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในร่างกาย โดยใช้วิธีคลายกล้ามเนื้อทีละส่วน ถือเป็นรูปแบบการทำสมาธิที่ได้รับความนิยมในด้านการผ่อนคลายความเครียดและการฝึกสมาธิก่อนนอน

การเจริญเมตตาภาวนา (Loving-kindness meditation) เป็นการฝึกจิตเพื่อเพิ่มความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจต่อตนเองและผู้อื่น มักปฏิบัติโดยเริ่มต้นจากการฝึกเปิดใจรับความรักจากผู้อื่น และส่งคำอวยพรหรือความปรารถนาดีกลับไปยังคนที่รัก เพื่อน คนรู้จัก หรือแม้แต่สรรพสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เทคนิคนี้ยังอาจเหมาะสำหรับผู้ที่กำลังรู้สึกโกรธหรือขุ่นเคืองใจอีกด้วย

การทำสมาธิแต่ละแบบมีข้อดีแตกต่างกันไป บางเทคนิคสามารถทำได้ด้วยตนเอง แต่บางเทคนิคอาจเห็นผลดีกว่าเมื่อมีผู้เชี่ยวชาญคอยแนะนำ หากต้องการรูปแบบการทำสมาธิที่ตอบโจทย์ที่สุด เบื้องต้นอาจลองเลือก 2-3 เทคนิคที่สนใจแล้วลองฝึกนั่งสมาธิเบื้องต้นว่าเหมาะกับตัวเองหรือไม่

วิธีการนั่งสมาธิให้ได้ผลสำหรับมือใหม่

เลือกสถานที่ที่มีบรรยากาศเงียบสงบและให้ความรู้สึกผ่อนคลาย ปราศจากสิ่งรบกวน

ตั้งเป้าหมายในการเริ่มทำสมาธิจากช่วงระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 5 หรือ 10 นาที

นั่งในท่าที่สบายและมั่นใจว่าหากนั่งนาน ๆ แล้วจะไม่เมื่อย ไม่จำเป็นต้องนั่งขัดสมาธิ อาจนั่งเก้าอี้ นั่งเอนตัว หรือไม่จำเป็นต้องนั่งหากเป็นการฝึกสมาธิด้วยการเดิน

เริ่มต้นทำสมาธิโดยกำหนดการรับรู้ไปที่ลมหายใจเข้าออก

มีสติรับรู้ความคิดที่เกิดขึ้นขณะทำสมาธิ เมื่อไรก็ตามที่รู้สึกว่สมาธิที่จดจ่อกับลมหายใจหลุดไป ให้กลับมาจดจ่อกับลมหายใจตามเดิมซ้ำ ๆ

ให้มองความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะของการสังเกตและรับรู้ อย่าหมกมุ่นคิดต่อจนเกิดความรู้สึกที่เป็นลบต่อตนเอง และไม่ควรถูกตัวเองให้หยุดคิดทุกอย่าง เพราะจะยิ่งทำให้เกิดความคิดมากขึ้น

ค่อยๆ จบการทำสมาธิแล้วกลับสู่ภาวะปกติ หากหลับตาให้ค่อยๆ ลืมตาขึ้น จากนั้นอยู่ในภาวะสงบนิ่งสักครู่เพื่อสำรวจเสียงหรือสิ่งรอบตัว สำรวจความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับร่างกาย รวมทั้งอารมณ์ความคิดที่เกิดขึ้นหลังจากทำสมาธิ

จัดเก็บห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัวให้สะอาด เป็นระเบียบ จากหนังสือ “เก็บที่นอนก่อนออกไปเปลี่ยนโลก” Make Your Bed โดย William H. McRaven เขียน “ถ้าคุณอยากเปลี่ยนโลก จงเริ่มจากการเก็บที่นอนในตอนเช้า” คำกล่าว ของนายพล วิลเลียม แมคเรเวน อดีตทหารหน่วยรบใต้น้ำ SEAL ที่ได้กลายมาเป็นหนังสือสอนชีวิตที่เต็มไปด้วยบทเรียนเรียบง่ายแต่ทรงพลัง ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและเปลี่ยนแปลงชีวิตคุณได้

บทที่ 1: เริ่มต้นวันด้วยความสำเร็จจากสิ่งเล็ก ๆ การเก็บที่นอนทุกเช้าสอนให้เราสร้างวินัยและความสำเร็จ ที่จะส่งผลต่อวันทั้งวัน (McRaven, W. H., 2017) อีกอย่างหนึ่งการคิดดี ทำดี พูดดี สามารถเข้ากับหลักพุทธธรรมคือ “โอวาทปาติโมกข์” ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้น

หลักธรรมประกอบด้วย หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 โดยหลักการ 3 คือหลักคำสอนที่ควรปฏิบัติ ได้แก่

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม

3. การทำจิตใจให้ผ่องใส คือ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดจากนิรโทษที่คอยขัดขวางจิตใจไม่ให้เข้าถึงความสงบ สรุปได้ว่า 7 กิจวัตรความดีที่เป็นการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น เป็นการสร้างอุปนิสัยที่มีความรับผิดชอบและสร้างความคิดด้วยตนเองเป็นการพึ่งตนเอง ไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการรักษา ศีล 5 การสวดมนต์นั่งสมาธิการจัดเก็บห้องนอนห้องน้ำห้องครัวให้สะอาดเป็นระเบียบ การคิดดี พูดดี ทำดีและการทำ กิจกรรมความสุขจริงหนอยอย่างน้อยทำความดีได้ 1 อย่างต่อวันทำให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อรู้จักหน้าที่ของตนเองและไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นจึงทำให้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่เยาวชนแก่สังคมได้แก่ประเทศชาติได้ การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยผ่าน 7 กิจวัตรความดีจึงเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนให้มี พื้นฐาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนมีความสุขและหาความสุขได้จากตนเอง โดยมีความรับผิดชอบต่อ

สรุป

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนคนไทยนั้นผ่านการขับเคลื่อนโครงการรักษาศีล 5 จำเป็นจะต้อง มีหลายหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด สถานศึกษาภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง หมู่บ้านและชุมชนต่างมีหน้าที่ที่รับผิดชอบและช่วยกันในการขับเคลื่อนโครงการรักษาศีล 5 เมื่อเจาะจงไปที่ผู้ ปฏิบัติคือการนำหลักศีล 5 มาเป็นพื้นฐานโดยใช้ 7 กิจวัตรความดีมาทำให้เยาวชนหรือเด็กได้ปฏิบัติจะสร้างความ รับผิดชอบและส่งเสริมให้เยาวชนมีศีลมีความรักกายวาจาใจให้เรียบร้อยดีงามเป็นคนดีให้แก่สังคมทำประโยชน์ ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองได้เพราะฉะนั้นการจะขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องอาศัยหลายภาคส่วน และมีศีลเป็นพื้นฐานโดยผ่านกิจวัตรที่สำคัญต่าง ๆ ที่เยาวชนควรทราบไม่ว่าจะเป็นการรักษา ศีล 5 การสวดมนต์นั่ง สมาธิการละชั่วทำดีทำใจให้ผ่องใสและการทำความดีอย่างน้อยวันละ 1 ครั้งเป็นการประเมินประสิทธิภาพของ โครงการและทำให้เยาวชนเป็นคนดีเพิ่มมากขึ้นก็จะทำให้สังคมได้อยู่และสร้างจิตสำนึกและความเป็นพลเมืองที่ดี ของประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชมรมบ้านแสงสว่าง ครอบครัวอบอุ่น. (2563). *โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 เชิงคุณภาพ ครอบครัวอบอุ่น*. สืบค้น 24 มกราคม 2568 จาก <https://www.sila5.com/detail/index2/index>.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.
- สมเด็จพระญาณวโรดม. (2552). *แผนชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). “คู่มือการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการสร้างความ
ปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕.

McRaven, W. H. (2017). Make your bed: Little things that can change your life... and maybe the
world. Grand Central Publishing.

การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา : โอกาสทางการศึกษาของสามเณร
ในประเทศไทยในยุคดิจิทัล*

HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT THROUGH BUDDHISM: EDUCATIONAL
OPPORTUNITIES FOR NOVICES IN THAILAND IN THE DIGITAL AGE

พระธณัญชัย กนต์พลญ์

Phra Thanonchai Kantapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email :phrathanonchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา โอกาสทางการศึกษาของสามเณรในประเทศไทยในยุคดิจิทัล ผลจากการศึกษาพบว่า การบรรพชาเป็นสามเณรเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางศาสนาให้พร้อมทั้งคุณวุฒิ วิทยวุฒิ เพื่อทำหน้าที่ศาสนทายาทที่ดี เป็นหลักพึ่งพิงของพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง จึงกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบรรพชาเป็นสามเณร คล้ายกับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ คือเตรียมตัวเป็นศาสนทายาทในอนาคต และเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น เป็นไปเพื่อบรรเทากิเลสให้เบาบาง ดำเนินชีวิตอย่างสงบ เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามนัยทางพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน ส่วนการศึกษาที่เปิดโอกาสให้สามเณรได้ศึกษาเรียกว่าพระปริยัติธรรม โดยมุ่งเน้นวิชาการในด้านพุทธศาสนาเป็นหลัก ปัจจุบันแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 3 ส่วน คือ แผนกสามัญ แผนกธรรม และแผนกบาลี โดย 1.การศึกษาในแผนกสามัญศึกษาเป็นการเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนสามัญทั่วไป ปัจจุบันนี้ยังมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ เปิดโอกาสให้เรียนทางพระพุทธศาสนาและวิชาการที่เป็นการศึกษาสามัญ 2.การศึกษาแผนกธรรม โดยมีการศึกษา 3 ระดับ คือ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก 3.ส่วนการศึกษาแผนกบาลี เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมจากพระไตรปิฎก ซึ่งเขียนเป็นภาษาบาลี โดยแบ่งเป็น ประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.9

คำสำคัญ : การพัฒนาทุนมนุษย์, พระพุทธศาสนา, สามเณร

Abstract

This academic article aims to study the development of human capital through Buddhist teachings and the educational opportunities available to novice monks in Thailand in the digital era. The findings of the study indicate that ordaining as a novice monk is a process of preparing religious personnel with both academic qualifications and maturity to serve as capable successors of the Buddhist faith. This process ensures that they can become true pillars for the Buddhist community. Thus, the true purpose of ordaining as a novice monk is similar to that of ordaining as a fully ordained monk, which is to prepare them to be future religious successors and to achieve liberation, reducing defilements and living peacefully in accordance with the ultimate goal of life in Buddhism, which is Nirvana. As for the education provided to novice monks, it is called Phra Paliyatham (Buddhist Studies), which focuses on academic learning in Buddhism. Currently, the curriculum is divided into three parts: 1. The general education department, which follows the curriculum set by the Ministry of Education, similar to that of regular schools. Nowadays, there are also Buddhist universities offering courses in both Buddhist studies and general academic subjects. 2. The Thamma department, which includes three levels of study: Nakthamma Tri (Beginner Level), Nakthamma So (Intermediate Level), and Nakthamma Ek (Advanced Level). 3. The Pali department, which involves studying Buddhist scriptures written in the Pali language, with the curriculum divided into levels from PAL 1-2 up to PAL 9.

Keywords : Human capital development, Buddhism, novices

บทนำ

การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา คือ ทรงไว้ซึ่งคำสอนที่เป็นองค์ความรู้เรียกว่า เป็นพระไตรปิฎกที่สามารถสืบทอดและเผยแผ่แก่ประชาชนได้เพราะฉะนั้นผู้ที่สืบทอดคำสอนทางพุทธศาสนาจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญนอกจากพระภิกษุแล้วยังมีสามเณรที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียนและเป็นทุนมนุษย์ทางพุทธศาสนาที่ดีที่สามารถพัฒนาความรู้ทักษะทัศนคติรวมถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่จะสอดแทรกให้สามเณรได้ประพฤติปฏิบัติและเป็นผู้นำทางการปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนต่อไปได้

การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนให้เป็นหลักในการปฏิบัติคือการศึกษาศรีธรรมคือพระไตรปิฎกและวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับหลักการปฏิบัติที่เป็นทฤษฎีเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจอย่างถ่องแท้และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องทางที่จะพัฒนาทุนมนุษย์ทางพุทธศาสนานั้นจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาทางการศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในส่วนของธรรมวินัยนักธรรมบาลีหรือการศึกษาในทางที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือทางโลกมีมหาวิทยาลัยสงฆ์และปริยัติสามัญเป็นต้น จะสามารถพัฒนาสามเณรที่เป็นทุนมนุษย์ให้เข้าใจและสามารถสืบทอดอายุพุทธศาสนาได้อย่างยาวนานเพราะในปัจจุบันเป็นโลกแห่งดิจิทัลที่มีการสื่อสารออนไลน์ที่รวดเร็วทันสมัยมีข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแต่ขาดการเชื่อมโยงผู้ที่จะไปชี้แจงหรืออธิบายที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่ชัดเจนส่วนใหญ่จะเป็นฆราวาสหรือประชาชนทั่วไปที่มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและมีความกล้าที่จะพูดออกสื่อเท่านั้น ส่วนพระภิกษุสามเณรมีข้อกำหนดและมีข้อจำกัดหลาย ๆ ข้อที่ไม่สามารถที่จะไปออกสื่อต่าง ๆ ได้แต่การเตรียมความพร้อมที่จะพัฒนาทุนมนุษย์ความรู้วิชาการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้เขียนจึงแนะนำเสนอการพัฒนาทุนมนุษย์ทางพุทธศาสนาและเชื่อมโยงโอกาสทางการศึกษาของสามเณรในประเทศไทยในยุคดิจิทัลนี้

วัตถุประสงค์ของการบรรพชาในพระพุทธศาสนา ก็เพื่อคัดสรรเอาบุคคลที่พร้อมจะเข้ามาใช้ชีวิตแบบนักบวชมาฝึกตามหลักการในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในการดำรงชีวิตตามอุดมคติคือการดับทุกข์ และเข้าถึงพระนิพพาน ส่วนวัตถุประสงค์ที่เกิดจากการใช้ชีวิตตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการใช้ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังนั้นการบรรพชาเป็นสามเณรเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางศาสนาให้พร้อมทั้งคุณวุฒิ วิทยุฒิ เพื่อทำหน้าที่ศาสนทายาทที่ดี เป็นหลักพึ่งพิงของพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง จึงกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบรรพชาเป็นสามเณร คล้ายกับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ คือเตรียมตัวเป็นศาสนทายาทในอนาคต และเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น เป็นไปเพื่อบรรเทากิเลสให้เบาบาง ดำเนินชีวิตอย่างสงบ เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามนัยทางพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน แต่ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการบรรพชาได้เปลี่ยนแปลงไปนักเรียนที่ตัดสินใจบรรพชาเป็นสามเณรมักจะมีวัตถุประสงค์เพื่อหาโอกาสศึกษาต่อทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งนี้เป็นการลดภาระของครอบครัวและเพื่อให้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองได้ในอนาคต

ประโยชน์ของการบรรพชาเป็นสามเณร

การบรรพชาเป็นการเปลี่ยนจากสถานภาพของเด็กมาสู่ความเป็นบรรพชิตรุ่นเยาว์ เว้นขาดจากการครองเรือน มุ่งแต่ประพฤติพรหมจรรย์ ศึกษาและปฏิบัติในหลักของไตรสิกขา ซึ่งได้แก่ศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังนั้น การครองเพศบรรพชิตเป็นสามเณร จึงเป็นวิถีชีวิตที่สนับสนุนให้ประพฤติตนเพื่อความหลุดพ้น

จากกิเลส เป็นทางปลอดโปร่งจากกิเลส อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้นักเรียนที่ออกบวชในพระพุทธศาสนา หากศึกษาและปฏิบัติให้รู้แจ้งในไตรสิกขาอย่างถ่องแท้แล้ว ย่อมได้รับประโยชน์อย่างมากมาย

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงผลของการบวชเป็นสมณะ ซึ่งรวมถึงการบรรพชาเป็นสามเณรแก่พระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งเสด็จเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาในกลางดึกที่ชิวกัมพวัน สวณมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจจ์ ดังมีปรากฏในสามัญผลสูตร ซึ่งพอสรุปได้ว่า การบวชมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. พ้นจากความเป็นทาส เป็นกรรมกร
2. ไม่ต้องเสียภาษี
3. พระเจ้าแผ่นดินทรงคุ้มครองและถวายความอุปถัมภ์
4. เป็นผู้ไม่มีกลิ่นจากการเปียกเปียกผู้อื่น
5. สำรวมในอินทริย์
6. มีสติและสัมปชัญญะ
7. สันโดษด้วยปัจจัย 4
8. ละนิวรณ์ 5
9. ได้บรรลุฌาน 4
10. ได้บรรลุวิชา 8 (กรรมการศาสนา กระทรงศึกษาธิการ, 2540)

นอกจากนี้ในปัพพชาสูตร พระอานนท์เถระได้กล่าวถึงผลดีที่เกิดจากการบรรพชา ซึ่งสรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการบรรพชา ซึ่งเป็นทางสะดวกแก่การบำเพ็ญเพียรทางจิต อีกทั้งบรรพชิตผู้สำรวมระวังดีแล้ว ย่อมเป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน อุบาสก อุบาสิกาทั่วไป

สรุปได้ว่า การบวชทำให้เกิดอานิสงส์ 3 ประการ คือ 1) อานิสงส์ที่จะพึงได้แก่ตัวผู้บวชเอง โดยส่วนใหญ่ การบรรพชาหมายถึงการพ้นไปจากการเผาผลาญของไฟกิเลสและไฟทุกข์ ดังนั้นหากผู้บวชได้ประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็ย่อมพ้นจากทุกข์ 2) อานิสงส์ที่จะพึงได้แก่ผู้อื่น หมายถึงการมุ่งตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณเป็นที่ตั้ง เช่น บิดามารดา 3) อานิสงส์แก่พระศาสนาเนื่องจากการบวชมีความมุ่งหมายให้เป็นการสืบสานอายุพระศาสนาโดยผู้บวชจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง และนำไปบอกต่อหรือสั่งสอนผู้อื่นต่อ ๆ ไป เพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

กำเนิดของสามเณร

หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ และได้ออกเสด็จจาริกแสดงธรรมโปรดบุคคลต่าง ๆ ได้สาวกเป็นผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก พระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาของพระองค์ เมื่อทรงทราบข่าวว่าพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว และเสด็จมาประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร จึงทรงจัดส่งคณะทูตไปกราบทูลเชิญให้เสด็จ

กลับมาโปรดพระประยูรญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ ทรงพยายามอยู่ 9 ครั้ง แต่ไม่สำเร็จ ในครั้งที่ 10 ทรงส่งกาฬุทายี อำมาตย์ไปพร้อมบริวาร ซึ่งทั้งหมดได้ออกบวชเป็นพระภิกษุเหมือนกับคณะทูตอื่นที่แล้วมา แต่ในที่สุดก็กราบทูลเชิญเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ได้สำเร็จในขณะที่ประทับอยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ขณะที่พระพุทธองค์เสด็จรับบิณฑบาตที่พระราชานิเวศน์ พระนางยโสธราได้มีพระราชเสาวนีย์แก่ราหุลราชกุมารว่า “พระสมณะนั้นเป็นพระราชบิดาของเจ้า เจ้าจงไปทูลขอทรัพย์มรดกจากพระองค์” พระราชกุมารจึงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์แล้วกราบทูลด้วยความรักในพระบิดาว่า “ข้าแต่พระสมณะ พระฉายาของพระองค์เป็นสุข” แต่ยังมีทนต์ได้กราบทูลขอพระราชทรัพย์ พระพุทธองค์ก็เสด็จกลับเสียก่อน พระราชกุมารจึงตามเสด็จไปเบื้องหลังพลากราทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะ ขอได้โปรดพระราชทานพระราชทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉันด้วยเถิด” พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าโลกิยทรัพย์เป็นไปเพื่อทุกข์ในวัฏฏะ คือการเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจกิเลส กรรมและวิบาก แต่อริยทรัพย์ประเสริฐกว่า เมื่อพระองค์เสด็จถึงที่ประทับคือนิโครธาราม จึงรับสั่งให้พระสารีบุตรเถระ พระอัครสาวกเบื้องขวาบวชราหุลราชกุมารเป็นสามเณร โดยมีพระบรมพุทธานุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบวชกุลบุตรเป็นสามเณรด้วยไตรสรณคมน์นี้” (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

การบรรพชาเป็นสามเณรของราหุลราชกุมาร เป็นสาเหตุให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงเสียพระทัยเป็นอย่างมาก เพราะความหวังสุดท้ายที่จะมีผู้สืบราชสันตติวงศ์ได้สิ้นสุดลงแล้ว เนื่องจากนั้นราหุลราชกุมาร ซึ่งเคยเป็นความหวังในการสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระองค์ได้ออกบวชไปก่อนหน้านั้นแล้ว 4 วัน ดังนั้น ในวันหนึ่งจึงได้ทูลขอพรจากพระพุทธเจ้าว่า “หม่อมฉันขอประทานพระวโรกาส ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายไม่พึงบวชบุตรที่มารดาบิดายังไม่อนุญาต พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าก็ทรงประทานพรนั้น และทรงรับสั่งให้ปรับอาบัติทุกกฎแก่ภิกษุที่ล่วงละเมิดรุ่งขึ้นได้เสด็จไปเสวยพระกระยาหารที่พระราชานิเวศน์ ทรงแสดงมหาธรรมปาสาชดก โปรดพระบิดาให้บรรลุนานาคามีผล จากนั้นจึงเสด็จเที่ยวจาริกไปโดยลำดับ

ผลจากการบรรพชาเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนาของราหุลราชกุมาร เป็นเหตุก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ประการหนึ่งในการรับกุลบุตรเข้าบวชในพระพุทธศาสนา คือ กุลบุตรนั้นต้องได้รับการอนุญาตจากบิดามารดาเสียก่อน หรือหากบิดามารดาเสียชีวิตแล้ว ต้องได้รับอนุญาตจากญาติพี่น้องเสียก่อนโดยมีพุทธานุญาตให้ยึดถือปฏิบัติกันสืบมาจนถึงทุกวันนี้

สรุปได้ว่า ผู้ที่จะบวชจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้คือ เป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรม ไม่ใช่คนจรจัดเป็นสุภาพชน มีความประพฤติดี ไม่เป็นนักเลงมีร่างกายสมบูรณ์ สามารถบำเพ็ญสมณกิจได้ไม่เป็นคนชราไร้ความสามารถไม่เป็นคนทุพพลภาพ เช่น ตาบอด หูหนวก มาแต่กำเนิดมีความรู้อ่านและเขียนหนังสือได้เป็นผู้มีความสามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเองส่วนผู้ที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ไม่สามารถบรรพชาได้ เช่น ทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดินหลบหนีราชการ (เช่น หนีทหาร เป็นต้น) ถูกตัดสินจำคุกโดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ ถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา (เช่น ต้องปาราชิก เป็นต้น) มีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ (เช่น วัณโรคในระยะอันตราย) มีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้

บทบาทและหน้าที่ในชีวิตประจำวันและโอกาสทางการศึกษาของสามเณร

เมื่อสามเณรได้บรรพชาเข้ามาใช้ชีวิตสมณเพศแล้ว จะต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีรวมทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาควบคู่กันไป เท่าที่สามเณรจะสามารถศึกษาได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สามเณรได้ศึกษาหาความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ซึ่งคณะสงฆ์พิจารณาเห็นความจำเป็นจึงอนุญาตให้ศึกษาวิชาการทางโลกควบคู่ไปด้วย แต่ในขณะเดียวกันสามเณรก็ต้องปฏิบัติกิจและข้อวัตรของสมณเพศอย่างครบถ้วนพร้อมกันไปกับการศึกษาเล่าเรียนด้วยดังนั้นการดำเนินชีวิตประจำวันของสามเณรจะเริ่มต้นตั้งแต่ 4.00 น. หรือ 5.00 น. ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของแต่ละวัด ซึ่งสามเณรจะได้รับมอบหมายหน้าที่ให้จัดสถานที่ฉันภัตตาหารเช้า-เพล และจัดสำรับอาหารจากที่พระภิกษุสามเณรบิณฑบาตมาโดยพลัดเวรหมุนเวียนกันภายหลังฉันภัตตาหารเช้าเสร็จแล้ว ภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติกิจของสงฆ์ คือไหว้พระสวดมนต์ ต่อจากนั้นสามเณรต้องศึกษาพระธรรมวินัยทุกวัน ซึ่งหากตรงกับวันพระจะงดการเรียนและจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาโดยพระเถระผู้ใหญ่ ในภาคบ่ายเมื่อฉันภัตตาหารเพลเสร็จแล้วสามเณรต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งหากตรงกับวันพระขึ้น หรือแรม 15 ค่ำ จะงดการเรียน และจะต้องรับศีลจากพระภิกษุผู้ปกครอง เมื่อถึงเวลาเย็นถึงค่ำ ภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติกิจของสงฆ์ คือไหว้พระสวดมนต์เช่นเดียวกับในเวลาเช้าของทุกวัน

นอกจากกิจหรือข้อวัตรดังกล่าวข้างต้นแล้ว สามเณรยังต้องทำหน้าที่อุปัฏฐากพระเถระหรือพระภิกษุอื่น ตามแต่ท่านจะเรียกใช้ เช่น คอยประเคนสิ่งของต่าง ๆ ทำความสะอาดกุฏิ ทำความสะอาดบริเวณวัด หรือทำในสิ่งที่พระภิกษุไม่สามารถทำได้ตามพระวินัย เช่นการตัดหญ้า หรือการตัดต้นไม้ เป็นต้น และในแต่ละปีมีกิจกรรมที่วัดต้องจัดเตรียมสถานที่สำหรับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ เช่นวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือวันเข้าพรรษา เป็นต้น พระภิกษุจะเป็นผู้จัดเตรียมสถานที่โดยอาศัยกำลังของสามเณรเข้ามาช่วย จึงเห็นได้ชัดเจนว่า ชีวิตของสามเณรมีภาระกิจมากและเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากต้องอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และยังต้องอยู่ในกรอบของการบังคับบัญชาอีกด้วย ซึ่งเป็นชีวิตที่แตกต่างจากเด็กวัยรุ่นโดยทั่วไปอย่างสิ้นเชิง

ส่วนหนึ่ง คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมหาเถรสมาคม (มส.) ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 และ พ.ศ. 2535 ซึ่งปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งในวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไป และเพื่อสร้างศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง สามารถธำรงและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป

โอกาสทางการศึกษา

คุณค่าของการบรรพชาเป็นสามเณร

การบวชสามเณรนั้นเป็นอุบายวิธีการทำตัวเยาวชนซึ่งมีอายุยังไม่ถึง 20 ปี เข้าไปใกล้ชิดพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง มีเวลาปฏิบัติศีลทางพระพุทธศาสนาได้มาก ในสมัยพุทธกาล การบวชเป็นสามเณรก็เพื่อส่งเข้ารับการอบรมนิสัยให้เรียบร้อย และเพื่อศึกษาเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ทั้งทางภาษาหนังสือและวิชาจริยาศึกษา เพราะสมัยก่อนวัดเป็นเสมือนคลังแห่งวิชาการ ส่วนในสมัยในปัจจุบันการบวชเป็นสามเณรมีคุณค่าที่สำคัญ ดังนี้"

1. เป็นการเข้ามาฝึกอบรมอุปนิสัยให้เรียบร้อยมีระเบียบวินัยสามเณรต้องยึดระเบียบวินัยถือศีล 10 ข้อ เป็นการสร้างนิสัยให้เรียบร้อยตั้งมั่นในเบื้องต้นให้เกิดมีขึ้นได้มากกว่าคนที่ไม่ได้บวช

2. มีโอกาสมากในการศึกษาเล่าเรียน ในสมัยโบราณวัดเป็นเสมือนคลังวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรม แม้ในสมัยปัจจุบันการศึกษาวินัยได้เปลี่ยนไปอยู่ภายนอกกำแพงวัดก็ตาม บางส่วนก็ยังศึกษาเล่าเรียนได้ภายในวัด ส่วนวิชาการทางธรรมทางศาสนา ก็สามารถศึกษาเล่าเรียนได้ภายในวัดทุกสมัยเรื่อยมา เพราะเด็กที่ขาดโอกาสด้านการศึกษาได้อาศัยสถาบันวัดสร้างอนาคตทางการศึกษาให้กับตนเองโดยวิธีการบวชเป็นสามเณรแล้วศึกษาเล่าเรียน ได้ทั้งภาควิชาการทางโลกและทางธรรม

3. ทำให้ได้พบอริยทรัพย์ - อริยทรัพย์ คือทรัพย์อันประเสริฐได้แก่ความมีศีลธรรม มีศรัทธา มีปัญญา เป็นต้น การบวชเป็นสามเณร ถือเป็นโอกาสที่ได้สัมผัสกับวิชาศีลธรรมและศาสนาโดยตรง เพราะถ้ามีวิชาศีลธรรมดีก็จะเป็นประทีปส่องทางที่สว่างไสวแก่ชีวิตได้เป็นทรัพย์ที่ใช้แล้วไม่รู้จักหมดสิ้น ยิ่งใช้มากก็ยิ่งเป็นคุณค่าแก่ชีวิตไม่เหมือนกับทรัพย์ภายนอก ซึ่งใช้แล้วหมดสิ้นไปได้

4. เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจะมีอายุยืนนานไม่สูญหายไปจากโลกก็เพราะมีผู้เข้ามาบวชเรียนเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมสืบต่อกันมาตลอดสาย เพราะผู้ที่เข้ามาบวชมีโอกาสเสวยเวลาดีกว่าผู้ที่ไม่เป็นบรรพชิต เพราะมีโอกาสและสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยในการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติธรรม ดังนั้นผู้เข้ามาบวชได้ชื่อว่า ได้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่ง (นาวาเอกวัชร วัฒนนิรันดร์, ม.ป.ป)

คุณสมบัติของผู้บรรพชาเป็นสามเณร

ผู้ที่เข้ามาบวชเป็นสามเณรนั้น ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติหลายประการที่ควรบรรพชาเป็นเบื้องต้น คือ

1. เป็นเพศชายไม่เด็กเกินไป โดยมากมีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป
2. ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง
3. ไม่เป็นคนมีอวัยวะบกพร่อง เช่น มือเท้าขาด นิ้วขาด หูขาด จมูกหวีน เป็นต้น
4. ไม่เป็นคนพิการ คนบ้าวิกลจริต

เมื่อผู้ปกครองกำหนดเวลาบวชแล้ว พึงพาเด็กที่จะบวชสามเณรไปฝากท่านเจ้าอาวาสวัดที่จะบวชหรือพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่ตกลงกัน เพื่อให้เด็กฝึกหัดขนบธรรมเนียมของการเป็นสามเณรและเตรียมท่องจำคำขอ บรรพชาให้ได้ถึงวันบวชผู้ปกครองก็จะเตรียมดอกไม้ ธูปเทียน ผ้าไตรจีวร พระอุปัชฌาย์ก็เริ่มแนะนำทำให้เริ่มพิธี

ขอบรรพชา พระอันดับพระสงฆ์อนุโมทนา สามเณรกวอดน้ำอุทิศส่วนกุศล เป็นอันเสร็จพิธีการบรรพชาเป็นสามเณร ขึ้นอยู่ที่คำกล่าวไตรสรณาคมนคือการกล่าวถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ที่เรียกว่าการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่งนั่นเอง นิยมกล่าวเป็นภาษาบาลีตามพระอุปัชฌาย์ว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯลฯ เมื่อผู้ขอบรรพชากล่าวจบคำว่า ตติยมปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ฯลฯ แล้วก็จะสำเร็จภาวะการเป็นสามเณร เพราะการบรรพชาสามเณรนั้นจะสำเร็จได้สมบูรณ์ด้วย การถึงไตรสรณาคมน์ ส่วนศีล 10 ข้อที่รับจากพระอุปัชฌาย์เป็นเพียงข้อบัญญัติ เพื่อเป็นข้อยึดถือ ปฏิบัติตนของสามเณร มิใช่ความสำเร็จเป็นสามเณร นอกจากศีล 10 ข้อหลักสามเณรต้องปฏิบัติตาม ธรรมเนียมอื่น ๆ อีกตามความจำเป็น

การศึกษาที่เปิดโอกาสให้สามเณรได้ศึกษาเรียกว่าพระปริยัติธรรมซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมคือโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานให้แก่พระและสามเณร โดยมุ่งเน้นวิชาการในด้านพุทธศาสนาเป็นหลัก ปัจจุบันแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 3 ส่วน คือ แผนกสามัญ แผนกธรรม และแผนกบาลี โดย

การศึกษาในแผนกสามัญศึกษา เป็นการเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา เช่นเดียวกับโรงเรียนสามัญทั่วไป ซึ่งมีทั้งหมด 8 สาขาวิชา อาทิ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ปัจจุบันนี้ยังมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ เปิดโอกาสให้เรียนทางพระพุทธศาสนาและวิชาการที่เป็นการศึกษาสามัญทำให้พัฒนาสามเณรที่เป็นทุนมนุษย์ทางพุทธศาสนาให้มีความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติและเผยแผ่พุทธศาสนาต่อไป

การศึกษาแผนกธรรม ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนาโดยใช้ภาษาไทยในการเรียน การสอน ซึ่งมี 4 สาขาวิชา คือ พุทธประวัติ ธรรมะ พระวินัย และเรียงความโดยมีการศึกษา 3 ระดับ คือ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก

ส่วนการศึกษาแผนกบาลี เป็น การศึกษาพระปริยัติธรรมจากพระไตรปิฎก ซึ่งเขียนเป็นภาษาบาลี โดยแบ่งเป็น ประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.9 ซึ่งเบื้องต้นผู้เรียนต้องเรียนเรื่องการอ่านและเขียนภาษาบาลีก่อน และเรียนจนถึงระดับที่สามารถแต่งโคลง ฉันท์ ภาษิต กลอนได้ การเรียนแผนกบาลีนี้ถือว่าการเรียนขั้นสูงของการศึกษาแบบพระ เพราะผู้ที่สามารถอ่านภาษาบาลีออกก็จะสามารถอ่านพระไตรปิฎกได้ ทำให้เข้าใจพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง อ่านอรรถกถาและฎีกาเข้าใจได้หมดจึงถือว่าผู้ที่เรียนจบถึงประโยค 9 เป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวางทางด้านพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า ความสำคัญการบวชเรียน ทำให้เกิดประโยชน์ คือ นอกจากผู้ผ่านการบวชจะได้รับการขัดเกลานิสสัย จิตใจ และมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวแล้ว คนโบราณถือว่าคนที่ยังไม่ได้บวชเรียน เป็นคนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้ชายพออายุครบแล้วจะต้องบวช การบวชถือว่าการอบรมบ่มนิสัยให้ศีลธรรม และเป็นการตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ดังนั้นการบวชจึงถือว่าเป็นประเพณีที่จำเป็นสำหรับลูกผู้ชายทุกคน และช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ทำให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องได้มีโอกาสทำบุญ เข้าวัดฟังธรรมคลุกคลีกับวัดมากขึ้น

แผนภาพที่ 1 การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา : โอกาสทางการศึกษาของสามเณร
ในประเทศไทยในยุคดิจิทัล

สรุป

การพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสทางการศึกษาความสามเณรในยุคปัจจุบันจึงมีหลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นการศึกษานักธรรมการศึกษาบาลีหรือการศึกษาสายสามัญคือปรีดีสามัญหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งเปิดโอกาสให้สามเณรในเข้าศึกษาและรายวิชาความรู้ได้อย่างมากมายเมื่อมีการศึกษาแล้วก็นำไปสู่การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมและการเผยแผ่พุทธศาสนาซึ่งอยู่ที่ตัวบุคคลของสามเณรเองแต่ถ้ามีโอกาสที่จะเข้าไปอยู่ในสำนักที่ใหญ่หรือเป็นสำนักที่มีกฎระเบียบที่ดีก็จะสามารถที่จะมีโอกาสที่จะเล่าเรียนและมีโอกาสที่จะฝึกฝนตนเองพัฒนาตนเองสามารถช่วยครอบครัวและสังคมได้แต่ปัจจุบันนี้ต้องเข้าใจว่าเป็นยุคดิจิทัลมีเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาอย่างมากมายมีทั้งจุดแข็งคือทำให้มีการสื่อสารที่รวดเร็วแต่ก็ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคคืออาจจะทำให้เสียสมาธิในการเอาเรียนหรือว่าไม่ได้ควบคุมเวลาในการใช้โทรศัพท์ก็อาจจะทำให้ทำลายสมาธิเพื่อทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้จึงเป็นโทษอีกข้อหนึ่งอย่างไรก็ตามการพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสศึกษาเล่าเรียนของสามเณรจึงเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้เพราะว่าทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและพัฒนาได้จึงจะสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). พระไตรปิฎกภาษาไทย (ฉบับสังคายนา) เล่มที่ 12.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). พระไตรปิฎกภาษาไทย(ฉบับสังคายนา) เล่มที่ 12.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.

นาวาเอกวัชร วัฒนนิรันดร์. (2530). การบรรพชาอุปสมบท. มปท.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักส์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2544). พจนานุกรมคำศัพท์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร.

สุนทร บุญสถิต. (2543). สถานภาพและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระพุทธศาสนานิกายมหายานในแถบเอเชีย*

MAHĀYĀNA BUDDHISM IN ASIA

พระใบฎีกามงคล ปณฺญาทีโป

พระธีรวัชร มุตตจิตฺโต

Phra Baidika Mongkol Panyateepo

Phra Theerawat Muttajitto

วัดเอนกพิมอรประชานาถ

Wat Anekphimon Prachanat

phrathirwachrxudmsin@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นพระพุทธศาสนานิกายหนึ่ง ที่ได้รับการนับถืออย่างมากในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยถือกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดียราว พุทธศตวรรษที่ 5-7 ก่อกำเนิดขึ้นจากการรวมหลักอภิปรัชญาของนิกายย่อย 18 นิกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติที่มีการแพร่หลาย คือ อินเดีย เนปาล ภูฏาน เป็นประเทศที่มีพระพุทธศาสนาสาขามหายานมีวิธีการปฏิบัติและทัศนคติที่แตกต่างจากคณะสงฆ์เถรวาทมีจุดกำเนิดจากประเทศอินเดียหลังสมัยพุทธกาลได้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบเอเชียในหลาย ๆ ประเทศไม่ว่าจะเป็นเนปาล ทิเบต ภูฏาน ซึ่งสามารถได้ว่าการศึกษพระพุทธศาสนาในมหายานมีการบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์และมีวัตรปฏิบัติที่ต่างกันอย่างออกไปในหลาย ๆ ฝ่ายและมีการบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าหรือเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อปลดปล่อยตนออกจากทุกข์

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, มหายาน, เอเชีย

Abstract

Mahāyāna Buddhism is a branch of Buddhism that is widely practiced in East Asian countries. It originated in India around the 5th to 7th century CE and emerged from the fusion of the philosophical principles of 18 smaller sects, with a focus on the practice of compassion and the Bodhisattva path. Countries such as India, Nepal, and Bhutan are home to Mahāyāna Buddhism, which has different practices and attitudes compared to the Theravāda tradition. After the Buddha's time, Mahāyāna Buddhism spread across many countries in Asia, including Nepal, Tibet, and Bhutan. The study of Mahāyāna Buddhism emphasizes the cultivation of virtues to

*Received March 10, 2025; Revised April 18, 2025; Accepted June 11, 2025

become a Bodhisattva, with the goal of attaining Buddhahood or working towards the enlightenment of all beings, ultimately aiming to free oneself from suffering.

Keywords : Buddhism, Mahayana, Asia

บทนำ

พระพุทธศาสนามีจุดกำเนิดที่ประเทศอินเดียทางตอนเหนือและเผยแผ่ไปยังนานาประเทศโดยรอบ บางประเทศนั้นพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึงตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยเฉพาะ ประเทศที่มีพรมแดนติดกับอินเดีย เช่น ประเทศเนปาล เป็นต้น แต่ส่วนมากได้รับพระพุทธศาสนา ครั้งแรกในยุคพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้ส่งสมณทูต 9 สาย ไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียเปิดรับเอา พระพุทธศาสนาเข้ามาประสมประสานกับอารยธรรมเดิมของตนจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่มี เอกลักษณ์เฉพาะของดินแดนนั้น ๆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคก่อนนั้น พระภิกษุผู้เป็นธรรมทูตมักจะเดินทางไปบน เส้นทางคาราวานที่เรียกว่า เส้นทางสายไหม (Silk Road) ซึ่งเป็นเส้นทางของ ขบวนคาราวานใน ภูมิภาคเอเชียใต้ที่เชื่อมเมืองต่าง ๆ พระพุทธศาสนานิคมหายานได้แพร่หลายไปทั่วเอเชีย กลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออก เมื่อพระพุทธศาสนาในอินเดียเสื่อมลง พระพุทธศาสนานิคมหายานในเอเชียกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เสื่อมตามไปด้วย ยังคงเหลือในจีน ทิเบต ญี่ปุ่น เวียดนาม พระพุทธศาสนา ได้แพร่หลายไปยังโลกตะวันตกตั้งแต่ครั้งโบราณ แต่ชาวตะวันตกหันมาสนใจพระพุทธศาสนามาก ขึ้นใน ยุคจักรวรรดินิยมและหลังสงครามโลกนี้เอง ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในต่างประเทศได้ผสมกับความเชื่อของ ประเทศนั้น ๆ ดังนั้นจะเห็นพระสงฆ์ที่มีความคิดก้าวหน้าทันเหตุการณ์ได้ตื่นตัวที่จะปรับปรุงตนให้ทันโลกอยู่เสมอ การ พัฒนาพระสงฆ์เน้นไปที่การศึกษาซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของรัฐบาลเป็นหลัก

หลังจากที่มีการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 1 และมีการรื้อยกรองสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้สอนมาเป็นคำ สอนเป็นพระไตรปิฎกเกิดขึ้นเกิดการแยกนิกายเพื่อในพื้นที่ต่าง ๆ จะได้นำคำสอนเหล่านั้นไปเผยแผ่ให้แก่สาวกของ ตนและเพื่อความเข้าใจง่ายเข้ากับบริบทพื้นที่ต่าง ๆ มหายานจึงเป็นนิกายหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดเป็นพระพุทธ ศาสนาตั้งแต่สมัยโบราณมาซึ่งในแต่ละประเทศก็มีข้อวัตรปฏิบัติและมีสิ่งที่แตกต่างกันหลายข้อผู้เขียนจึงได้ชี้แจง แนะนำมาเสนอเป็นบทความเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์และนำไปสู่การปฏิบัติให้ถูกต้องแต่ตามหลักทาง พระพุทธศาสนาจริง ๆ แล้วนิกายนั้นไม่ได้เกี่ยวกับการขัดเกลาหรือการทำให้ตนเองหมดเขตได้เลยเป็นเพียงแค่ สมมุติที่ตั้งขึ้นเพื่อความเข้าใจง่ายดังใจ ใจความในทางพระพุทธศาสนาเป็นการฝึกจิตและปล่อยวางให้ได้เพื่อทำตน ให้พ้นไปจากโรคพิษไปจากทุกข์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพราะฉะนั้นแล้วหลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนาองค์ความรู้ที่แท้จริงคือการทำสมาธิและทำจิตให้ผ่องใสปล่อยวางและสามารถปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์ ได้แต่ในบทความนี้จะอธิบายในเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งในแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นที่เนปาล ภูฏาน ทิเบต หรือประเทศต่าง ๆ ที่มีความน่าสนใจที่ผู้เขียนในยกตัวอย่าง

ความหมายของนิกายมหายาน

มหายานในแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันออกไป ความแตกต่างนี้เกิดขึ้นเพราะความ เป็นลัทธินิกาย นั้นเอง ผู้ปฏิบัติธรรมที่ค้นพบสัจธรรมแท้่ออกจากกรงขังแห่งลัทธินิกายได้ ย่อมพบ ว่ามีพระพุทธศาสนาดั้งเดิมที่ แท้จริงอยู่ และคำ ว่า “มหายาน” เป็นคำ เรียกนิกายของภิกษุฝ่ายเหนือของ อินเดีย บางทีเรียก “อุตรนิกาย” (นิกายฝ่ายเหนือ) บ้าง “อาจารย์วาท” บ้าง ซึ่งมีจุดมุ่งสอนให้ระงับ ดับกิเลส ทั้งยังได้แก้ไขคำสอนในพระ พุทธศาสนา ให้ผันแปรไปตามลำดับ พวกนี้เรียกลัทธิของตน ว่า “มหายาน” ซึ่งแปลว่า “ยานใหญ่” สามารถ นำพาประชาชนให้ข้ามวัฏสงสาร คือ ความทุกข์ จากการเวียนว่ายตายเกิดได้คราวละมาก ๆ จุดเด่นของนิกายนี้อยู่ ที่แนวคิดเรื่องการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์สร้างบารมี เพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิตในโลกไปสู่พระนิพพาน ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ ในประเทศเวียดนาม เนปาล ทิเบต ญี่ปุ่น มองโกเลีย และภูฏาน เป็นต้น พระพุทธศาสนา นิกายมหายานได้เผยแผ่ไปทั่วโลกอีกทั้งมีพุทธศาสนิกชนอยู่เป็นจำนวนมาก

พระพุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นพระพุทธศาสนานิกายหนึ่ง ที่ได้รับการนับถืออย่างมากในประเทศ แลเบเอเชียตะวันออกโดยถือกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดียราว พุทธศตวรรษที่ 5-7 ก่อกำเนิดขึ้นจากการรวมหลัก อภิปรัชญาของนิกายย่อย 18 นิกาย (ส. ศิวรักษ์, ม.ป.ป) ซึ่งได้แยกออกมาจากนิกายดั้งเดิม หรือเถรวาทและ มหาสังฆิกะผาสุก (อินทราวุธ, 2543) มหายานมาจากธาตุศัพท์ที่ว่า มหา+ยาน ซึ่งมีความหมายว่า “พาหนะที่ ใหญ่” เป็นคำเรียกที่อาศัยการเปรียบเทียบ จากคำว่า “หินยาน” ซึ่งมาจากคำว่า หิน+ยาน ซึ่งทางมหายานให้ ความหมายว่า “พาหนะที่เล็ก ๆ ” สาเหตุของการแบ่งแยกนิกายของมหายานนั้นมีหลายประการ แต่โดยสรุปแล้ว เกิดจากข้อขัดแย้งในทางความคิดเกี่ยวกับพระวินัยปิฎก การเชื่อในสิ่งที่ เป็นอภิปรัชญาของพระภิกษุรุ่นหลังจากที่ พระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว ตลอดจนวิธีการเผยแผ่แบบใหม่และอิทธิพลของสภาพแวดล้อมใน ประเทศอินเดียขณะนั้น (วรรณะ มูลขำ, 2545) มหายานมีจุดกำเนิดจากพุทธวจนะในสมัยจวนดับขันธปรินิพพาน ว่า “ดูกรอานนท์ หากสงฆ์ต้องการ ก็ให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้” เมื่อเวลาผ่านไป สงฆ์ฝ่ายหนึ่งจึงถือเอาพุทธ วจนะข้อนี้เป็นพุทธานุญาตปรับสิกขาบทบางข้อได้ เพื่อความสะดวกในการเผยแผ่พระธรรมวินัย สิ่งใดเป็นอุปสรรค ก็ลดทอนลง ที่พัฒนามาจากพระภิกษุกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมรับ และไม่เห็นด้วยในมติการสังคายนาครั้งแรกมหายาน หมายถึง พาหนะที่ใหญ่ เป็นความเปรียบเพราะจุดประสงค์คือ จะช่วยรื้อขนสรรพสัตว์ให้ถึงนิพพานให้ได้มากที่สุด เพื่อดับทุกข์ในสังสารวัฏ ปัจจุบันแพร่หลายในทิเบตภูฏาน จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน มองโกเลีย ภูฏาน เนปาล เวียดนาม และอินเดียบางส่วน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2568) การปรับปรุงแก้ไขข้อบัญญัติและคำสอนบาง ประการของพระพุทธเจ้าให้เหมาะกับเวลาและสถานที่ที่เปลี่ยนแปลงไป มหายานจะไม่ริบคว่นไปสู่ความดับทุกข์ จนกว่าจะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ มหายานตั้งบุคคลเป็นแกนกลาง คำนี้ถึงสติปัญญา ความคิด ความรู้ และ ความสามารถของบุคคลเป็นเกณฑ์ แทนที่จะปรับบุคคลให้เข้าหาพระพุทธพจน์ แต่ปรับพระพุทธพจน์เข้าหาบุคคล เพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มหายานถือเรื่องบารมีเป็นสำคัญ เพื่อความเป็นพระโพธิสัตว์ความจริง คำของการแตกแยกออกเป็น 2 นิกาย เริ่มมีมาตั้งแต่หลังพุทธปรินิพพานเป็นต้นมา เพราะพระปุราณะไม่ยอมรับ

ผลการสังคายนา โดยพระมหากัสสปเถระที่ถ้ำสัตตบรรณคูหาและได้แยกตัวออกมาทำสังคายนาต่างหาก แต่นักปราชญ์ทั้งหลายเชื่อว่าพระพุทธศาสนา ได้เกิดการแบ่งแยกนิกายต่าง ๆ ถึง 18 นิกายหรือมากกว่านั้นในพุทธศตวรรษที่ 2 ส่วนมากเป็นนิกายเล็ก ๆ ไม่ค่อยมีบทบาทนักนิกายที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลมากที่สุดในระยะ 5 ศตวรรษแรกได้แก่ เถรวาท ซึ่งยึดถือตามมติปฐมสังคายนาเป็นหลักสำคัญ และนิกายนี้เองยังได้แตกแยกออกเป็นนิกายเล็ก ๆ อีก 12 นิกายเมื่อย้อนหลังไปดูเหตุการณ์ที่เป็นบ่อเกิดของมหายาน (วคิน อินทสระ, 2546) เราก็คงจะทราบความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในยุคต้นพอสมควร คือในระหว่างสมัยที่พวกกุษาณะกำลังแผ่อิทธิพลอยู่ในอินเดียภาคเหนือ และพวกอันธระกำลังเสวยอำนาจ ณ อินเดียภาคทักษิณ (ใต้) ราวพุทธศตวรรษที่ 6-7 ในสมัยดังกล่าว ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา นั่นคือการถือกำเนิดของลัทธินิกายใหม่นิกายนี้เรียกตัวเองว่า “มหายาน” การปรากฏขึ้นของมหายาน นับว่าเป็นวิวัฒนาการการปฏิบัติประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ปัจจุบันนิกายนี้สามารถครองใจประชาชนหลายร้อยล้านคนในจีน ญี่ปุ่น ทิเบต มองโกเลีย เวียดนาม เกาหลี ดังที่เราทราบกันในปัจจุบันสาเหตุที่ทำให้เกิดนิกายมหายานนั้นมีหลายประเด็น แต่พบสรุปย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

ก. มหายนเกิดจากบางนิกายใน 18 นิกาย

ต่างนิกาย ต่างมีอุดมคติทัศนะทางหลักธรรม และวัตรปฏิบัติที่ผิดแผกแตกต่างกันออกไปมากบ้างน้อยบ้าง และต่างนิกายต่างก็มีศูนย์กลางของนิกาย นิกายทั้ง 18 มีดังต่อไปนี้ 1. นิกายสถวีรวาท 2. นิกายมหาสังฆิกาวาท 3. นิกายเอภิปโยหาริกาวาท 4. นิกายโลกุตตรวาทิน 5. นิกายโคกุลิกาวาท 6. นิกายพหุสสุติวาท 7. นิกายปัญญุตติวาท 8. นิกายมหิสาสิกาวาท 9. นิกายวัชชีบุตร 10. นิกายสรวาสติวาทิน 11. นิกายธรรมคูปตะ 12. นิกายกัสสปิกาวาท 13. นิกายเสาตรนติกะ 14. นิกายเจติวาท 15. นิกายสมิตติวาท 16. นิกายเหมวันตะ 17. นิกายสุดตวาท 18. นิกายอันธกะเหล่านี้ต่อมาแตกเพิ่มออกเป็น 22 นิกาย คือ 19. นิกายปรเสลียะและอุตตรเสลียะ 20. นิกายอุตตรปณะ 21. นิกายวิวัชชวาทิน 22. นิกายเวตุลลลกะ ต่อมาบางนิกายย่อยก็ได้พัฒนาการมาเป็นมหายานโดยเฉพาะนิกายมหาสังฆิกะ และบางส่วนก็ยังคงเป็นเถรวาทหรือหินยานเช่นเดิม

ข. มหายนเกิดจากพระบุคลิภาพของพระพุทธเจ้า

ในหลักธรรมของนิกายมหาสังฆิกะ จะเห็นได้ว่าทัศนะต่อพระบุคลิภาพอันยิ่งใหญ่ของพระบรมศาสดาในส่วนโลกุตตรภาพ แตกต่างจากนิกายเถรวาท ขณะที่ฝ่ายเถรวาทถือว่าพระวรกายเปรียบเหมือนกับสามัญชนทั่วไป ย่อมเสื่อมไปเพราะอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ย่อมแตกดับในที่สุด แต่ที่ไม่ดับคือพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่มหาสังฆิกะเห็นว่าพระบุคลิภาพและชนม์ชีพจะแตกดับลงในอนุปาทิเสสนิพพานนั้น ยังไม่ได้เสียแรงที่พระองค์เป็นอภิรุษที่สร้างบารมีมานับสงฆ์จะมาดับสูญโดยไม่เหลืออะไรไม่ได้ พวกเขาถือว่าภาวะของพระพุทธเจ้าทั้งนามและรูปเป็นโลกุตระพระชนม์ชีพยังยั่งยืนไม่มีขอบเขต สิ่งที่แตกดับเป็นเพียงมายาธรรมเท่านั้น ความคิดเช่นนี้เองที่ก่อให้เกิดลัทธิมหายาน พวกเขาเห็นตัวอย่างการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ผู้ที่ซาบซึ้งจึงนำเอาโพธิจริยาทั้ง 10 ทศนั้นมาประกาศเป็นพิเศษและตั้งอุดมคติที่จะให้มุ่งสำเร็จสัพพัญญุต

ญาณ มีโอกาสสร้างบารมีเป็นพระโพธิสัตว์เป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์และไม่พอใจในการบรรลุพระอรหันต์ เพราะถือว่าคับแคบเฉพาะตน

พระพุทธศาสนาในพระชนมชีพในประเทศไทย

ประเทศไทยแม้จะเป็นที่ตั้งของลุ่มพินีสถานอันเป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้รับมาจากประเทศอินเดียอีกทอดหนึ่ง เพราะพระพุทธเจ้าทรง ตรัสรู้และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในท้องถิ่นซึ่งอยู่ประเทศอินเดียเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพระพุทธ ศาสนาในประเทศไทยในสมัยแรกๆ จึงยังไม่มีหลักฐานปรากฏที่ชัดเจนประวัติศาสตร์ของพุทธ ศาสนาในประเทศไทยพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. หลักฐานที่แสดงถึงพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเพิ่งจะปรากฏชัดเจนในสมัย พระเจ้าอโศกมหาราชในพุทธศตวรรษที่ 3 โดยมีตำนานเล่าว่า พระเจ้าอโศกมหาราชได้เสด็จไปยังเนปาลเพื่อปราบกบฏตั้งแต่ยังทรงเป็นพระราชกุมาร หลังจากเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว คราวหนึ่งได้ เสด็จมายังลุ่มพินี เพื่อนมัสการสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้าและทรงประดิษฐานหลักศิลาจารึก ไว้เป็นอนุสรณ์ ณ ที่นั้นด้วยนอกจากนั้นพระราชบิดาของพระเจ้าอโศกพระนามว่า จารุมติ ได้อภิเษก สมรสกับขุนนางชาวเนปาลท่านหนึ่ง โดยสร้างสถูปและวัดไว้หลายแห่งยังปรากฏซากอยู่จนทุกวันนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ม.ป.ป)

2. ในพุทธศตวรรษที่ 13 การทำนุบำรุงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังใน ประเทศไทยปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช โดยพระองค์ได้ พระราชทานพระราชบิดาให้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าสรองสันคัมโปผู้เป็นกษัตริย์ของประเทศทิเบต พระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้าไปในทิเบต และปรากฏว่ามีบัณฑิตชาวเนปาลร่วมงานแปลคัมภีร์ ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาทิเบตในราชสำนักทิเบตด้วย

3. ประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยของพระศานตรักษิต ความสัมพันธ์ทางศาสนา และวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยและทิเบตก็มั่นคงแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

4. ในพุทธศตวรรษที่ 17-18 เมื่อชาวมุสลิมเข้ารุกรานแคว้นพินีสถานและเบงกอลทำลาย วัดถุก่อสร้าง เผาวัดและฆ่าพระสงฆ์ทำให้พระภิกษุต้องหลบภัยเข้าไปอาศัยอยู่ในเนปาลพร้อมทั้งนำคัมภีร์ที่มีค่าจำนวนมากมาย้ายเข้าไปด้วย คัมภีร์บางส่วนได้ถูกนำไปจนถึงทิเบตและได้รับการรักษาไว้อย่าง ดีจนถึงทุกวันนี้ เมื่อมหาวิทยาลัยนาลันทาถูกทำลายพินีสถานและพระพุทธศาสนาได้เสื่อมสูญไปจาก ประเทศอินเดียแล้วพระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็เสื่อมสูญไปเช่นเดียวกันและคุณลักษณะ พิเศษที่เป็นเครื่องหมายเฉพาะของพระพุทธศาสนา เช่น ชีวิตพระสงฆ์ในอาราม การไม่ถือชนชั้น วรรณะ การไม่เชื่อถือเรื่องไสยศาสตร์ต่าง ๆ ฯลฯ ได้เสื่อมสูญไปในที่สุด ทำให้ขาดลักษณะเด่นที่แตกต่างจากศาสนาอื่น

5. ประเทศไทยได้กลายมาเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแบบตันตระและได้มี นิกายพุทธปรัชญาสำนักใหญ่ ๆ เกิดขึ้น 4 นิกาย คือสวาภาวีกะ ไชยวีกะ การมิกะ และยาดวีกะแต่นิกายก็แตกย่อยออกไปอีก

หลายสาขาและนิยายต่าง ๆ แสดงให้เห็นความผสมผสานเข้าด้วย กันของกระแสความคิดทางปรัชญาหลายแบบ หลายแนวเท่าที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียและทิเบต ด้วยอิทธิพลของศาสนาฮินดูและพระพุทธศาสนา

6. ในปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทขึ้นในประเทศเนปาล สมาคม แห่งหนึ่งชื่อ ธรรมมัยสภา ได้อุปถัมภ์ให้พระภิกษุจากประเทศศรีลังกาหรือพระภิกษุเนปาลที่ได้รับ การศึกษาและฝึกอบรมใน ประเทศศรีลังกาให้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เนปาลอย่างจริงจัง และได้ พิมพ์คำแปลพระสูตรจากภาษาบาลีเป็น ภาษาถิ่นออกเผยแผ่หลายพระสูตร จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล หลังจากยุคของ พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นพระพุทธศานานิยามหายาน เพราะปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนว่ามีการ แปลคัมภีร์ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาทิเบต เพราะภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่ใช้บันทึกพระสูตรของพระพุทธศาสนา นิยามหายาน นอกจากนั้นประเทศเนปาลยังเคยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา นิยามตันตระซึ่งเป็นนิยาย ย่อยของพระพุทธศานานิยามหายานเช่นเดียวกัน แต่ในปัจจุบันพระพุทธศาสนา ในประเทศเนปาลเป็นนิยามเถรวาทเพราะรับอิทธิพลมาจากประเทศศรีลังกาซึ่งเป็นพระพุทธศาสนา แบบเถรวาท

พระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ (Buddha to be) คือพระพุทธเจ้าในอนาคต เราทุกคนล้วนจะเป็น พระโพธิสัตว์ในอนาคตด้วยกันทั้งสิ้น แต่ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่บันไดแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ได้นั้นต้อง กระทำสัตย์ปฏิญาณ 4 ประการ

1. ปลดปล่อยสรรพสัตว์
2. ทำลายต้นเหตุชั่วช้าทั้งมวล
3. เรียนสัจจะและสั่งสอนแก่บุคคลอื่น
4. นำสรรพสัตว์ไปสู่ความเป็นพุทธ. “คำว่าพระโพธิสัตว์” นั้นมีความหมายเป็น 2 นัยด้วยกัน

1. นัยแคบ เป็นชื่อเรียกบุคคลซึ่งกระทำ ปฏิญาณเพื่อรู้แจ้งอุดมคติอันเป็นวิถีทางไปสู่ ความเป็นพุทธของเขา.

2. นัยกว้าง หมายถึง บุคคลผู้กำลังพยายามเพื่อความตรัสรู้ของสัตว์อื่น ด้วยการทำความสัตย์ ปฏิญาณ 4 ประการ และบำเพ็ญบารมี 6. ถึงแม้พระศากยมนีพระองค์เองก็เคยเป็นพระโพธิสัตว์มาแล้ว ในชาดกได้กล่าวถึง ชีวิตใน อดีตชาติของพระองค์ว่า บางชาติพระองค์เสวยพระชาติเป็นสัตว์และบางชาติก็เป็นมนุษย์แต่ละชาติ พระองค์ได้บำเพ็ญความกรุณาและสวัสดิภาพต่อบุคคลอื่นทั้งสิ้น.

ในลัทธิหินยานสาวกของพระพุทธเจ้าถูกสั่งสอนให้เป็นพระอรหันต์มิใช่เป็นพระโพธิสัตว์ แต่มหายาน ต้องการให้สัตว์ทุกประเภท มีสภาพเหมือนพระศากยมนี ต้องการเฉลี่ยความสุขอันเกิด จากความตรัสรู้ให้สรรพ สัตว์อย่างทั่วถึง และต้องขจัดความแตกต่างกันทั้งหมดที่มีอยู่ ระหว่างความ เป็นพุทธและความเป็นสามัญมนุษย์ให้หมดสิ้นไป ความแตกต่างกันระหว่างความเป็นพระอรหันต์กับความเป็นพระโพธิสัตว์มหายาน กล่าวว่พระอรหันต์ นั้นมุ่งเพื่อความหลุดพ้นเฉพาะตัว ส่วนพระโพธิสัตว์ปรารถนาช่วยสรรพสัตว์ จึงไม่ปรารถนาความตรัสรู้ ถ้าหาก สรรพสัตว์ยังคงอยู่ในท่ามกลางแห่งความทุกข์ มหายานจึงกล่าวว่า ความตรัสรู้นั้นจะมีประโยชน์อันใดเล่าในเมื่อ

เพื่อนของเรากำลังประสบทุกข์อยู่มหายานจึงกล่าวหาว่า หินยานนั้นถือลัทธิอัตนิยม (Egoism) เห็นแก่ตัวจัดไม่คิดช่วยบุคคลอื่น พระภิกษุสุภัทระ ได้กล่าวแก้ข้อหาของมหายานไว้อย่างน่าฟังว่า “เมื่อเราได้ศึกษาและ ทำตัวเราเองให้สมบูรณ์แล้วทั้งทางกายและจิตใจ เราจึงอาจสามารถช่วยเพื่อนเราได้และทั้งบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อเขาได้ วัฒนธรรมอันแท้จริงทั้งหมดเกิดมาจากภายใน ความเจริญของโลกทุกอย่างต้อง เริ่มต้นจากความเจริญของตัวเอง เมื่อนึกถึงเช่นนี้แล้วขอให้ทุก ๆ คนจงปฏิบัติเพื่อความสมบูรณ์แห่งตัวเอง ทั้งขอให้เขาจงเข้าใจไว้ด้วยว่าไม่มีใครเลย อาจมีความสุขได้ในเมื่อเพื่อน ๆ ของเขายังคงประสบทุกข์ อีกนัยหนึ่ง สิ่งที่มีประโยชน์ต่อมนุษยในความหมายสูงสุด ก็คือการปฏิบัติตนเอง บุคคลผู้ที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ได้นั้น นอกเหนือจากได้ปฏิญาณตนด้วยคำ ปฏิญาณ 4 ประการดังกล่าวแล้ว ในทศภูมิสูตรยังได้กล่าวว่า ต้องปฏิบัติในคุณธรรมต่อไปนี้เป็นลำดับ

1. ปรมุทิตา ขั้นนี้พระโพธิสัตว์บำเพ็ญทานบารมี เกลี้ยความสุขให้แก่สัตว์อื่น
2. วิมลตา บำเพ็ญศีลบารมี
3. ปุรภาพริ พิจารณาถึงสภาพอันแท้จริงของสิ่งทั้งหลายแสวงหาธรรมเพื่อช่วยสัตว์ผู้ ประสบทุกข์โดยปฏิบัติขันติบารมีธรรม
4. อริสมติ ขจัดความคิดอันผิดๆ ให้หมดสิ้นไป บำเพ็ญวิริยบารมี
5. สุหุรุษย ขั้นนี้พระโพธิสัตว์มีความรู้สมบูรณ์ด้วยการปฏิบัติทานบารมีหรือสมาธิ
6. อภิมุกต เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มชัดในทฤษฎีปฏิจาสัมปบาทเป็นขั้นแห่งปรัชญาหรือ ปัญญาบารมี
7. ทุรงคม เกิดความชำนาญในอุบายวิธีต่างแห่งปัญญา
8. อจล พระโพธิสัตว์อยู่ในสภาพที่ไม่เกิดและไม่ตายเกิดในศาสนาของพุทธ ยังภูมิแห่ง พุทธของตนให้บริสุทธิ์ปฏิบัติปณิธานบารมี
9. สาธุมติ ปรัชญาของพระโพธิสัตว์บริบูรณ์เต็มที่สามารถสั่งสอนธรรม และปลุกสัตว์ให้ ตื่นขึ้นจากอวิชชา เป็นขั้นที่บำ เพ็ญพลบารมี
10. ธรรมเมฆ เป็นการบรรลุขั้นสุดท้ายขั้นนี้ พระโพธิสัตว์มีอำนาจและลักษณะของ พระพุทธทุกประการ เป็นขั้นที่บำ เพ็ญญาณบารมีธรรม.

อนึ่ง พระโพธิสัตว์ที่มหายานนับถือกันเป็นส่วนมากนั้น ได้แก่

1. อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (จีนเรียกว่ากวนยิน, ส่วนญี่ปุ่นเรียกว่ากวนนออน) เป็นพระ โพธิสัตว์แห่งปัญญา เป็นที่นับถือของนิกายมหายานทุกนิกายโดยเฉพาะนิกายเท็นได,นิกายชินกอน, นิกายเซน ทั้งนี้ยกเว้นนิกายชินนิกายเดียวเพราะนิกายชินนี้นับถือแต่เฉพาะอมิตาภะพุทธเท่านั้นบท แห่งคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นบทสรรเสริญพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์มหายานนับถือกันว่า เป็น “จิตโตรส” (spiritual son) ของอมิตาภะพุทธ ดังนั้นรูปปั้นของอวโลกิเตศวรจึงมักจะมีรูป อมิตาภะพุทธปรากฏอยู่บนพระเศียร รูปของ อวโลกิเตศวรเท่าที่มาปรากฏเห็นกันบ่อยๆ ก็คือรูป

ก. ชูกวนนออน เป็นรูปหญิงสาวถือดอกบัว

ข. จูอิจิเม็น กวนนอน มีพระพักตร์ถึง 11 พักตร์

ค. เสนจู กวนนอน มีหัตถ์ 1,000 หัตถ์

ง. บาโด กวนนอน มีพักตร์เป็นม้า

จ. นโยอิริน กวนนอน รูปนั่งหัตถ์ขวาเท้าแก้ม.

1. มอนจูโพธิสัตว์ เป็นสัญลักษณ์แห่งความรัก ซีสิงโต หัตถ์ขวาถือดาบเพื่อตัดอวิชชา หัตถ์ซ้ายถือคัมภีร์ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นคัมภีร์ปรัชญาปารมิตา.

2. พุเกนโพธิสัตว์ เป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา และเมตตา ซีช้าง.

3. โกกุโซโพธิสัตว์ เป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา รูปโกกุโซโพธิสัตว์มักจะพบในวัดของนิกาย เท็นได, ชินกอน, เซนและโดยเฉพาะนิกายเซนแล้วนับถือโกกุโซโพธิสัตว์มาก.

4. มิโรกุโพธิสัตว์ (พระศรีอารย์) ตามมติของหินยานถือว่า ต่อไปจะเป็นพระพุทธเจ้า ผู้ให้ความสุข รูปที่ปรากฏในญี่ปุ่นเป็นรูปนั่ง หัตถ์ถือเจดีย์.

5. จิโซโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ที่ช่วยสรรพสัตว์ที่อยู่ในสภาพทั้ง 6 คือ 1. สัตว์นรก 2. ปีศาจ 3. นักรบ 4. สัตว์ 5. มนุษย์ 6. เทวดา.

พระพุทธศาสนาหายานในทิเบต

พุทธศตวรรษที่ 9 พระพุทธศาสนาเริ่มแพร่หลายในทิเบต แต่ประวัติศาสตร์บอกแก่เราว่า พระพุทธศาสนาเริ่มแผ่ไปสู่ทิเบตราวพุทธศตวรรษที่ 11 สมัยพระเจ้าสรองตสันคัมโปปกครองทิเบต โดยพระมเหสีของพระองค์องค์หนึ่งเป็นเจ้าหญิงจันทระพระนามว่าบันเซ่งกุงจูและอีกองค์หนึ่งเป็นเจ้าหญิงเนปาลผู้ทรงพระนามว่าภฤกษีเทวีราชเทวีทั้ง 2 ได้เป็นผู้ชักนำ ให้สามเณรในพระพุทธศาสนา พระเจ้าสรองตสันคัมโปทรงส่งราชทูตามอันเชิญพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไปจากอินเดียและได้สถาปนามหาวิหารโปตละ อันเป็นที่ประทับของทะเลลามะเดี่ยวนี่ ก็วัดใหญ่อีกในทิเบต คณาจารย์ชาวอินเดียได้ข้ามภูเขาหิมาลัยนำพระพุทธศาสนาแบบมนตรยานตันตระเข้าไปเพราะลัทธินี้เป็นลัทธิที่ถูกอุปนิสัยและรสนิยมของชาวทิเบต อันเป็นชาติที่มีความเป็นอยู่ในแดนลึกลับนี้อย่างยิ่ง ลัทธิเดิมของชาวหิมพานต์พวกนี้เป็นลัทธิบูชาเทวะลึกลับ ซึ่งเต็มไปด้วยเวทมนต์อาถรรพณ์ เรียกว่า ลัทธิบอนปะ เมื่อพระพุทธศาสนาแบบตันตระซึ่งอุดมด้วยอาคม และมนต์แพร่ไปถึง จึงได้รับการต้อนรับอย่างดีจากราชสำนักและประชาชน แต่พวกที่ยังเคร่งในลัทธิเดิมก็ยังคงทำการขัดขวางอยู่เสมอ

ต่อมามีคณาจารย์แห่งลัทธิพุทธตันตระองค์หนึ่งชื่อ ครูปัทมสมภพ เป็นชาวอินเดียภาคเหนือและเป็นผู้บรรลุมานอย่างสูง ได้ถูกอาราธนาไปทิเบต ท่านผู้นี้ได้ใช้อธิปาฏิหาริย์ยังศรัทธาปสาทะให้เกิดแก่ประชาชนเป็นอันมากและได้ทำให้รากฐานของพระพุทธศาสนามั่นคงในแดนหิมวันต์นี้แต่ก็ได้ทำความไม่พอใจแก่เหล่าสาวกของลัทธิบอนปะมากจำ เนียรกาลล่วงมา จึงปรากฏว่ามีพระราชาทิเบตองค์หนึ่งทรงนามว่า พระเจ้าลางเกอธรรม ได้ทำพระองค์เป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนา แต่ในที่สุดก็ถูกคนลอบปลงพระชนม์สวรรคต พระราชาองค์ต่อไปได้เป็น

อักษรานุปลัณท์ก็ทำให้พระพุทธรูปหลายไปทั่วทิเบต เรารู้จักนามของพระพุทธรูปในทิเบตอีกชื่อหนึ่งคือลัทธิลามะ คำว่า ลามะ มีความหมายว่าสูงสุดยอด พระสงฆ์ทิเบตก็เรียกว่าลามะ คล้ายกับคนไทยเรียกภิกษุว่า พระ ซึ่งมาจากคำว่า วระ แปลว่า ประเสริฐนั่นเองหลังจากอาจารย์ครูปทุมสมภพ ก็ปรากฏว่ามีอาจารย์ในลัทธิพุทธตันตระต่าง ๆ องค์กร บ้างก็ มาจากมหาวิทยาลัยนาลันทา วิกรมศิลา เดินทางข้ามโขดเขาห้วยละหานลำธารไปทำงานแปลคัมภีร์ ในทิเบต อักษรของทิเบตก็มีรากฐานเกิดจากภาษาสันสกฤตอาจารย์ที่สำคัญ อาทิเช่น อติศานตรักชิต เป็นต้น (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2548)

เมื่อสองขณะประมณภาพ ได้มีอัครสาวก 2 รูปสืบแทนตำแหน่งเจ้าคณะนิคายเหลือต่อ ไป ด้วยวิธีอวตาร คือ ตายแล้วกลับมาเกิดใหม่ และได้เป็นผู้ปกครองประเทศทิเบตด้วย เรียกว่า ทะไลลามะ และปันเซนลามะ ทะไลลามะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นทั้งสกลสังฆปริณายกและราชาธิราช คือเป็นผู้ปกครองทั้งฝ่ายพุทธจักรกับอาณาจักรด้วยอำนาจเด็ดขาด ส่วนปันเซนลามะมีอำนาจทาง พุทธจักรฝ่ายเดียว พระราชวังที่ประทับของทะไลลามะเรียกว่า วังโปตละ สร้างอยู่บนภูเขา ณ กรุงลัสนา อันเป็นนครหลวง ส่วนวังของปันเซนลามะ ชื่อ ตะชูลุมโป อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ห่าง ไกลไปจากนครลัสนาจนถึงปัจจุบัน ทะไลลามะสืบมาถึงองค์ที่ 14 ปันเซนลามะองค์ที่ 10 ชาวทิเบต เชื่อกันว่าทะไลลามะเป็นอวตารองค์หนึ่งของพญากอโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ส่วนปันเซนลามะเป็นอวตารภาคหนึ่งของพระอมิตาภพุทธะ ทิเบตจึงได้กลายเป็นพุทธอาณาจักรแห่งหิมวัตด้วยประการดังนี้ แม้พระพุทธรูปของทิเบตจะเป็นลัทธิพุทธตันตระ แต่การศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นทิเบตคงศึกษา หลักพระพุทธวจนะที่เป็นของฝ่ายสาวกยานและมหายานทั้งนี้เพราะธรรมทูตที่จาริกไปทิเบต

ส่วนมากเป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยนาลันทา และวิกรมศิลาซึ่งแน่นอนละบรรดาปกรณต่าง ๆ ซึ่งนักปราชญ์อินเดียต่างก็เก็บไว้จะไม่ถูกนำ พาไปด้วยนั้นย่อมมีต้องสงสัย ดังนั้น จึงปรากฏว่าปรัชญามหา ยานศูนยตวา หิน ปรัชญามหายานอัสติวาทิน ปรัชญาฝ่ายสาวกยานตรรกวิทยาฮินดู ปรัชญาเหล่านี้จึงเป็นเรื่องของลามะชาวทิเบตเข้าใจซาบซึ้งอย่างยิ่ง อาจจะกล่าวได้ว่าผู้ที่แตกฉานเจนจบใน ปรัชญาศูนยตวา หินของนาคารชุน และปรัชญาแห่งสาวกยาน นิกายสรรวาสติวาทินนั้น ต้องได้แก่ ธรรมจารย์ทิเบตนับเป็นยอดทีเดียว ทิเบตมีวัดน้อยใหญ่ประมาณ 3,000 วัดพระสงฆ์สามเณร 2 แสนเศษ วัดที่ใหญ่ที่สุด ชั้นมหาวิหารมีวัดขนาดกลางและขนาดเล็ก ขึ้นอยู่ในปกครองหลายวัด ในวัดๆ หนึ่งมีมหาอุโบสถา การเป็นศูนย์กลางสำหรับประชุมทำสังฆกรรมและมีคณะกุฎิแบ่งเป็นคณะๆ สุดแต่วัดใหญ่หรือเล็ก ถ้าเป็นวัดใหญ่ก็มากคณะ ในแต่ละคณะมีวิหารสำหรับประชุมสวดมนต์และมีศาลาการเปรียญ สำหรับบอกพระธรรมวินัยด้วยวัดที่ใหญ่ที่สุดในทิเบตชื่อ “วัดเตรปุง” มีพระสงฆ์สามเณร 1 หมื่นรูป ในอาคารอันมโหฬารนี้ มีเสายักษ์ค้ำอยู่กว่าร้อยต้น

นอกจากนี้ พระวิหารศาลาการเปรียญตามคณะ กุฎิสามารถรองรับคนได้เป็นพันคนขึ้นไป ยังมีอยู่อีก 70 กว่าหลัง พระวิหารที่วามารถรองรับคนได้ 4-5 พันขึ้นไป มีต่างหากอีก 4 วิหารรองจากวัดเตรปุงก็คือวัดสิระ มีพระสงฆ์ 7 พันเศษ และวัด กันเด็นมีพระสงฆ์ 5 พันรูปเศษ ลามะเหล่านี้มีการครองชีพผิดกับพระภิกษุสงฆ์ทางประเทศแถบเอเชียอาคเนย์ มีสังฆ ไทย พม่า ลังกา เป็นต้น ทั้งนี้เพราะชนบทรอบนิคมและดินฟ้าอากาศที่แตกต่าง

กัน เป็นเหตุพระทิเบตต้องผ่อนผันการปฏิบัติพระวินัยลง ส่วนหลักสูตรปริยัติธรรมของทิเบต ชั้นมูลมีกำหนดเป็น 2 ปี เรียนคัมภีร์เหตุวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยหลักการอภิปรายตามแนวตรรก สำหรับใช้ในการเป็นนักเทศน์ชั้นปฐม มีกำหนด 5-6 ปี เรียนคัมภีร์-อภิสมยาลังการ ซึ่งเป็นปกรณ์ที่อภิปรายสาระสำคัญแห่งพระปรมัตถธรรม ว่าด้วยหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชั้นมัธยมมีกำหนด 3 ปี เรียนคัมภีร์มัธยมกาวตารศาสตร์ของพระจันทรกิริติ แต่ อธิบายแก้ทศबारมี ตามแนวนิกายศูนยวาท ชั้นอุดมมีกำหนด 3 ปี เรียนพระวินัยปิฎกและคัมภีร์ อภิธรรมโกศศาสตร์โดยพิสดารสรุปแล้วต้องใช้เวลาศึกษาราว 14 ปี จึงจบหลักสูตรปริยัติธรรม การสอบไล่ปริยัติธรรมใครสอบไล่ได้ดีเรียกว่า “กะชี” แบ่งประเภทเป็น “กะชี” แบบ สอบไล่ได้สนามวัด คือสอบกันภายในวัดที่ตนอยู่และประเภทสอบสนามหลวงประเภทหลังนี้ชั้น สูงสุด ต้องไปสอบต่อหน้าพระพักตร์ขององค์ทาลลามะในพระราชวัง วิธีการสอบใช้วิธีปุจฉาวิสัชนา สมมติเป็นพระสกวาทาจารย์โต้แย้งอภิปรายกันในห้องกลางคณะรัฐมนตรีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และ พระกรรมการสงฆ์ชั้นมหาเถระเป็นสักขีพยาน ผู้สอบไล่ได้ถือกันว่าเป็นเกียรติยศสูงสุด จึงสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาในประเทศทิเบตได้มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้ามาโดย ตลอด และต่อมาได้แบ่งเป็นนิกายที่สำคัญ ๆ เป็น 2 นิกายคือ 1. นิกายหมวกแดง ซึ่งมีสีแดงที่หมวกเป็นสัญลักษณ์ นิกายนี้เป็นนิกายเก่าแก่ดั้งเดิม การปฏิบัติพระธรรมวินัยก็หย่อนยาน 2. นิกายหมวกเหลือง มีชื่อเรียกว่า “เคลุกปา” เป็นนิกายตั้งขึ้นใหม่ในราวพุทธศตวรรษ ที่ 19 พ้นฟูการปฏิบัติธรรมวินัยให้เคร่งครัด นิกายนี้เป็นนิกายที่สำคัญและมีอิทธิพลมาก เพราะ เป็นรัฐบาลของทิเบต องค์ทาลลามะเป็นประมุขของนิกายนี้ (พระมหามิตร ฐิตปญโญ, ม.ป.ป)

พระพุทธศาสนาหายานในประเทศภูฏาน

ประวัติยุคเริ่มต้น ช่วง พ.ศ. 1200 พระเจ้าจกกาลโป สู้รบกับพระเจ้านวเช ทางตอนใต้ของภูฏาน ทำให้พระโอรสของพระเจ้าจกกาลโปสิ้นพระชนม์ในสนามรบ พระองค์จึงเลิกลูกา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะไม่ช่วยชีวิตพระโอรสของพระองค์ไว้ จากนั้นพระองค์ก็ทรงประชวร เนื่องจาก หัวหน้าภูตผีปีศาจจับวิญญาณของพระองค์ไว้ พระปัทมสัมภาวะ ได้เดินทางมาจากเนปาลเพื่อช่วย ปราบผีให้ โดยท่านขอ “ซุงมา” หรือตันตระเทวี ช่วยเหลือท่านในการปราบผี พระเจ้าจกกาลโป จึงได้พระราชทานพระธิดาผู้มีลักษณะแห่ง “ทากิณี” 21 ประการ จากนั้นท่านปัทมสัมภาวะจึงนำ นางไปยังวัชรคูหา เพื่อทำ พิธี 21 วัน ต่อมานางก็ได้ชื่อว่า “มาชิกพุมเดน” คือพระแม่องค์เดียวที่สามารถจะช่วยท่านบำเพ็ญศาสนกิจได้เป็นอย่างดี ดังนั้นพระพุทธศาสนาในภูฏาน จึงเป็นวัชรยาน เนื่องจากได้รับจากทิเบตโดยตรงเมื่อเสร็จพิธีแล้ว พระเจ้าจกกาลโปก็หายจากอาการพระประชวร จึงนิมนต์ให้ท่านปัทมสัมภาวะพำนักที่เมืองพุมธัง และปวารณาทุกอย่างที่ท่านต้องการ แต่ท่านปฏิเสธ ด้วยเหตุผลว่าอยู่ประจำ ไม่ได้ เพราะโลกทั้งโลกเป็นที่อยู่ของท่าน ก่อนจากก็ให้ภักตริย์ทั้งสองฝ่าย ประนีประนอมกันด้วยอำนาจตันตระแล้วให้รับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

จากนั้นท่านก็ได้ จาริกในภูฏาน 20 แห่ง ประทับรอยบาทไว้เป็นปูชนียสถานของประเทศ ท่านปัทมสัมภาวะเผยแผ่ ด้วยการต่อสู้กับปีศาจร้ายจนตายหมดที่เหลือก็เป็น “ธรรมบาล 8 ตน” ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา

แล้วปกป้องคุ้มครองศาสนาด้วยกำเนิดนิกายดรุณปะกักคุ จากนั้นมา ปี พ.ศ. 1763 ลูกศิษย์ของ อาจารย์สังปะกยาเล เมืองดรุณราลุง ได้มาเผยแพร่หลักธรรม “นิกายดรุณปะกักคุ” ในภูฏาน ในระหว่าง ทางท่านได้ปราบปีศาจที่ทำให้ จามรีตัวหนึ่งออกลูกมีศีรษะเป็นงูได้สำเร็จ ชาวบ้านจึงเลื่อมใสและ ให้ท่านสอนหลักธรรมให้ จากนั้นท่านได้ไปเมือง ทิมพู ท่านได้พบสตรีวัย 21 ปี ซึ่งมีลักษณะทากินี 21 ประการ จึงได้แต่งงานกับนาง แล้วพานางไปอยู่ที่ทิมพู มี บุตรชาย 5 คน บุตรี 1 คน ระหว่าง นั้นท่านก็ได้สอนหลักธรรมและการปราบปีศาจจนลูกชายได้ครองเมืองทั้ง 4 เป็นผู้นำศาสนาจักร และอาณาจักรของทิเบต และสร้าง ของ สถานที่สำคัญประจำ เมืองตน ท่านมรณภาพด้วยยา พิษ ของลูกศิษย์ลามะลักปะ คู่อริเก่าส่งมาแก้แค้นท่านงาวังนัมเยล ปี พ.ศ. 2112

ท่านงาวังนัมเยล ผู้นำ นิกายดรุณปะกักคุ เป็นอวตารของคุงเคนปะทมะ การไป ระหว่างการนั่งสมาธิ 3 ปี มี รูปปั้นบิดา และเทพเจ้าปรากฏตัว และบอกให้ท่านรวบรวมอาณาจักรภูฏาน ให้เป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นจึงได้เดิน ทาง มายังภูฏาน ระหว่างทาง ก่อนวังโซเลม ผู้ครองนครกลาสา นิมนต์ให้ท่านสอนหลักธรรมและ อวยพรให้ชาวเมือง ของตน จากนั้นท่านก็ได้เดินทางต่อมายังทิมพู มีเทพเคนเยชาบามีเลนปรากฏ ตัวมาบอกท่านว่า ภูฏานต้องการให้ ท่านอยู่เพื่อป้องกันศัตรูรุกราน ท่านเดินทางไปยังพาโรแล้วสอน หลักธรรมนิกายดรุณปะกักคุอย่างเป็นทางการ แต่ ก็มีท่านสังเดลีโซนัมเยลที่เคยมาแย่งพระบรม สารริกธาตุยกพลมารุกราน แต่ก็พ่ายแพ้ไปอย่างราบคาบ ชาวเมือง กล่าวว่ามีเทพช่วยบัญชาการรบ และก็เห็นงาวังนัมเยลออกบัญชาการรบขณะนั่งสมาธิ มีฝูงแร้งรอบบินกินซากศพ ของทหารฝ่ายข้าศึกจากนั้นท่านก็ได้มอบทั้งคุของจากท่านเทวังเพนซิน ท่านก็ได้ถวายพระอวโลกิเตศวร แกะสลัก ด้วย ไม้จันทน์ตอบแทน รูปแกะสลักนี้ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ ท่านสามารถรวบรวม เมืองน้อย ใหญ่ได้ จนได้ฉายาว่า ชับดรุง ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่ทุกคนต้องยอมสรีรราบให้

จากนั้นก็ได้ วางรากฐานการปกครองของภูฏานด้วยกฎหมายทางพุทธจักร และทางอาณาจักร ในปี พ.ศ. 2173 ดรุณปา ลามะ ลี้ภัยจากทิเบตสู่ภูฏาน ต่อมาได้ตั้งตัวขึ้นเป็น ธรรมราชา ปกครองดินแดนด้วยระบบศาสนา เทวราช มีคณะรัฐมนตรีช่วย 4 ตำแหน่ง แม้ภูฏานจะพยายามแยก ตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ต่อมาก็ถูกรุกรานจาก ประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะทิเบตอยู่หลายครั้งใน ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 ถึง 23 ในระยะต่อมาก็ยังถูกรุกรานโดย อังกฤษซึ่งมีอำนาจอยู่ในอินเดีย ก่อนที่จะได้เจรจาสงบศึกกัน ในปี พ.ศ. 2453 ในสมัยศตวรรษที่ 17 นักบวช ชับ ดุง นาวัง นัม เยล (Zhabdrung Ngawang Namgyal) ได้รวบรวมภูฏานให้เป็นปึกแผ่นและก่อตั้งเป็นประเทศขึ้น และในปี 2194 นักบวชชับดุงได้ริเริ่ม การบริหารประเทศแบบสองระบบ คือ แยกเป็นฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ ภูฏานใช้ระบบการ ปกครองดังกล่าวมาเป็นเวลากว่าสองศตวรรษ จนกระทั่งเมื่อ วันที่ 17 ธันวาคม 2450 พระ คณะ ที่ปรึกษาแห่งรัฐ ผู้ปกครองจากมณฑลต่าง ๆ ตลอดจนตัวแทนประชาชนได้มารวมตัวกันที่เมืองพู นาคาเพื่อ เลือกผู้นำ การเลือกผู้นำ ในครั้งนั้นก็ได้เลือก อุเก็น วังชุก (Ugyen Wangchuck) ให้เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ

ในขณะนั้น อุเก็น วังชุก (Ugyen Wangchuck) เป็นผู้ปกครองเมืองตองซา (Trongsa) ขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ แรกของภูฏาน โดยดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระราชาธิบดีองค์แรก แห่งราชวงศ์วังชุก (Wangchuck) เนื่องจาก คุณสมบัติที่โดดเด่นของพระองค์ตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรง ตำแหน่งเป็นผู้ปกครองเมืองตองซา ทรงมีลักษณะความ

เป็นผู้นำและเป็นผู้นำ ที่เคร่งศาสนาและมี ความตั้งพระทัยแน่วแน่ ที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ราชวงศ์วังชุกปกครองประเทศภูฏานมาจนถึงปัจจุบัน สมเด็จพระราชาธิบดีปัจจุบันคือ สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก (Jigme Khesar Namgyal Wangchuck) ในช่วงแรกๆ ภูฏานรับรูปแบบการปกครองมาจากทิเบต คือ ผู้นำ ประเทศจะเป็นผู้นำ ทางศาสนาด้วย ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนแปลงคือ กษัตริย์ ทำหน้าที่ปกครองฝ่ายบ้านเมือง ส่วนพระสังฆราชหรือ เจ เคนโป ปกครองสงฆ์เป็นหลัก แต่ก็มีส่วน ในการปกครองประเทศด้วย โดยพระสงฆ์มี 10 ที่นั่งในสภาผู้วางรากฐานการปกครองนี้คือ ลามะ ชับดรุง งาวัง นัมเยล (Shabdrung Ngawang Namgyel; พ.ศ.2137 - 2194) การปกครอง ระบอบนี้ใช้กฎหมาย 2 ฉบับ คือ โล ทริม มิ ลู ทริมคือ กฎหมายทางใจ และชา ลุง มิ ลู ลุงคือ กฎหมายทางโลก ต่อมาวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2548 พระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ทรงประกาศ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระ มหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญและมีคณะองคมนตรีเป็นที่ปรึกษา สภาแห่งชาติ ของ ภูฏาน เรียกว่า Tsongdu ทำหน้าที่ในการออกกฎหมาย ประกอบด้วยสมาชิก 151 คน จำ นวน106 คน มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และอีก 55 คน มาจากการแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์ ชาวภูฏานมีเทศกาลที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งคือ เทศกาลเตชู (Tsechu) ซึ่งจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ เพื่อระลึกถึงการกำเนิดของท่านคุรุปัทมสัมภวะผู้ได้รับการกล่าวขานว่าถือกำเนิดมาจากดอกบัว ตามความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนานิกายวัชรยาน เทศกาลนี้จะจัดขึ้นทุกปีหมุนเวียนไปตามปฏิทินทาง จันทรคติ ในเทศกาลจะมีการแสดงระบำ หน้ากาก โดยพระลามะ ผู้แตกฉานในตำราวัชรยาน จะสวมใส่เสื้อผ้าที่สวยงามหลากหลายด้วยหน้ากากแห่งทวยเทพ ปีศาจและเหล่าสรรพสัตว์

นิกายวัชรยานในประเทศภูฏาน พระพุทธรูปศาสนานิกายวัชรยานได้ซึมซับและหล่อหลอม ตัวเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวภูฏานอย่างลึกซึ้งและแนบแน่นจนแยกไม่ออก จริงๆ แล้วอารยธรรมอย่างที่เรารู้จักในภูฏาน เริ่มต้น ในศตวรรษที่ 7 พร้อมกับการสถาปนาวัดที่ศักดิ์สิทธิ์ 2 วัด คือวัดคเคยิกชูลาคัง (Kyichu Lhakhang) และ วัดจัมเป ลาคัง (Jampe Lhakhang) ในปาโร (Paro) และบัมถัง (Bamkhang) เป็นที่กล่าวกันว่า ประเทศภูฏานได้เริ่มรู้จักและยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ก่อนการสร้างวัดที่เก่าแก่ที่สุด 2 วัด ในศตวรรษที่ 7 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเสียอีก ซึ่ง เป็นเรื่องที่ต้องยกความดีความชอบให้แก่พระมหากษัตริย์คือพระเจ้าซองส์เต็น แคมโป (Songsten Campo) แห่งทิเบต โบราณสถานเอกสารเก่าแก่รวมถึงการเล่าเหตุการณ์ในอดีตปากต่อปาก สามารถยืนยันและเชื่อมโยงปะติดปะต่อเรื่องราวเหล่านี้ ย้อนหลังไปในอดีตถึง 2-3 ร้อยปี ถึงอย่างไร ก็ตาม พระพุทธศาสนาก็ได้หยั่งรากลงอย่างมั่นคงในภูฏาน ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 เป็นต้นมา เมื่อท่าน ปัทมสัมภวะ (Padmasambhava) ผู้บูชาลัทธิเทพเจ้าแห่งนิกายวัชรยาน ชาวอินเดียผู้ยิ่งใหญ่ ได้มาเยือนประเทศภูฏานหลายครั้ง และได้ทิ้งมรดกวัฒนธรรมประเพณีอันมีค่าอันหาที่เปรียบมิได้ ไว้ให้แก่ประเทศภูฏาน ท่านปัทมสัมภวะหรือที่ชาวประชาเรียกท่านว่า ท่านคุรุ रिโมเช (Guru Rimpoche) ได้นำลัทธิวัชรยาน หรือพระพุทธศาสนานิกายวัชรยานมาสู่ทิเบตและภูฏาน จนได้รับการเคารพนับถือสูงยิ่งโดยชาวภูฏานว่าเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 2 พร้อมทั้ง

สถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ เช่น สถานที่บำเพ็ญสมาธิที่ได้รับการเคารพบูชา สถานที่แห่งนี้ได้มีนักแสวงบุญจากทั่วประเทศ ไปเยี่ยมเยียนอยู่ตลอดปีในทิเบตภาคกลาง ในช่วงระยะเวลา 50 ปีแรกของศตวรรษที่ 13 ท่านฟาโจ ดูกอม ชิงโป (Phajo Dugom Shingpo) สาวกผู้ศรัทธาในนิกายนี้ ได้เดินทางมายังภูฏานและได้สถาปนาลัทธิ ดรุกปา กักยูปะ (Drukpa Kagyupa) ดังนั้นพอล่วงมาถึงศตวรรษที่ 17 ลัทธิดรุกปากี้ได้รับการสถาปนาเป็นศาสนาประจำชาติภูฏานอย่างสมบูรณ์ โดยท่านชับดรุง นะวัง นัมกเยล (Shubdrung Nawang Mumgyel) ซึ่งได้ทำการรวมชาติให้เป็นปึกแผ่นไปพร้อมกันด้วย トラバถึงปัจจุบัน ลัทธิดรุกปา กัก ยูปะ ก็ยังคงเป็นศาสนาประจำชาติต่อเนื่องกันมาจนเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเหนือ ประชาชนชาวภูฏาน ถึงกระนั้นก็ตาม นิกายนะยิงมาปะ(Nyingmapa sect) ก็ยังสามารถเรียก ศรัทธาจากประชาชนได้มากเหมือนกัน และก็มี การปฏิบัติตามอยู่ทั่วไป ชื่อพื้นเมืองของประเทศ ที่ ชาวบ้านเรียกขานประเทศของตนเองว่า “ดรุก ยูล” (Druk Yul) จึงมีความหมายว่า “ประเทศของ ดรุกปา” ซึ่งแปลงมาจาก “นิกายดรุกปา” ของพระพุทธศาสนานั้นเอง

สรุป

พระพุทธศาสนาในสายมหายานมีวิธีการปฏิบัติและทัศนคติที่แตกต่างจากคณะสงฆ์เถรวาทมีจุดกำเนิดจากประเทศอินเดียหลังสมัยพุทธกาลได้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบเอเชียในหลายๆประเทศไม่ว่าจะเป็นเนปาลทิเบตภูฏานซึ่งสามารถได้ว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาในมหายานมีการบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์และมีวัตรปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปในหลายๆฝ่ายและมีการบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าหรือมาเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อปลดปล่อยตนออกจากทุกข์และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้เพราะฉะนั้นในลักษณะอุดมคติของมหายานจึงมีความเมตตาสูงและสามารถที่จะบำเพ็ญบารมีเป็นพระพุทธเจ้าได้และสิ่งสำคัญของพระพุทธศาสนาในมหายานที่ผู้เขียนในยกตัวอย่างในประเทศอื่น ๆซึ่งเว้นประเทศไทยไว้เพราะในที่อื่นนั้นมีความโดดเด่นในเรื่องของพระพุทธศาสนาในมหายานมากกว่าเถรวาทแตกต่างจากประเทศไทยพอสมควรเพราะฉะนั้นการศึกษาในลักษณะมหายานจึงสามารถที่จะบรรลุธรรมและปฏิบัติธรรมตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ดี

เอกสารอ้างอิง

- นายวรรณะ มูลขำ. (2545). *ร่องรอยและอิทธิพลของคติพระพุทธศาสนาในมหายานที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ภาควิชาโบราณคดี). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผาสุก อินทรารุช. (2543). *พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพมหานคร: อักษรสมัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (ม.ป.ป). *พระพระพุทธศาสนาในเอเชีย*.
- พระมหามิตร วิฑิตพลโย. (ม.ป.ป). *พระพระพุทธศาสนาในมหายาน*. ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

วศิน อินทสระ. (2546). *พุทธปรัชญามหายาน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วศิน อินทสระ. (ม.ป.ป). *พุทธปรัชญามหายาน*.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2568). *มหายาน*. สืบค้น 30 มกราคม 2568 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>.

ส. ศิวรักษ์. (ม.ป.ป). *ความเข้าใจในเรื่องมหายาน*.

สุชาติ หงษา. (ม.ป.ป). *ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปศาสนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (ม.ป.ป). *ความ (ไม่) รู้เรื่องพระพุทธรูปศาสนาในกฎหมาย*.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2548). *ปรัชญามหายาน*. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (ม.ป.ป). *พระพุทธรูปศาสนาพุทธมหายาน*.

พระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล*

MONKS AND THE PROMOTION OF FAITH AMONG THE PEOPLE IN THE DIGITAL AGE

พระปิยะ ฐิตปัญโญ

Phra Piya Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email :phrathanonchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา พระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล โดยศึกษาจาก เอกสาร งานวิจัย เว็บไซต์ และการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1.ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระรัตนตรัย ประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อันเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ใช้หลักเหตุ และผลในการอธิบายความเชื่อไม่ให้หลงงมงาย โดยใช้ปัญญาในการพิจารณาอยู่เสมอ 2.ในยุคดิจิทัลการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปรับตัวและสร้างศรัทธาให้แก่ ประชาชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาอธิบายและชี้แนะประชาชนให้เข้าใจในหลักการปฏิบัติธรรมที่ ถูกต้องถูกหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้จึงจะสามารถสร้างศรัทธาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ ประชาชนในยุคปัจจุบันได้ 3.พระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล จึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วม ทั้งฝ่ายวัดบ้านและโรงเรียน คือ มีการที่จะคิดพัฒนาช่วยเหลืออาศัยซึ่งกันและกัน ประชาชนเป็นผู้ที่จะช่วย สนับสนุนในเรื่องของอาหารในเรื่องของปัจจัย 4 ถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะทางที่ดีทางหลักคำสอนพุทธ ศาสนา จึงจำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ : พระสงฆ์, ส่งเสริมศรัทธา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This academic article aims to study the role of monks in promoting faith among the people in the digital age, based on documents, research, websites, and analysis. The findings of the study are as follows: 1 .Faith refers to belief in the Triple Gem, consisting of the Buddha, the Dharma, and the Sangha, which are essential components of Buddhism. It is a belief that uses reasoning and logic to explain the faith, ensuring it is not blind belief. Faith is guided by wisdom and continuous contemplation. 2 .In the digital age, the use of information technology plays a

*Received December 17, 2024; Revised April 10, 2025; Accepted June 11, 2025

significant role in Thai society. Therefore, monks must adapt and promote faith among the people by explaining and guiding them according to Buddhist teachings. This will help people understand the proper practice of the Dharma, as taught by the Buddha, which can build faith and promote moral and ethical values among the people in today's world.³The monks' role in promoting faith among the people in the digital age requires cooperation between the temple, the community, and schools. There must be mutual development and support. The people will help with providing food and other necessities for the monks, while monks will guide the community on the right path according to Buddhist teachings. Thus, cooperation between these groups is essential.

Keywords : monk, promote faith, digital

บทนำ

ในยุคสมัยที่มีการใช้สื่อออนไลน์เป็นหลักผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ไม่มีขีดจำกัดเช่นเดียวกันกับคณะสงฆ์ที่มีการปรับตัวไปตามยุคสมัยใช้สื่อเทคโนโลยีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ติดต่อข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการปกครองหรือเรื่องของการคตินิยมต่างก็ใช้สื่อออนไลน์แต่ก็มีลักษณะบางรูปแบบที่ไม่ได้ศึกษาอย่างถี่ถ้วนจึงใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ผิดหรือประกอบกิจการที่ผิดกฎหมายผิดว่าทำวินัยหรือไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมทุกวันแล้วทำให้สำนักข่าวหรือผู้ที่ไม่หวังดีกับพระพุทธศาสนาหรือจะวางดักตามใช้เป็นเครื่องมือในการโจมตีและนำตีแผ่ต่อสาธารณชน ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ศรัทธาที่มีแก่พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นข่าวที่เกี่ยวกับเงิน ข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่เป็นเรื่องของพระธรรมวินัยหรือในเรื่องอื่น ๆ ก็ตามย่อมเกิดผลกระทบต่อพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพราะฉะนั้นแล้วการจะส่งเสริมศรัทธาให้คืนกลับมานั้นเพื่อพิสูจน์ทรงจำเป็นจะต้องศึกษาในเรื่องของศรัทธาที่เกิดแก่ประชาชนอย่างถี่ถ้วนและสามารถบริหารจัดการความพึงพอใจทำให้ประชาชนมีศรัทธาเมื่อกล่าวไปถึงคัมภีร์ทางพุทธศาสนาศรัทธาก็มีหลายประเภทด้วยกัน

ปัจจุบัน การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องปรับเปลี่ยนองค์กรให้ก้าวไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล หรือ Digital Transformation เป็นที่รู้จักกันดีกว่าหลายทศวรรษ ที่เรารู้จักใช้งานระบบดิจิทัลโดยที่เราไม่รู้ตัว เช่นการใช้การสื่อสารผ่าน อีเมล ไลน์ การช้อปปิ้งออนไลน์ ซึ่งล้วนเป็นระบบ ดิจิทัลทั้งสิ้น เทคโนโลยีดิจิทัลเบื้องต้นในการเปลี่ยนเป็นระบบดิจิทัลในการทำงานเช่น การสแกนเอกสารและส่งเมลแทนการส่งเอกสารทางไปรษณีย์ในสมัยก่อน ซึ่งประหยัดเวลาและรวดเร็วอย่างมาก การเก็บเอกสารเพื่อเรียกใช้ด้วยการสแกนเก็บในฮาร์ดดิสก์ เป็นต้น

เทคโนโลยีดิจิทัลระดับกลางในการเปลี่ยนเป็นระบบดิจิทัลในการทำงานเช่น การใช้ระบบ ERP (Enterprise Resource Planning) ซึ่งเป็นระบบจัดการข้อมูลในหน่วยงานส่วนต่าง ๆ ขององค์กรธุรกิจ ตั้งแต่

เริ่มต้นกิจกรรมจนถึงกระบวนการสุดท้าย และต่อยอดโดยการใช้ IoT (Internet of Things) เชื่อมต่อข้อมูลการของกิจกรรมเพื่อให้สามารถใช้ระบบได้เป็นปัจจุบัน และบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก และพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยมายาวนาน ประชาชนส่วนใหญ่จำนวนมากนับถือพระพุทธศาสนา รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ผสมผสานกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทยจนแยกไม่ออก จึงทำให้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อและศรัทธา

ความหมายของศรัทธา

ศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปในหนังสือ ชุมนุมเรื่องสั้นไว้ว่า เป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญหรือผู้นำของสังคม ในเรื่องของศาสนาทุกองค์ศาสนา ยกเว้นจากพระพุทธเจ้า สอนให้ยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสาวกไม่มีความรู้พิสูจน์ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด เป็นผู้สร้างโลกและอำนวยการสุขแก่สัตว์โลกเป็นที่พึ่งของตน ให้นับถือบูชาสิ่งนั้นโดยแน่นแฟ้น ปราศจากการพิสูจน์และทดสอบแต่อย่างใด(พุทธทาสภิกขุ, 2566)

ลักษณะของความศรัทธาความเชื่อในพุทธศาสนา ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ถือว่าถูกต้อง มี 4 ประการมีดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),2557)

1. เชื่อว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในพระปัญญา ของพระพุทธเจ้า ไม่สงสัยลังเลใจในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเป็นพุทธศาสนา ไม่สงสัยลังเลใจในพระสงฆ์
2. เชื่อว่า บุญบาปมีจริง
3. เชื่อว่า ผลของบุญบาปมีจริง
4. เชื่อว่า บุญบาปที่เราทำก็เป็นของตนจริง

ศรัทธาทั้ง 4 ข้อนี้ สำคัญอยู่ที่ข้อ 1 คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง เพราะตั้งใจศึกษาพุทธศาสนา จนเกิดความรู้สึกว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นความจริงทุกอย่าง ความเชื่อ และความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ก็เกิดตั้งมั่นขึ้นทุกที่ ทำให้เชื่อมั่นว่าบุญบาปที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้มีจริง ผลของบุญบาปตามที่ตรัสสั่งสอนไว้มีจริง บุญบาปที่ผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นจริงตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมความว่าทำให้เชื่อมั่นในพุทธศาสนาศรัทธา ความเชื่อในพุทธศาสนา เมื่อมีลักษณะดังกล่าว จึงเป็นศรัทธาที่ถูกต้อง ผู้ที่มีศรัทธาที่ถูกต้อง จึงจะเป็นพุทธศาสนิกชนผู้ถึงไตรสรณคมน์ ที่ถูกต้อง การปลูกศรัทธาที่ถูกต้องหรือการปรับปรุงศรัทธาให้ถูกต้องอาศัย

1. บุคคลผู้ชักจูงศรัทธาเริ่มตั้งแต่บิดามารดาอบรมบุตรธิดาตั้งแต่เล็ก ๆ ด้วยวิธีสอนให้เชื่อฟังอย่างมีเหตุผลเท่าที่เด็กจะเข้าใจ มิใช่ด้วยวิธีหลอกล่อให้เข้าใจผิดหรือขู่ให้กลัว ฉะนั้นเมื่อ จะห้ามมิให้เด็กทำอะไร ก็พยายามแนะนำให้เด็กรู้เหตุผลถูกผิด หรือใช้วิธีแก้ร้ายให้กลายเป็นดีอย่างมีเหตุผล เมื่อจะสอนพุทธศาสนาแก่เด็กก็สอนอย่างถูกต้อง ปลูกความเชื่อที่ถูกต้องให้แก่เด็ก ก็จะทำให้เกิดศรัทธาที่ถูกต้อง เป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เพราะเชื่อด้วยความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง เมื่ออบรมให้รู้ให้เข้าใจในพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระ

ธรรม แล้วเผยแพร่พระธรรมนั้น พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้วตามพระธรรม และช่วยบอกเปิดเผยพระธรรม เมื่อรู้เข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และปลูกศรัทธาอย่างถูกต้องให้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะไม่หวังอะไรผิด ๆ จากพุทธศาสนา เพราะถ้าไม่สมหวังก็จะเสื่อมความนับถือลงไป ฉะนั้น เมื่อมีศรัทธาที่ถูกต้องให้ทำความดี และจะได้รับผลดีด้วยตนเอง บุคคลผู้มีหน้าที่ชักจูงศรัทธา แม้จะพยายามอบรมปลูกหรือปรับศรัทธาให้ถูกต้อง แต่ความสำเร็จที่ได้ต้องอาศัยบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับการอบรมที่ถูกต้อง นั่นคือ ตนเอง

2. ตนเอง ได้แก่ ตัวเราเองทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เพราะตัวเราเองจำต้องคอยตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าเป็นอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ ถ้ายังไม่ถูกต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูกคือ พยายามคิดทำความเข้าใจในหลักของความเชื่อข้างต้น เพราะตัวเราเองต้องเห็นจริงด้วยความเชื่อ จึงจะตั้งมั่น เมื่ออาจยังไม่เห็นจริงด้วยตนเองในหลักของศรัทธาดังกล่าว ก็ทำความเชื่อฟังไปก่อน อย่าดี้อันไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดถึงพระพุทธเจ้า

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ความศรัทธาในพุทธศาสนา จากการให้คำนิยามศัพท์เบื้องต้น กล่าวได้ว่าเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุผลของบุคคลที่มีต่อศาสนาพุทธ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไป อันนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อทำความดี ดังนั้น จึงสามารถให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับ"ความศรัทธา หรือความเชื่อ ทางพุทธศาสนา" ไว้ดังนี้

ความเชื่อทางศาสนา เป็นลักษณะทางจิตประเภทหนึ่งของบุคคล หมายถึงการรับรู้และการยอมรับว่าเป็นความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจและสภาพของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ แต่สำหรับในทางพุทธศาสนาถือว่า ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้สติปัญญา และการใช้เหตุผล สามารถนำความเชื่อไปปฏิบัติได้(พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532) หรืออาจเรียกว่า ศรัทธา ซึ่งจะหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผล มั่นใจในความจริง ความดี ในสิ่งที่นับถือ ปฏิบัติ ศรัทธามีประโยชน์ คือ เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิ ปัญญา และเกิดความผาสุกในการปฏิบัติ และเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งและต้านปะทะไม่ให้ยอมตามสิ่งที่ชักจูงให้ความชั่ว (พุทธทาสภิกขุ, 2532) โดยเฉพาะผู้ที่เชื่อในพุทธศาสนาจะเชื่อและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรกสวรรค์ และความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา

ความเชื่อทางพุทธศาสนา ยังสามารถให้ความหมายได้อีกว่า หมายถึง การรับรู้และยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพุทธศาสนา ความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนอย่างมาก ความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญทางพุทธศาสนาประกอบด้วย ลักษณะขั้นต้นของพุทธมามกะ คือ ความเชื่อในไตรสรณะคมน์ หรือพระรัตนตรัยได้แก่ ความเชื่อในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักความเชื่อเบื้องต้นที่ชาวพุทธจะต้องยึดถือ เพราะความเชื่อนี้ถือว่าเป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนิกชน ดังนั้นต้องมีความเชื่อในพระรัตนตรัย และยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง คือ ต้องเชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ และเป็นผู้ปฏิบัติชอบ พระธรรม คือ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พุทธศาสนิกชนควรรู้ และพระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอน แก่ประชาชน (ไพฑูรย์ พวงยอด, 2545)

ในการศึกษาความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ได้แบ่งความเชื่อออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (งามตา วินินทนนท์, 2536)

1. ความเชื่อในพระพุทธเจ้า เป็นความมั่นใจในฐานะที่ท่านเป็นบุคคลต้นแบบที่ยืนยันถึงความลamarของมนุษย์ว่า เป็นผู้มัสติปัญญา ความลamarที่จะฝึกหรือพัฒนาให้บริบูรณ์ได้ สามารถหยั่งรู้ลัทธิธรรม บรรลุความหลุดพ้นเป็นอิสระ ไร้ทุกข์ ลอยเหนือโลกธรรมและมีความดีสูงสุดเลิศ ที่แม่เทพเจ้าและพรหมก็การบูชา

2. ความเชื่อในพระธรรม ได้แก่ ความมั่นใจในความจริงและความดิงามที่พระพุทธเจ้า ได้แสดงไว้ว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ได้ค้นพบ ปฏิบัติเห็นผล ประจักษ์กับตนเองแล้วจึงนำมาประกาศเปิดเผยไว้ ธรรมคือกฎแห่งธรรมชาติ เป็นกลางและเที่ยงธรรมต่อทุกคน ผู้ใดรู้จักพัฒนาตนเองให้มีสติปัญญา นำความรู้ทางธรรมหรือความจริงนี้มาใช้ประโยชน์ต่อสิ่งทั้งหลาย ด้วยความรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริง ก็จะแก้ปัญหาได้ดีที่สุดและมีชีวิตที่ดีที่สุด

3. ความเชื่อในพระสงฆ์ พระสงฆ์คือ ผู้สละบ้านเรือนมาบวชในพุทธศาสนาได้ศึกษาและปฏิบัติตามลัทธิธรรมของพระพุทธเจ้า ความเชื่อในพระสงฆ์ คือ ความมั่นใจในกลุ่มบุคคลนั้นว่ามีธรรมเป็นรากฐาน เป็นผู้มัสติจิตใจทางทุกข์ แม้จะมีพัฒนาการทางจิตปัญญาในระดับต่างกัน แต่ก็อยู่ร่วมกันด้วยดี ด้วยการรู้ธรรมและปฏิบัติธรรม (สมณทา คณาเจริญ, 2545)

สรุปได้ว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระรัตนตรัยประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อันเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ใช้หลักเหตุและผลในการอธิบายความเชื่อไม่ให้หลงมกมาย โดยใช้ปัญญาในการพิจารณาอยู่เสมอ เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา สอนให้คนมีเหตุและผล ไม่เชื่ออย่างมกมาย สามารถนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันตามลัทธิธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้จิตใจผู้ที่ปฏิบัติตามเกิดความผ่องใส ปราศจากบาปต่อคนรอบข้างอยู่เสมอ รู้จักทำบุญตักบาต บริจาคทาน ฟังเทศน์ฟังธรรมและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน

พุทธศาสนิกชนยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต ในประเทศไทยประชาชนจำนวนมากนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลากว่าพันปีแล้วที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย จนแยกกันไม่ออก ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไทย ชาวพุทธจึงมีหน้าที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

การส่งเสริมเด็กและเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรม

ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤต ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และการเมืองอยู่ใตหณนี้ การที่จะทำใหห่อนคลายจากสถานการณ์ดังกล่าว คนไทยทุกคนควรหันมาช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและทำใหประเทศ

ไทยกลับมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ พัฒนาคนโดยใช้หลักคุณธรรมมาเป็นกระบวนการพื้นฐานการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงสถาบันต่าง ๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน รวมถึงสถาบันศาสนา ในการช่วยกันพัฒนาเยาวชน หล่อหลอมให้คุณธรรมจริยธรรมให้เป็นคนดีของสังคม อย่างมีความสุข ประกอบด้วย 8 ประการ คือ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

1. ขยัน คือ ผู้ที่ทำหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างขยันขันแข็งด้วยความเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาที่เข้ามา มีความตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง และรักในงานที่ทำ
2. ประหยัด คือ เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ประหยัดอดออมเงินทองที่หามาได้ ใช้จ่ายอย่างรอบคอบไม่ฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น
3. ซื่อสัตย์ คือ บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบในอาชีพอย่างจริงจัง ไม่ลำเอียงด้วยอคติ และคงทศุจริตไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม รู้จักทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ด้วยความถูกต้อง
4. มีวินัย คือ เป็นบุคคลที่รู้จักระเบียบวินัยที่เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมกำหนดขึ้น ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และยึดมั่นในกฎระเบียบที่สังคมกำหนดไว้อย่างดี
5. สุภาพ คือ เป็นบุคคลที่มีความโอ้อ้อมอารีอ่อนน้อมถ่อมตน ประพฤติตนเป็นคนเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่วางอำนาจข่มผู้อื่นด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
6. สะอาด คือ เป็นบุคคลที่มีจิตใจใสสะอาด ปราศจากความโลภ โกรธ หลง มีอาภักภริยาที่ดีงาม ผู้พบเห็นเกิดความรู้สึกสบายใจ
7. สามัคคี คือ เป็นบุคคลที่ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่น รู้จักหน้าที่และบทบาทของตนเองทั้งในฐานะเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาที่ขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุผลยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อและพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์
8. มีน้ำใจ คือ เป็นผู้ให้และผู้ช่วยเหลือสังคมรู้จักแบ่งปัน

การศึกษาที่สมบูรณ์ที่จะทำให้คนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและต่อตนเองนั้น ย่อมเป็นการศึกษาที่ให้ทั้งความรู้คุณธรรมและทักษะ หากเราปล่อยปละละเลยไม่มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้คน มีแต่ความรู้มีทักษะอย่างเดียว ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมได้เป็นอันมาก และหากเราจะดูการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ ก็จะเห็นว่ามุ่งแต่ความรู้และทักษะ ยังขาดความเอาใจใส่และกระทำกันอย่างจริงจัง ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนี้ เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากด้วยจะต้องอาศัยการกระทำจริง ๆ ต้องปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กและต่อเนื่องอยู่เสมอ ทุกสถาบันในสังคมจะต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์คุณธรรมให้เกิดขึ้นในพลเมืองของไทย เพื่อความ เจริญก้าวหน้าความสุขของบ้านเมือง การที่คนขาดคุณธรรมย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เป็นสิ่งขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของชาติ (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2525)

"คน" มิใช่เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยตาเท่านั้น แต่หากยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญซึ่งจะทำให้แตกต่างกันจากสัตว์โลกทั่วไป สิ่งนั้น คือ "คุณธรรม" เพราะคุณธรรมนี้เองที่จะทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็น "มนุษย์" อันหมายความว่า ความเป็นผู้มีใจสูง คำว่า "คุณธรรม" จึงหมายถึงสภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะ (บรรจง ชูสกุลชาติ, 2542)

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะครูทุกคนควรตระหนักพร้อมมีความรับผิดชอบทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่าง ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนเก่งและคนดี ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีทูลเกล้าถวายปริญญาคุรุศึกษบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ 5 สถาบัน ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2532 ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า การสอนคนให้เก่งนี้ ถ้าดูเฉพาะบางแง่บางมุมอาจเห็นว่าดีว่าสอดคล้องกับสมัยเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้ว จะเป็นการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่น้อยและที่สำคัญก็คือ (กรมสามัญศึกษา, 2545)

1. บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและก้าวไกล เพราะใจร้อนเร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การงานผิดพลาดขัดข้องและล้มเหลว
2. บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศเป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้ง และทำลายไมตรีจิตมิตรภาพตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน
3. บกพร่องในความมัธยัสถ์พอเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวงเพราะ มุ่งหน้าแต่จะทำตัวให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ
4. บกพร่องในจริยธรรมและความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตนให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดความชั่วทุจริตโดยไม่สะดุ้งสะเทือน '

ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติ เข้ามาสู่ประเทศไทย ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีปัจจุบันเว็บไซต์ลามกในประเทศไทยขยายตัวสูงขึ้น นอกจากนี้สื่อสารมวลชนอื่น ๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์สื่ออิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและ พฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกที่เป็นสาธารณะให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวมทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดน้อยลง จึงนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพในครอบครัวและทั้งปัญหายาเสพติดกับอาชญากรรมอื่น ๆ สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมและอบรมหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติ

ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังศีลธรรมกับคตินิยมที่งดงามให้แก่ลูกหลานเริ่มน้อยลง เนื่องจากวิถีปรับเปลี่ยนไปมีลักษณะต่างกัน คนต่างอยู่ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างมีเพิ่มมากขึ้น มีครอบครัวมากกว่าร้อยละ 4 ไม่มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลทำให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอย การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากกว่า 3 หมื่นแห่งทั่วประเทศ (ธีรพงษ์ มหาวีโร, 2550)

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ การส่งเสริมให้ประกอบคุณงามความดีอันประกอบไปด้วยสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์สากลของสังคม ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อบรรลุถึงสภาพแห่งชีวิตอันมีคุณค่าที่พึงประสงค์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม และเป็นมาตรฐานหรือแนวทางในการประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้คนในสังคมนั้นมีความสุขและความพอใจ โดยสภาพความดีงามทั้งหลายซึ่งฝังลึกอยู่ในสำนึกของบุคคล กล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะผู้มีคุณธรรม จึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ มีความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกอย่างถูกต้องดีงาม ซึ่งในยุคดิจิทัลการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปรับตัวและสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาอธิบายและชี้แนะประชาชนให้เข้าใจในหลักการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องถูกหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้จึงจะสามารถสร้างศรัทธาความเชื่อและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนในยุคปัจจุบันนี้ได้ จะบอกว่าประชาชนไม่เข้าวัดเพราะอะไร เพราะพระสงฆ์ไม่ได้สร้างศรัทธาหรือมีข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ไปในทางลบมากกว่าทางบวก สิ่งที่เป็นปัญหาหลักก็คือการที่จะทำให้พระสงฆ์มีการเข้าใจได้ศึกษาปฏิบัติอย่างถ่องแท้เข้าใจในหลักธรรมวินัยเข้าใจในหลักของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมายบางข้อจึงจะสามารถสร้างเสริมศรัทธาให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นัยยะของศรัทธาในพระพุทธศาสนา

"ศรัทธา" แปลว่า ความเชื่อ หมายถึง เฉพาะ "ศรัทธา" ที่เชื่อด้วยปัญญา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล ถ้าเชื่อโดยปราศจากปัญญา เรียกว่า "อโหัมภี" (ความน้อมใจเชื่อ หรือเชื่อตามเขา)

ประเภทของศรัทธามี 4 ประการ คือ

1. กัมมสัทธา เชื่อกรรม
2. วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม
3. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์โลกมีกรรมเป็นของๆ ตน
4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

"ศรัทธา" ในที่นี้เราหมายถึง "ตถาคตโพธิสัทธา" คือ ความเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้จริง เชื่อว่าธรรมที่พระองค์ตรัสรู้มีจริงจริงสามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้พ้นจากทุกข์ให้เข้าถึงสุขธรรมดาในโลกจนถึงสุขอันยอดเยี่ยมกล่าวคือเป็นหนทางให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้จริง

"กัฏฐกัฐิสูตร"

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลายสภาพนี้ย่อมมีแก่สาวก ผู้มีศรัทธา ผู้หยั่งลงในคำสอนของพระศาสดาแล้วประพฤติด้วยตั้งใจว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพระศาสดา เราเป็นสาวก พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงรู้ เราไม่รู้ คำสอนของพระศาสดา ย่อมมองงามมีโอชาแก่ "สาวก" ผู้มีศรัทธา ผู้หยั่งลงในคำสอนของพระศาสดาแล้วประพฤติด้วยตั้งใจว่าเนื้อและเลือดในสรีระของเราจงเหือดแห้งไปจะเหลืออยู่แต่หนังและเอ็นและกระดูกก็ตามที่เมื่อเรายังไม่บรรลุถึงอิฐผลที่จะพึงบรรลุด้วยเรี่ยวแรงของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ ด้วยความบากบั่นของบุรุษแล้ว จักคลายความเพียรนั้นเสีย จักไม่มีเลย."

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผลสองอย่าง คือ อรหัตผลในปัจจุบันหรือเมื่อขันธัญญะที่กรรมกิเลสเข้าไปยึดถือเป็นส่วนเหลือยังมีอยู่ ความเป็นพระอนาคามีอย่างใดอย่างหนึ่ง อันสาวกผู้มีศรัทธา ผู้หยั่งลงในคำสอนของพระศาสดาแล้วประพฤติดีพึงหวังได้"

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นยินดี ชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้แล"

"ตถาคตโพธิสัทธา" เป็นเหตุให้เกิดความมั่นใจในพระพุทฺธเจ้า มั่นใจในธรรมที่พระองค์สอนและปฏิบัติตามด้วยความมั่นใจ ปราศจากความลังเลสงสัย

ทำให้ได้รับผลจริงมีความเชื่อมั่นเพราะปราศจากสงสัยในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทฺธเจ้า ที่เราสดสรเสริญพระพุทฺธคุณ อิติปิโส ภควา อะระหัง สัมมาสัมพุทฺธो ฯ.....

จากพระสูตรดังกล่าว จะเห็นได้ว่านัยสำคัญของ ตถาคตโพธิสัทธา คือ ความศรัทธาที่สิ้นสงสัยในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าเพราะในเบื้องต้นได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าและพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติจริงแล้ว จนกระทั่งเกิดความเชื่อมั่นในคำสอนของพระองค์ จึงทุ่มชีวิตเป็นเดิมพันทำภาวนาเพื่อการสิ้นอาสวะกิเลสลงเดียวกับพระองค์

นัยหมายความว่า การเกิดขึ้นของตถาคตโพธิสัทธานั้นมี 2 ระดับ คือ ศรัทธาที่เกิดขึ้นหลังจากการฟังธรรมกับศรัทธาที่เกิดขึ้นหลังจากบรรลุธรรม

วิธีสังเกตผู้มีศรัทธาต่อพุทฺธบุตร

วิธีปลูกฝังศรัทธาในเบื้องต้น มีอย่างน้อย 5 ประการ

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีดำรงตนให้น่าไหว ด้วยการเคี่ยวเข็ญฝึกฝนอบรมตนเองตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อมุ่งทำพระนิพพานให้แจ้ง

2. พระสงฆ์ทำหน้าที่ดูแลวัดให้เป็นบุญสถานที่เหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม คือ มีความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ความสันโดษ และ ความสง่างาม

3. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมคนในวัดให้ เป็นต้นแบบชาวพุทฺธ คือ เป็นผู้มีสีล 5 มีกิริยามารยาทเรียบร้อย พุทฺธจาไพเราะ วางตัวได้เหมาะสมกาลเทศะ สมควรแก่การที่เป็นลูกศิษย์ก้นกุฏิของพระอาจารย์ในวัดนั้น

4. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้แก่ญาติโยม ด้วยการปิดนรก เปิดสวรรค์ เปิดทาง "พระนิพพาน" เพราะเมื่อญาติโยมได้ฟังธรรมแล้วก็ต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติด้วย เช่น ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น

5. พระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกพัฒนธรรมชาวพุทธ ให้แก่ "ญาติโยม" เพื่อปลูกฝังความเป็นเจ้าของวัดเจ้าของพระพุทธศาสนา สร้างความสามัคคีในการทำมาหากินและเป็นต้นบุญต้นแบบให้แก่ลูกหลานในการปลูกฝังความรักพระพุทธศาสนาจะได้ช่วยกันเป็นกำลังสืบทอดรักษายุทธศาสนาให้ยืนยาวตราบนานเท่านาน

ยกตัวอย่างเช่น หลังจากฟังเทศน์แล้ว ต้องมีประเพณีช่วยการจัดเก็บเช็ดถูเสื่อ ล้างห้องน้ำ ปลูกต้นไม้ กวาดวัด ทาสีรั้ววัด หรือกิจกรรมอื่น ๆ ในการพัฒนาวัด แต่ต้องพยายามควบคุมเวลาอย่าให้นานเกินไป อาจมีการสร้างบรรยากาศด้วยการเล่าอานิสงส์การทำมาหากินไปด้วย เพื่อให้ญาติโยมปลื้มปิติในบุญ เมื่อเขาเหล่านั้นร่วมทำกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นบ่อยจนคุ้น มีความรู้สึกเป็นเจ้าของวัดก็จะมีนิสัยดี ๆ มีนิสัยรับผิดชอบต่อส่วนรวมไม่ปล่อยปละละเลยช่วยกันเป็นหูเป็นตาช่วยดูแลรักษาวัดได้เป็นอย่างดีโดยทั้งหมดนี้มีวัตถุประสงค์คือต้องการปลูกฝังความรักวัดและความเคารพในธรรม

จากแนวทางวิธีปลูกฝังศรัทธาในเบื้องต้น 5 ประการ นี้จะเห็นได้ว่าหากวัดขาดพระภิกษุต้นแบบศีลธรรมที่เป็นแกนนำในการทำมาหากินของสังคมเสียแล้ว ศรัทธาของชาวพุทธจึงยากจะเกิดขึ้นจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อไป จึงเป็นเหตุให้พระศาสนาถดถอยลงไป

เพราะเหตุนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้คัดเลือกบุคคลที่มีศรัทธาเข้ามาบวชเป็นคุณสมบัติข้อแรก เพราะการที่พระภิกษุนั้นจะเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของญาติโยมได้ก็ต้องมีศรัทธาในพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก่อน เมื่อบวชแล้วจึงจะมีความรักในการฝึกตนในเบื้องต้นนี้

1. ผู้ออกบวชต้องเห็นภาพการสร้างบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเข้าสู่พระนิพพานได้อย่างชัดเจนเพื่อให้เป้าหมายการบวชของตนเองเกิดความชัดเจนดุจเดียวพระพุทธองค์ในวันออกบวช

2. ผู้ออกบวชต้องรักการฝึกฝนอบรมตนเอง เพื่อให้เป็นพระแท้ที่บรรลุธรรม และพระแท้ที่เป็นนักเผยแผ่จึงจะเป็นที่พึ่งในการจัดทุกสิ่งให้แก่ตนเองและสังคมได้

3. ผู้ออกบวชต้องหมั่นเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์อาจารย์ เพื่อขอโอวาทในการฝึกฝนอบรมตนเองและเพื่อให้ท่านเตือนสติหรือให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการประพฤติพรหมจรรย์ให้ตลอดรอดฝั่ง

4. ผู้ออกบวชต้องตระหนักว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปี่ยมไปด้วยพระกรุณาธิคุณ คือ คิดจะซื้อสัตว์ชนสัตว์ไปพระนิพพานให้หมดพระองค์จึงทรงทำงานเป็นทีมการที่จะเข้าใจพระพุทธรูปได้ก็ต้องฝึกรับผิดชอบหมู่คณะและพระพุทธศาสนาด้วยการทำงานเป็นทีม

เมื่อใดก็ตามที่วัดสามารถฝึกอบรมผู้ออกบวชและผู้เตรียมตัวออกบวชให้มีความเข้าใจในการออกบวช เช่นนี้ ศรัทธาย่อมเกิดขึ้นในบุคคลนั้นการทุ่มชีวิตทำภาวนาเพื่อกำจัดอัสวะกิเลสให้สิ้นไปจึงจะเกิดขึ้นตามมาวัดแห่งนั้นจึงจะได้พระภิกษุผู้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของญาติโยมได้จริงเป็นอายุพระพุทธศาสนาได้จริงเป็นที่พึ่งแห่งการจัด

ทุกข์และผู้นำการสร้างความดีให้แก่สังคมได้จริง เพราะผู้ออกบวชท่านนั้น เป็นผู้มิตถาคตโพธิศรัทธาในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างมั่นคงดีแล้วจึงยืนหยัดทำพระนิพพานให้แจ้งท่ามกลางกระแสกิเลสของโลกโดยไม่หวั่นไหว อีกทั้ง ยังนำพาหมู่ชนทวนกระแสกิเลสมุ่งพระนิพพานตามรอยบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปพร้อมกับท่านได้อีกด้วย (กัลยาณมิตร, 2567)

แผนภาพที่ 1 พระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล

สรุป

พระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล จึงจำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมทั้งฝ่ายวัดบ้านและโรงเรียน คือ มีการที่จะคิดพัฒนาช่วยเหลืออาศัยซึ่งกันและกัน ประชาชนเป็นผู้ที่จะช่วยสนับสนุนในเรื่องของอาหารในเรื่องของปัจจัย 4 ที่จะถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะทางที่ดีทางหลักคำสอนพุทธศาสนา จึงจำเป็นจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน การที่จะโจมตีวัดหรือวัดจะโจมตีสังคมจะเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนไม่จำเป็นก็คงไม่เกิดขึ้น ส่วนการจะส่งเสริมศรัทธาแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล พระสงฆ์จึงมีบทบาทอย่างยิ่งคือเป็นตัวอย่างในการนำหลักธรรมทางสอนทางพุทธศาสนามาใช้และอธิบายไปในเรื่องของศรัทธา 4 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกรรม เรื่องของผลของกรรม เรื่องของสัตว์โลกเป็นไปตามกรรม หรือ เรื่องความศรัทธาการตรัสรู้พระพุทธเจ้าเหล่านี้เป็นสิ่งที่พระสงฆ์จำเป็นจะต้องสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแนะนำคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชนจึงจะเกิดผลในยุคดิจิทัลซึ่งมีความรวดเร็วทันสมัยในเทคโนโลยีและสิ่งสำคัญที่ส่งไม่ควรที่จะทำผิดนอกเหนือจากทางวินัย นอกเหนือจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือทำผิดกฎหมาย เป็นตัวอย่างมีภาวะผู้นำเป็นผู้ที่ยอมรับของประชาชนในรอบวัดหรือประชาชนทั่วไปจึงจะสามารถรักษาศรัทธาและนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเชื่อให้แก่ประชาชน

เพราะถ้าสอนอย่างเดียวแต่ไม่ปฏิบัติธรรม ไม่ประพฤติตามสิ่งเหล่านั้นก็จะไม่เกิดผลที่ดีต่อพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและน่านำเสนอต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.(2553). *การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสามัญศึกษา. (2545). *คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร*. กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์ และสตูดิโอ.
- กัลยาณมิตร. (2567). ศรัทธา. สืบค้น 12 ธันวาคม 2567 จาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=24094.
- งามตา วินิตานนท์. (2536). *ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร* (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรพงษ์ มหาวิโร. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะบุคส์.
- บรรจง ชูสกุลชาติ.(2542). *คู่มือพัฒนาคุณธรรม*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).(2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย*. กรุงเทพมหานคร : ผลิตัณม์.
- พุทธทาสภิกขุ.(2533). *ใจความสำคัญแห่งคัมภีร์มุนุขย์*. กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ.(2566). *ชุมนุมเรื่องสั้นพุทธทาสภิกขุ*. สืบค้น 17 ธันวาคม 2567.จาก http://www.openbase.in.th/files/ptbook_short-articles.pdf
- ไพฑูรย์ พวงยอด. (2545). *ความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องมงคล ๓๙ ประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา).บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.(2525). *เอกสารประกอบการอบรมจริยธรรมผู้บริหาร*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- สุนันทา คณาเจริญ. (2545). *ศรัทธาในพระพุทธศาสนา*. วารสารวงการครู, 8(2), 98-101.

อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาอาชีพเกษตรกรชุมชน*

THE FOUR POWERS AND CAREER DEVELOPMENT OF COMMUNITY FARMERS

พนมพร เมฆพัฒน์

พระครูวิรุณหธรรมกิตต์ (ทวีศักดิ์ ธมมกิตติโก)

จักรพันธ์ นวะแก้ว

Phanomphon Mekphat

Phrakhru Wirunthammakit (Thaweesak Thammakittiko)

Jakkaphan Nawakaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ตาก

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Tak Buddhist College, Thailand

E-mail : nuy2515@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาอาชีพเกษตรกรชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีแนวทางการทำงานที่มีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเพียรพยายาม ความตั้งใจจริง และการไตร่ตรองปรับปรุง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ฉันท์ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความรักในอาชีพ ทำให้เกษตรกรมีความภาคภูมิใจและเต็มใจในการพัฒนาตนเอง ส่วนวิธีช่วยเสริมความอดทน มุ่งมั่น แม้ต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ภัยธรรมชาติหรือความผันผวนของราคาผลผลิต ขณะที่จิตตะส่งเสริมให้เกษตรกรมีความใส่ใจในทุกขั้นตอนของการทำงานตั้งแต่การวางแผน การดูแลรักษา จนถึงการเก็บเกี่ยวและจัดจำหน่ายผลผลิต สุดท้าย วิมังสาช่วยให้เกษตรกรรู้จักการประเมินผล วิเคราะห์ข้อผิดพลาดและปรับปรุงวิธีการทำเกษตรอย่างเหมาะสม

การน้อมนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 มาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรชุมชน โดยเชื่อมโยงหลักธรรมกับแนวทางการปฏิบัติทางอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทั้งด้านจิตใจ วิถีชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งต้องใส่ใจพัฒนา โดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ทักษะ และแนวคิดในการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4, พัฒนาอาชีพ, เกษตรกรชุมชน

Abstract

The article titled "The Four Right Endeavors and the Development of Community Farmers' Professions" aims to study the Buddhist principle of the Four Right Endeavors and apply it to the development of farmers' professions in the community. This is to promote efficient working methods and lead to sustainable success for farmers. The Four Right Endeavors are principles that help cultivate motivation, perseverance, sincerity, and reflective improvement, which are essential qualities for practicing agriculture in an ever-changing environment.

Chanda helps create inspiration and love for the profession, making farmers proud and willing to develop themselves. Virya enhances patience and perseverance, even when facing various obstacles such as natural disasters or fluctuations in product prices. Meanwhile, Citta encourages farmers to pay attention to every step of their work, from planning and maintenance to harvesting and selling the products. Finally, Vimamsa helps farmers learn to evaluate, analyze mistakes, and improve agricultural methods appropriately.

Incorporating the four bases of spiritual power as a framework for the community farmers' career development, linking these principles with practical career approaches to create strength in the community's mental, lifestyle, and economic aspects. Additionally, there is a need for a thirst for knowledge and development, emphasizing lifelong learning to equip farmers with the knowledge, skills, and mindset for sustainable career development.

Keywords : Four Powers, Career Development, Community Farmers

บทนำ

ปัจจุบันในประเทศไทยมีประชากรที่ทำเกษตรกรรมเป็นจำนวนมากเหมือนกัน โดยเฉพาะทางภาคเหนือของ ไทย จะเห็นได้ว่ามีประชาชนที่ทำเกษตรกรรมแทบจะทุกพื้นที่โดยการทำเกษตรของแต่ละพื้นที่ก็จะแตกต่างกันไปตาม พื้นที่ ที่ประชาชนอาศัยอยู่ไม่ว่าจะเป็นการทำเกษตรชุมชน หรือการทำเกษตรภายในครอบครัว เพื่อสร้างรายได้ใน ครอบครัวหรือว่าชุมชนก็แล้วแต่ และเป็นการพัฒนาอาชีพของกลุ่มเกษตรกรให้มีความมั่นคงยั่งยืน พัฒนาให้ ทันสมัยขึ้น เกษตรกรมีคุณภาพที่ดีขึ้น พัฒนาสู่รุ่นต่อรุ่น และยังพัฒนาให้สังคมมีความก้าวหน้าทางเกษตรกรรมมาก ขึ้นด้วย เมื่อพูดถึงพื้นที่การทำเกษตรและมีกลุ่มเกษตรกรมากพอสมควร มีการทำเกษตรหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การทำไร่ทำนา การปลูกพืชผักสวนครัว ก็ล้วนแล้วเป็นอาชีพที่ทำให้เกษตรกร สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสุข สบาย แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังคงมีปัญหาอีกหลายอย่างตามมา เช่น การขาดทุนจากการทำเกษตรทำให้กลุ่ม เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน เป็นปัญหาหลักของเกษตรกรส่วนใหญ่ และยังมีปัญหาอีกหลายอย่างส่งผล กระทบต่อกลุ่มเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของราคาสินค้าตกต่ำ การขาดทุน การเกิดอุทกภัยธรรมชาติต่าง ๆ

ทำให้กลุ่มเกษตรกรได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก และนอกจากนี้สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้เกษตรกรสามารถ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้นั้นก็คือ เกษตรกรจะต้องได้รับความรู้อย่างถูกต้อง และองค์ความรู้ที่เกษตรกรสามารถ นำมาใช้หรือมาปฏิบัติได้นั้นก็คือ หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ที่หมายถึง พอใจในสิ่งที่มาอยู่หรือทำอยู่ ในสิ่งที่มิหรือ สิ่งที่ทำ วิริยะ ก็คือ ความพากเพียรและความขยันอย่างต่อเนื่อง จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ มุ่งมั่น และ รับผิดชอบต่อสิ่งนั้น ๆ วิมังสา คือ ความตระหนักไตร่ตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญา เกษตรกรทุกกลุ่มสามารถยึด หลักพวกนี้ไปใช้ได้ เพื่อพัฒนาการเกษตรของตนและชุมชนที่เราทำการเกษตรอยู่นั้นได้ และทำให้ชุมชนหรือตำบล มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เกษตรกรบางกลุ่มบางรายกลับมามีคุณภาพชีวิตที่ดีอีกครั้ง สามารถเลี้ยงชีพได้โดยการทำ เกษตร และทำให้เกษตรกรทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรมากขึ้น และไม่เกิดปัญหาตามมาอีก ประโยชน์ที่จะได้รับการยึดหลักอิทธิบาท 4 มีมากมาย ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น และยังแก้ไขปัญหาด้านการ พัฒนาของกลุ่มเกษตรกร พัฒนาปัญหาการขาดทุน ปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ ทำให้กลุ่มเกษตรกรรู้วิธีการแก้ไขปัญหา เหล่านี้ได้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรนั้น มีประโยชน์หลายด้าน รวมทั้งยังช่วย แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้และยังมีประโยชน์ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตนอีกด้วย

การเกษตรเป็นอาชีพพื้นฐานของประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงทางอาหาร ของประเทศ โดยเฉพาะในระดับชุมชน ซึ่งเกษตรกรถือเป็นกลุ่มแรงงานหลักที่ขับเคลื่อนการผลิตพืชอาหาร พืช เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรไทยจำนวนมากยังคงประสบปัญหาเรื่องรายได้ ความไม่มั่นคงในการผลิต และขาดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) พบว่า ประเทศไทยมีเกษตรกรประมาณ 7.7 ล้านครัวเรือน (ข้อมูลปี 2566) โดยกว่า 60% มีรายได้ต่ำกว่าเส้น ความยากจน การพัฒนาอาชีพเกษตรกรจึงต้องอาศัยแนวทางที่ไม่เพียงมุ่งเน้นทางเทคนิคหรือการส่งเสริมด้านการ

ผลิตเท่านั้น แต่ยังควรคำนึงถึงการพัฒนาศักยภาพภายในของเกษตรกรในด้านทัศนคติ แรงจูงใจ และความเพียรในการประกอบอาชีพด้วย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,2566)

“อิทธิบาท 4” ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เน้นการสร้างแรงจูงใจภายในและแนวคิดเชิงบวก อันสามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกรในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเกษตรกรมีฉันทะในการทำอาชีพ วิริยะในการพัฒนา จิตตะในการเอาใจใส่ และวิมังสาในการใคร่ครวญและปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง ย่อมสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความยั่งยืนในอาชีพได้ในระยะยาว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539)

ดังนั้น บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรในชุมชน เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชนโดยรวม

หลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 ประการเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ได้มีนักปราชญ์ให้ความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักแห่งความสำเร็จ หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไร เป็นหลักธรรมอายุสองพันกว่าปีไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย หลักความสำเร็จที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ ที่เรียกว่า อิทธิบาท ธรรมให้ถึงความสำเร็จ ซึ่งมี 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ รักงาน การเห็นคุณค่า ความพอใจ คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือ เพียงเพราะอย่างได้รางวัลหรือผลกำไร 2) วิริยะ สู้งาน ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน คือ พากเพียรทำขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ 3) จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง คือ เอาจิตผูกไว้ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข ใช้ปัญญาสอบสวน หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง และเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),2545)

ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ว่ามีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็นำมาซึ่งผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายาม ขวนขวายหาความรู้บ่อย ๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละเลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต),2542)

อิทธิบาท 4 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า การฝึกหัดคนให้มีคุณธรรม จัดเป็นการใช้ปัญญา ในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่า การทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอน งานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุง (สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, 2550)

อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาอาชีพเกษตรกร คือแนวทางการทำงานให้ประสบความสำเร็จหรือก็คือการมี รายได้เพิ่มมากขึ้น ด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1. ฉันทะ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ เกษตรกรมีใจรักและพึงพอใจในอาชีพ ของตน มีความพึงพอใจที่จะอยู่ในพื้นที่ของตน ใช้พื้นที่ของตนทำการเกษตร 2. วิริยะ ความขยัน ความมุ่งมั่น หุ่เม่ ทั้งร่างกายแรงใจ เมื่อมีใจรักในอาชีพเกษตรกร พอใจที่จะอยู่ในพื้นที่ จึงมีความขยัน มุ่งมั่น ที่พัฒนาอาชีพ เกษตรกร 3. จิตตะ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เอาใจใส่ในอาชีพเกษตรกรรมของตน เมื่อมีใจรัก พอใจ ขยัน สิ่ง ที่ตามมาคือการมีใจที่จดจ่อ เอาใจใส่ ต่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกร เมื่อใจจดจ่อต่อการทำการเกษตร หรือการ งานใดที่เกี่ยวข้องกัน ความรอบคอบก็จะตามมา เมื่อมีความรอบคอบ ความผิดพลาด ปัญหาอุปสรรคจะน้อยตาม ไปด้วย และ 4. วิมังสา เกษตรกรเมื่อลงมือทำการเกษตรแล้ว จะหมั่นดูแล ตรวจตราพืชผล ที่จะสร้างรายได้เสริม ของตน คอยดูแลพืชผล ป้องกันโรค หนอน แมลง วัชพืช ทำลายพืชผล เมื่อเกิดโรคและแมลง วัชพืชก็พร้อมที่จะหา วิธีแก้ไขด้วยความรวดเร็ว ด้วยประสบการณ์ของตนเองหรือขอความช่วยเหลือจากผู้รู้ (กรมการศาสนา, 2561)

ความหมายของเกษตรกรชุมชน และการเกษตรอย่างยั่งยืน

1. ความหมายของเกษตรกรชุมชน

เกษตรกรชุมชน หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรภายในพื้นที่ของตนเอง หรือภายในชุมชนที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประมง หรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยมีลักษณะการทำงานที่อาศัยการรวมกลุ่มหรือความร่วมมือกันของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพและ ยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ เกษตรกรชุมชนยังเป็นผู้ดูแลและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น การรวมกลุ่มของ เกษตรกรในชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือกลุ่มอาชีพเฉพาะทาง เป็นตัวอย่างของการสร้างเครือข่าย ที่เข้มแข็งในการบริหารจัดการและพัฒนาอาชีพร่วมกัน โดยอาศัยแนวคิดการพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูล กันในสังคมชนบทและมีบทบาทสำคัญเป็นกลไกหลักของการผลิตอาหารและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทั้งยังช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของท้องถิ่นผ่านการสร้างรายได้และการหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีโครงสร้างประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นเมื่อเกษตรกรชุมชนที่ พึ่งพาตนเองและเกื้อกูลสังคมชนบทจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน

2. ลักษณะสำคัญของเกษตรกรชุมชน คือ การรวมกลุ่มหรือทำงานร่วมกันในระดับชุมชน เช่น การตั้งกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน หรือเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ เน้นการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพและเสริมรายได้ โดยมักจะผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่ายภายในท้องถิ่น ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้พันธุ์พืชพื้นเมือง การใช้แรงงานภายในครัวเรือน หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้สมุนไพรในท้องถิ่น การทำเกษตรอินทรีย์ หรือการฟื้นฟูวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

3. ความหมายของการเกษตรอย่างยั่งยืน

การเกษตรอย่างยั่งยืน หมายถึง แนวทางหรือกระบวนการทำเกษตรที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงอาชีพและการผลิตได้ในระยะยาว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่จะดำรงชีพในอนาคต การเกษตรอย่างยั่งยืนมีเป้าหมายในการรักษาทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตอาหารและวัตถุดิบได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ตลอดจนช่วยลดความเสี่ยงจากผลกระทบของสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป การเกษตรอย่างยั่งยืนยังเน้นการลดการใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง โดยหันมาใช้วิธีการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชหมุนเวียน หรือการปลูกพืชร่วมกับพืชคลุมดิน

4. หลักการสำคัญของการเกษตรอย่างยั่งยืน คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม และการดูแลคุณภาพน้ำ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้สารเคมี และการลดของเสียหรือมลพิษจากกระบวนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่อย่างเหมาะสมและลดต้นทุน เช่น การปลูกพืชผสมผสานหรือการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กับการปลูกพืช การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร คือ การทำเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพภายในครัวเรือนก่อน และจึงค่อยขยายสู่การผลิตเชิงพาณิชย์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยช่วยลดภาระหนี้สิน สร้างรายได้ที่มั่นคง และส่งเสริมสุขภาพของเกษตรกรและครอบครัว

5. ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรชุมชนกับการเกษตรอย่างยั่งยืน

เกษตรกรชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเกษตรอย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมากที่สุด เมื่อมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จะสามารถช่วยกันดูแล ฟื้นฟู และใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล การทำเกษตรอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ แลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือระหว่างกันในกลุ่มเกษตรกร ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชนในภาพรวม

การพัฒนาอาชีพเกษตรกรชุมชน

การส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) คือการให้บริการหรือระบบที่ช่วยเหลือ ประชาชนโดยวิธีการให้การศึกษา (Education Procedure) เพื่อปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางการ เกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรายได้รวมทั้งการปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ (Level of Living) ระดับ มาตรฐานทางการศึกษา และสังคมของชีวิตชนบทให้ดีขึ้น กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการเกษตรคือเป็นกระบวนการในการปรับปรุงประสิทธิภาพ การผลิตของเกษตรกรในชนบท รวมทั้งวิถีชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการให้บริการแก่ ประชาชนด้านการเกษตร โดยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เขาได้รับความรู้นำไปปฏิบัติ ด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้

ดังนั้น การที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า ..ด่าริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่มันเป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช่..(สมพร เทพสิทธา, 2549)

ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหา路ทางที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มีการบังคับการแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริง ๆ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งที่ว่า ...คนทุกคน ไม่ว่าชาวกรุงหรือชาวชนบทไม่ควรมีการศึกษา มากหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้น จักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบผสม (Hybrid Theories of Implementation) การผสมจากทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่างและทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากล่าง ขึ้นบน ทฤษฎีใหม่ที่น่าข้อดีของทั้งสองทฤษฎีมาผสมกันให้เกิดแนวทางบูรณาการขึ้นการผสมผสาน หรือบูรณาการทั้ง 2 ตัวแบบเข้าด้วยกัน Elmore (1980)ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในนักวิชาการที่พยายาม วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผสมผสานตัวแบบจากบนลงล่าง (Forward Mapping) และจากล่างสู่บน (Backward Mapping) เข้าด้วยกัน เนื่องจากการวิเคราะห์ปัญหาใน การนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่างนั้น มีที่มาจากฐานคติที่ว่าผู้กำหนด

นโยบายในระดับบนจะมี ความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ อย่างสำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของ นโยบายได้ในขณะที่การวิเคราะห์ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติจากล่างสู่บนนั้นให้ความสำคัญกับการเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างในฐานะผู้ให้บริการตามนโยบายโดยมีปฏิสัมพันธ์ โดยตรงกับผู้รับบริการ ดังนั้น Elmore จึงชี้ว่าการมองจากมุมมองจากข้างล่างย่อมจะช่วยให้สามารถ มองปัญหาของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องพ้องตรงกับสภาพความเป็นจริง ในการนำ นโยบายไปปฏิบัติผลงานของ Elmore นั้น กล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน กับผลงานของ นักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันนี้ได้แก่ Goggin และคณะ (1990) และ Winter (1990) อย่างไรก็ตามการนำนโยบายไปปฏิบัติจะสามารถปฏิบัติตามนโยบายได้หรือไม่ เกี่ยวข้องกับตัวแปร 4 ประการ ได้แก่ ทรัพยากรของนโยบาย การสื่อสาร และกิจกรรมส่งเสริมลักษณะ ของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

การพัฒนาเครือข่ายที่สามารถนำมาพัฒนาเครือข่ายการทำงานที่ยั่งยืนในการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพเชิงพุทธบูรณาการ คือ LIST ประกอบด้วย 1) Learning การเรียนรู้ จุดมุ่งหมายสำคัญในการวิจัยและการพัฒนาสังคม คือ การสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคคล องค์กรและสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีแนวปฏิบัติในการที่จะพัฒนาตนเองและสังคม ให้มีความก้าวหน้าเกิดการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น การเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันจากอดีต ปัจจุบันและอนาคต จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา 2) Innovation นวัตกรรม งานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการทางปัญญา โดยจะเป็นแนวคิดและกระบวนการใหม่ๆที่มีประสิทธิผลต่อการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและแนวทางการปฏิบัติ 3) Sustainable Action ปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน นวัตกรรมและพลังการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการปฏิบัติ ด้วยการบูรณาการความร่วมมือของเครือข่ายระหว่างบุคคล องค์กรและสังคม จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม 4) Transformation การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่มีรูปแบบ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้และความร่วมมือ เพื่อแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในบริบทของบุคคล องค์กรและสังคมโดยภาพรวม ด้วยหลักภาวะนา การพัฒนากาย ศีล จิต ปัญญา ตามหลักพรหมวิหาร เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

การสร้างเครือข่าย (Networking) คือ กิจกรรมที่ขับเคลื่อนและก่อให้เกิดกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยน ระหว่างองค์กร สมาชิก และการจะสร้างให้เกิดเครือข่ายได้นั้น ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก่อนที่จะทำข้อตกลงเป็นองค์กรเครือข่ายเดียวกัน และการสร้างเครือข่ายอาจปรากฏในรูปแบบของการจัดตั้งเครือข่ายใหม่ขึ้นมา (Chambers, R.,1997)

ผลของการพัฒนา ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการพัฒนาเครือข่าย เพราะเป็นผลลัพธ์ที่บ่งบอกถึงกระบวนการในการทำงานการพัฒนาเครือข่าย จากกระบวนการในการเรียนรู้ สร้างนวัตกรรม และปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของภาคีเครือข่าย โดย

มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน ในการออกแบบและสร้างกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันในเครือข่าย สร้างพลังในการขับเคลื่อนกลไกการดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์

ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพกลุ่มเกษตรกร

การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรมักจะเน้นไปที่การพัฒนาด้านความรู้และทักษะในการทำเกษตรให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยหลักการที่ใช้ในการพัฒนาจะมีดังนี้:

- 1.การรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้
- 2.การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเกษตร เช่น การใช้เครื่องจักรหรือระบบการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ
- 3.การเสริมสร้างองค์ความรู้ การฝึกอบรมให้เกษตรกรมีความรู้ในด้านการตลาด การเงิน และการบริหารจัดการ
- 4.การส่งเสริมความยั่งยืน การสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

แนวทางหรือหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวคิดพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงพัฒนาเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการพึ่งพาตนเอง โดยเน้นการใช้พื้นที่ทำเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล แนวทางหลักที่สำคัญคือ: การแบ่งพื้นที่การเกษตร การแบ่งที่ดินออกเป็นหลายส่วนเพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยไม่พึ่งพิงแหล่งเดียว

- 1.ส่วนที่ 1 ปลูกพืชไร่และพืชผัก ส่วนที่ 2 เลี้ยงสัตว์ ส่วนที่ 3 การใช้น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.การใช้ระบบเกษตรแบบหมุนเวียน ใช้หลักการหมุนเวียนการผลิตเพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีผลผลิตหลากหลายที่ใช้ได้ทั้งภายในครัวเรือนและตลาด
- 3.การลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่า สนับสนุนให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตด้วยการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่น และเพิ่มมูลค่าของผลผลิตด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์
- 4.การพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง โดยไม่พึ่งพิงการสนับสนุนจากภายนอกในระยะยาว
- 5.การพัฒนากระบวนการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรมีช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เช่น การขายตรง การสร้างแบรนด์ หรือการขายออนไลน์ เพื่อเพิ่มรายได้

แนวทางหรือหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร โดยมีการนำหลักการต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เกษตรกรสามารถมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาอาชีพมีสาระสำคัญ ดังนี้ 1. ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาอาชีพขึ้นอยู่กับความ แตกต่างกันของบุคคลทางด้านความสนใจ ความสามารถ และบุคลิกภาพ 2. ความสามารถของบุคคล บุคคลแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่เกิดจากประสบการณ์ และการรับรู้ต่างกันหรือที่เรียกว่าขีดความสามารถต่างกันที่จะท าให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนางาน ต่างกัน 3. คุณสมบัติต่อความต้องการของอาชีพ อาชีพแต่ละอาชีพต้องการบุคคลที่มีความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพแตกต่างกันไปในแต่ละอาชีพ

การพัฒนาอาชีพของกลุ่มเกษตรกรนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาในหลายรูปแบบและพัฒนาให้เห็นถึงคุณค่าของการทำเกษตรเห็นถึงประโยชน์ การพัฒนาอาชีพของกลุ่มเกษตรกรจึงมีความสำคัญมากในการที่จะพัฒนาให้เกษตรกรมีคุณภาพ และมีความสนใจในหันมาทำเกษตรกรรมมากขึ้นสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีมาตรฐานมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรของตน

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กระบวนการพัฒนาคนให้มีความ พอประมาณ ความพอดีมีคุณธรรม ไม่ยึดติดในโลกวัตถุนิยม ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เพื่อสามารถจัดการทรัพยากรในการดำรงชีวิตได้ตามลำดับการพึ่งพาตนเอง พร้อมรับผลกระทบและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงที่ จะเกิดขึ้นในอนาคต มี เหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน เพื่อสามารถจัดการทรัพยากรในการดำรงชีวิตได้ตามลำดับการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันในชุมชนและพึ่งพาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่วิธีและเป้าหมายความสำเร็จ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกรเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของกลุ่มเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม สังคม ความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ คุณภาพชีวิตก็คือ การดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรมีการพัฒนามากขึ้นและทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

สรุป

การพัฒนาอาชีพเกษตรกรในชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับรากฐาน การเกษตรเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ ทักษะ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเกษตรกรไทยในระดับชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพภายในควบคู่กับทักษะ

ด้านอาชีพ โดย “อิทธิบาท 4” เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในบริบทของเกษตรกรชุมชน ได้แก่

- **ฉันทะ** : ความพึงพอใจในอาชีพและเป้าหมายชีวิต พร้อมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพเกษตร
- **วิริยะ** : ความพยายามในการเรียนรู้และพัฒนาเทคนิค ควรกระตุ้นให้เกิดความพยายามและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
- **จิตตะ** : ความใส่ใจในการทำงานและความสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้ใส่ใจ ลงมือทำอย่างจริงจังและมีวินัยในงาน
- **วิมังสา** : การประเมินและปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ฝึกคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การน้อมนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในอาชีพเกษตรกรรมไม่เพียงช่วยให้เกษตรกรมีความสำเร็จในการประกอบอาชีพเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและครอบครัวได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2561). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม*. กระทรวงวัฒนธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2545). *ธรรมานุญชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสส*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2549). *การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร : กองทุนอริยมรรค สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *รายงานสถานภาพเกษตรกรไทย ปี 2566*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.oae.go.th/>
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2550). *หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. Intermediate Technology Publications.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารชัยมงคลปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น

1.1 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของภคสิริ แอนิหน (2563) ผลการวิจัยพบว่า...

1.2 ภคสิริ แอนิหน (2563) กล่าวว่า...

1.3 ... consistent with the research of Paksiri Aenihon (2020) the research results found...

1.4 Paksiri Aenihon (2020) explains to...

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลยในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (มนตรี วรภัทรทรัพย์, 2563)

2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระปิฎกโกศล และมนตรี วรภัทรทรัพย์, 2563)

2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระปิฎกโกศลและคณะ, 2563)

2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิไลษฐ์ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าอ้างอิง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ จัก สุนทร. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ภาคีสริ แอนิหน. (2563). การสร้างค่านิยมสุจริตของวัดและชุมชนจังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 178-186.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: // สำนักพิมพ์.

ภาคีสริ แอนิหน. (2564). *การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสมุทรสาคร* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ภาคีสริ แอนิหน. (2562). *การสร้างค่านิยมสุจริตของวัดและชุมชนจังหวัดเพชรบุรี* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระปิฎกโกศล. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.// (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ).// ราชกิจจานุเบกษา.// เล่ม ตอน.// หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์, วัน เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง.....

.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหา
นั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว
พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

- 1..... (16 pt)
- 2..... (16 pt)
- 3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิง
ปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

..... คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

..... คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....
.....
ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt)

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt)

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt)

.....

**กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมี
ชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)**

(16 pt) ขอขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์
ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological
Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก
<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ,
3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานธ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธใน
จังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภุชญา กิตติโสภณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลัก
พุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis,
Statistics used for data analysis.
Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)

.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative

and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative). Statistics used to analyzed the data.

.....

.....

.....

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation

.....

Discussion (18 pt)

(1.6 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16.pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt)

Operational Recommendations (16 pt)

Recommendations for Next Research (16 pt)

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16.pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, “I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA)
References in contents and at the end must be consistent

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความ
วิชาการ.....

.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบAmerican Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

.....
.....
.....
.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

Content (18 pt)

(16.pt).....
.....
.....
.....
.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions.....
.....
.....
.....
.....
.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation.....

Conclusion (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA)
References in contents and at the end must be consistent.....
.....
.....
.....
.....
.....

วารสารชัยมงคลปริทรรศน์
JOURNAL OF CHAIMONGKOL REVIEW

